

979

APROPAMENT EXPLORATORI A LA IMPLICACIÓ
DE LES ORGANITZACIONS EN
LA INTEGRACIÓ SOCIAL DELS
ACTIUS IMMIGRANTS ESTRANGERS A CATALUNYA

Ricard Morén i Alegret

Barcelona, agost 1996.

Centre for Research in Ethnic Relations
University of Warwick
Coventry CV4 7AL
England
Tel: 01203-523507
e-mail: erby@ccr.warwick.ac.uk

recta disquet

INDEX

1. Introducció	5
2. Marcs teòrics generals.	6
2.1. Marc migratori: migracions internacionals laborals	6
2.1.1. Moviment, residència, treball i estatus jurídic: trets per a una delimitació preliminar	
2.1.2. Migracions laborals: breu aproximació general a les tendències recents en els països centrals	
2.2. Immigració d'actius estrangers i integració social	8
2.2.1. Models generals de política vers la immigració estrangera (de certs orígens geogràfics)	
2.2.2. Apunts sobre els debats al voltant de l'establiment d'immigrants estrangers i les polítiques implementades	
2.2.3. Algunes aproximacions conceptuals a la "integració" d'immigrants estrangers	
2.3. Context organitzatiu: apropament general	16
2.4. Aproximació a algunes implicacions de les administracions públiques en la integració social d'immigrants estrangers	18
2.4.1. La temàtica de la vivenda	
2.4.2. Polítiques sobre immigració estrangera i treball	
2.5. La implicació de les organitzacions socials en la integració social d'immigrants estrangers	22
2.5.1. Tipologies i formes de classificar a les organitzacions socials	
2.5.2. Aproximació a diferents tipus d'organitzacions d'immigrants estrangers	
2.5.3. Associacions d'immigrants estrangers i algunes activitats en matèria de vivenda i treball	

2.5.4. Sindicats de treballadors i treballadores davant la integració d'actius immigrants estrangers	
3. Alguns pressupòsits de partida.	35
4. Elements metodològics	37
4.1. Delimitació de les organitzacions	
4.2. Delimitació de l'Àrea geogràfica d'estudi	
4.3. Treball de camp: fonts estadístiques i pla d'enquesta	
4.3.1. Fonts estadístiques	
4.3.2. Pla d'enquesta	
4.3.3. Altres fonts	
5. Context demogeogràfic i político-jurídic en relació a la immigració estrangera a Catalunya	
5.1. Aproximació a la població immigrant estrangera a Catalunya	42
5.1.1. Evolució quantitativa i característiques dels residents estrangers a Catalunya.	
5.1.2. Els actius estrangers. Aproximació estadística.	
5.2. Polítiques d'estrangeria a l'estat espanyol	45
5.2.1. Evolució recent de les accions jurídiques.	
5.2.2. Nacionalitzacions i expulsions.	
6. Polítiques públiques d'integració social dels immigrants estrangers a Catalunya. Una aproximació a través de plans i documents.	50
6.1. Concepcions de la "integració" entre les administracions públiques	51
6.2. Predisposició a la relació amb les organitzacions socials	52
6.3. Propostes en matèria laboral i de vivenda	53
7. Primera aproximació al teixit d'organitzacions socials susceptibles d'estar relacionades amb la immigració estrangera a Catalunya.	56
7.1. Associacions d'immigrants estrangers a Catalunya: de l'origen geogràfic i la localització, al gènere i l'edat.	57
7.1.1. Classificació segons l'espai d'origen de la majoria de membres de l'organització	
7.1.2. Classificació segons l'espai de localització	
7.1.3. Més diversitat (gènere, edat, funcions) i almenys un punt comú: recordar la cultura d'origen	

7.2. ONGs de suport a la immigració estrangera	64
7.3. Sindicats de treballadors i treballadores	67
7.4. Organitzacions patronals	72
7.5. Associacions de veïns i veïnes (AAVV)	73
7.6. Partits polítics	76
7.7. Organitzacions religioses: el cas de l'església catòlica	77
8. Les organitzacions socials i la integració social dels immigrants estrangers: un apropament preliminar a les activitats en matèria de vivenda i treball	
8.1. La percepció alguns membres d'associacions d'immigrants estrangers sobre la integració social	80
8.2. Aproximació a les activitats en relació a la vivenda	82
8.3. Aproximació a les activitats en matèria laboral	84
9. A tall de punt i seguit.	87
10. Bibliografia	90
- Annex	

1. Introducció

Les següents planes recullen alguns apunts d'un teòric preliminar i d'una primera recerca exploratòria sobre la implicació dels agents socials i les administracions públiques en la integració social dels actius immigrants estrangers, tractada amb un caràcter bàsicament descriptiu. Ja des d'aquest primer paràgraf cal advertir que les dades exposades no reflecteixen una recerca exhaustiva, tot i que, potser, poden servir per mostrar una panoràmica general d'alguns aspectes de l'actual situació.

D'aquesta manera, en aquest informe es situa de forma sintètica algunes tendències recents de les migracions internacionals a l'Europa Occidental, així com les polítiques amb que diferents governs encaren la temàtica. Posteriorment s'han triat, a tall d'exemples, dos tipus d'organitzacions socials, per a tenir referents dels seus objectius i activitats en relació a la immigració estrangera en altres contrades.

També es mostren diferents formes d'aproximar-se a les classificacions de les organitzacions, entenent que aquest és un pas clau que pot influir la recerca posterior. D'aquesta manera s'han assajat tot un seguit de classificacions, comptant amb informacions recollides sobre les característiques d'organitzacions ubicades a Catalunya, sobretot al Barcelonès i al Maresme, i que estan relacionades amb la immigració estrangera.

Al llarg de tot l'informe, a més, s'han tractat amb especial atenció les polítiques i activitats relacionades amb la vivenda i el treball. Els motius poden resumir-se en tres punts principals:

D'una banda, des de diferents àmbits s'ha especificat que la inserció habitacional i laboral són dos dels puntals de l'anomenada "integració social";

D'altra banda, segons algunes fonts, treball i vivenda són dos dels principals problemes d'una part considerable de la immigració estrangera;

Finalment, un dels objectius de qui signa l'informe, per a futures investigacions, és esbrinar les implicacions de les organitzacions en la integració o exclusió social dels actius immigrants estrangers en el lloc de treball i residència, i a tal efecte ha estat interessant investigar, prèviament, què fan o diuen fer tot un seguit d'organitzacions considerades, a priori, com a susceptibles d'estar implicades en els esmentats processos.

Pel que fa a les col.laboracions rebudes durant la recerca, vull agrair el temps i dedicació que la, gairebé, trentena d'entrevistats i entrevistades ens han dispensat, així com l'indispensable

finançament i col.laboració de la Fundació Jaume Bofill per fer-les possible. Igualment, vull agrair l'ajut i les facilitats, de diferent caire, donades durant el treball per Àngels Pascual de Sans i A. Miguel Solana (de l'Equip de recerca sobre Migracions i Mobilitat del Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona), així com, d'altra banda, el suport general i la participació en la realització d'algunes entrevistes a Natàlia Rosetti. Finalment, també a Abderrahman Ihaddouten (en facilitar el contacte amb algunes de les persones entrevistades) i a John Casey (en permetre la consulta de material bibliogràfic propi sobre algunes de les temàtiques d'estudi), així com a la família, amics i amigues que m'han donat el seu recolzament, faig extensible les mercès. En tot cas, obviament, la responsabilitat sobre aquests resultats, provisionals, en forma d'informe són exclusivament de qui el signa.

2. Marcs teòrics generals.

2.1. Marc migratori: les migracions internacionals laborals

2.1.1. Moviment, residència, treball i estatus jurídic: trets per a una delimitació preliminar

A. M.
Moviments migratoris de persones n'hi ha de molts tipus, tipologies sobre els mateixos també. D'entrada, pot considerar-se com migració l'acció d'establir-se en un indret, població procedent d'una altre regió, país, estat, etc. Amb la voluntat de delimitar l'abast de la recerca de cara a poder escatir alguns resultats, més enllà de considerar com a subjectes d'estudi els migrants en general aquí es focalitzarà sobre un col.lectiu concret dels mateixos: els immigrants estrangers actius.

Els membres d'aquest col.lectiu en formen part després de realitzar el que s'ha anomenat "migració laboral", és a dir, aquell moviment de població on un canvi de residència és acompanyat d'un canvi de lloc de treball (Johnson, Salt, 1990). Per tant, es tracta de persones econòmicament actives, restant així de banda aquells immigrants que no tenen relació amb l'activitat, per exemple la majoria d'infants i jubilats.

L'altra delimitació, realitzada aquí, respecte els immigrants és vinculada a una situació

jurídica, l'estrangeria. La funcionalitat del concepte d'estranger es relaciona amb l'atribució per part de l'estat d'arribada a la persona immigrant (originària d'un altre estat) d'uns drets i deures diferents als que gaudeixen els nacionals d'aquest estat (Sánchez Lorenzo, 1991). Per a aquesta recerca, en estudiar el cas de Catalunya s'ha considerat com a estat de referència Espanya i com a estrangeres aquelles persones sense nacionalitat espanyola.

2.1.2. Les migracions laborals: aproximació general a les dels països centrals

Les migracions de caire laboral (enteses tal com s'han definit anteriorment) tenen una molt llarga història força documentada sobre la que aquí no s'aprofundirà. En tot cas, sí que pot ser d'interès tenir en compte que, com ha assenyalat Stephen Castles (1986), la història social de la industrialització és la història de les migracions laborals, la concentració de capital requereix moviments laborals. Així, les migracions europees de la segona postguerra mundial van estar caracteritzades per moviments de població (internacionals i interns als diferents estats) bàsicament amb direcció a zones industrials i amb un caracter més o menys "temporer", depenent de diferents factors i de cada fluxe concret.

Després de l'inici de la reestructuració del sistema capitalista, a principis dels anys 1970s, que s'acompanyà d'un tancament de les fronteres a certes nacionalitats, es produeixen una sèrie de canvis que conduirien a l'actual etapa de desenvolupament econòmic. Tot i que ha estat anomenada com era "post-industrial", a causa de l'increment del pes del sector serveis en el conjunt de l'economia dels països centrals, aquesta etapa s'ha seguit caracteritzant per l'existència d'importants moviments migratoris laborals, que han tendit a concentrar-se en determinades branques d'activitat com el petit comerç, determinats serveis a les empreses, neteja, restauració i hoteleria, així com també en la construcció i l'agricultura, fet pel qual, com assenyala Pugliese (1993), poden denominar-se "migracions postindustrials".

Aquests canvis han estat acompanyats per altres transformacions en relació a les nacionalitats implicades i el tipus d'implicació. Així, als anys 50s, 60s i primers 70s, els fluxes eren bàsicament amb destinació a l'Europa Nordoccidental (i alguns països de la central) i amb origen al sud d'Europa i les ex-colònies dels primers. En canvi, a partir de l'inici de la reestructuració econòmica i el tancament de les fronteres dels països receptors, els fluxes amb origen al sud d'Europa es van reduint progressivament i al cap d'un temps alguns d'aquests països (Portugal, Espanya, Itàlia, Grècia) són etiquetats com a nous països d'immigració estrangera (Castles, Miller, 1993)

Aquests migracions són majoritàriament composades per assalariats, ara bé els moviments migratoris laborals sota el capitalisme no són únicament d'assalariats, també n'hi han

d'empresaris o de professionals liberals¹, que poden explicar-se per motius tant d'expansió econòmica del negoci i de localització en els centres de decisió política i econòmica, com per la voluntat d'evitar la pèrdua de la condició de no assalariat davant d'unes condicions econòmiques adverses en el territori d'origen (Cardelús, Pascual de Sans, 1979).

D'aquesta manera, en aquesta recerca, s'ha tingut una concepció àmplia del i la "migrant laboral", és a dir, es tenen en consideració tant persones assalariades com autònomes, cooperativistes, empresaries, etc. per poder donar una visió més completa de l'actual situació².

2.2. Immigració d'actius estrangers i integració social

2.2.1. Models generals de polítiques vers la immigració estrangera (de certs orígens geogràfics i socials)

Des de la fi de la segona guerra mundial, com s'ha indicat més amunt, fins a l'actualitat s'han produït una sèrie de canvis en els fluxes migratoris a Europa. Als països de l'Europa Nordoccidental, amb el tancament de les fronteres a la immigració durant la primera meitat dels anys setanta, tot i no aconseguir-se aturar totalment l'influx migratori, sí s'aconseguí un canvi en la tendència general del caire de la immigració: d'una immigració temporal de treballadors a una immigració sedentaritzada amb l'arribada de les famílies (Lapeyronnie, 1992).

De forma esquemàtica, Stephen Castles i Mark J. Miller (1993) han sintetitzat aquesta evolució del procés migratori en un model de quatre etapes:

-1ª Etapa: migració temporal laboral de joves treballadors, enviament de guanys i continua orientació cap al país d'origen.

-2ª Etapa: perllongament de l'estada i desenvolupament de les xarxes socials basades en la proximitat o una àrea comuna d'origen, i la necessitat d'ajuda mútua en la nova societat.

-3ª Etapa: Reunificació familiar, creixement de la concienciació d'un assentament de llarga durada, increment de l'orientació cap al país d'arribada i emergència de les "comunitats ètniques" amb les seves institucions pròpies (associacions, botigues, cafès, agències)

-4ª Etapa: Assentament permanent, el qual, depenent de les polítiques dels governs i del comportament de la població del país d'arribada, condueix o bé a una seguretat en l'estatus legal

---

¹ Un exemple molt nostrat és la immigració a Catalunya en les darreres dècades d'odontòlegs i metges de països llatinoamericans.

² El terme "actiu immigrant" seria probablement el més adequat per englobar totes aquestes categories.

o a la ciutadania, o bé a una exclusió política, una marginalització socio-econòmica i la formació de "minories ètniques" permanents.

Aquestes polítiques també han estat modelitzades. Val a dir que es tracta de models que poden amagar certes diferències de tracte depenen de quina nacionalitat es disposi i que, com a mínim, tenen implicacions diferents depenen de l'origen social. En tot cas, aquest establiment de models respecte a la immigració, que es basen sovint en la concepció de l'"estat-nació" i que varia segons els autors, pot ser útil com a referent teòric. Per a Lapeyronnie (1992) hi haurien dos principals models d'integració, tot i que altres autors en situen tres de principals (Banton, 1996; Melotti, 1993), i, uns altres esmenten quatre (Castles, Miller, 1993; Baldwin-Edwards, Schain, 1994; Casey, 1996), val a dir que el quart model és considerat més aviat un model històric, que manté tanmateix alguns trets vius en alguns indrets. D'aquesta manera els models són:

1) El model "**multicultural**" es basa en el respecte a les diferències culturals de les poblacions immigrades i és definit amb la voluntat d'afavorir la integració de les poblacions tot evitant la barreja, és a dir, per un refús a l'assimilació. Alhora, però, es concedeixen força drets polítics als immigrants (la ciutadania, etc.). Aquest seria el cas d' Austràlia, Canadà i Suècia, però també ha influït molt a Gran Bretanya, Països Baixos i Estats Units. Es tracta d'un model orientat a preservar la "identitat" dels immigrants i de les minories (Castles, Miller, 1993). Ara bé, aquesta recerca d'una participació sobre les bases "ètniques" no és pas exempta d'ambigüitats i pot emmascarar una veritable política de segregació. En el cas Suec, per exemple, creat a mitjans dels anys 70s sobre la base de l'"equitat", "la llibertat d'elecció" i l'"associació", s'hauria derivat cap a una "divisió ètnica del treball", una "legitimació de la segregació" i una "exclusió de la política general" (Schierup, 1996).

2) En canvi, en altres països, la integració és concebuda en termes individuals i la idea d'igualtat passa pel sacrifici de les diferències culturals i ètniques. En aquest cas, que pot identificar-se amb el de l'estat francès, la barreja de les poblacions porta al no reconeixement de les discriminacions racistes i sobretot a l'exclusió de les dimensions culturals de les minories, sovint considerades com un simple folklore tradicional. Aquest model ha estat anomenat com "**republicà**"³ per Baldwin-Edwards, Schain (1994), Banton (1996), Casey (1996) i Castles, Miller (1993). Té el *ius solis* (ciutadania del lloc de neixement) com a norma i l'aconseguir la nacionalitat (amb la corresponent igualtat de drets) seria relativament fàcil. Aquest model també és anomenat "universalista".

Ara bé, des de fa una dècada s'ha anat produint un enduriment legislatiu de cara a assolir la nacionalitat amb una reforma del *Code de Nationalité* implementada pel govern de centre-dreta

---

³ Aquesta és una denominació que, com a mínim, pot sobtar. A més, pot suggerir d'anomenar al model "multicultural" com "monàrquic", atès que casualment a Europa s'ha desenvolupat més en països amb una llarga tradició reial (Regne Unit, Suècia).

(Castles i Miller, 1993; Weil i Crowley, 1994; OCDE, 1995) només aquest fet ja qüestionaria seriosament una de les bases d'aquest model. A més, el model francès semblaria ignorar el fet que la discriminació econòmica, política i socio-cultural diferencia els migrants quan l'assimilació no es produeix (Vasta, 1995).

3) Un tercer model seria el que Castles & Miller (1993) anomenen "**excloent**". Aquest model es caracteritza per unes polítiques consistents en limitar de forma especial el reagrupament familiar i la concessió d'un estatus de residència permanent, així com en establir un accés a la nacionalitat i unes lleis immigratòries molt rígides. Aquest model representaria els casos de països com Suïssa i Bèlgica, així com també Alemanya. En tots aquests casos, els residents estrangers són considerats com a membres de la societat civil (com treballadors, contribuents, pares, etc.) però ho tenen molt difícil per esdevenir ciutadans nacionals i per participar en l'estat. Mellotti (1993) recull una definició d'aquesta situació com "*Né integrazione, né segregazione*"⁴. La política immigratòria s'orientada per afavorir la temporalitat de la presència dels immigrants sobre sòl alemany i prevenir l'"arrelament".

A més, certes particularitats del model alemany, fan que se'l consideri "**nacionalista-ètnic**". I és així per què hi regeix el *ius sanguini*, que facilita l'accés a la ciutadania només a aquells que tenen "vïncles de sang" amb ciutadans alemanys (Castles, Miller, 1993; Baldwin-Edwards, Schain, 1994; Casey, 1996). En aquesta línia, a Grècia, l'any 1993, es va restringir l'accés a la nacionalitat per als estrangers en general, mentre es facilitava la nacionalització d'aquelles persones que vivien fronteres enllà i eren d'"origen ètnic grec". Tanmateix, tant a Bèlgica com a Alemanya s'hauria reformat la legislació per facilitar l'accés a la nacionalitat per a alguns "estrangers": en el cas belga, a l'anomenada "tercera generació"! (OCDE, 1995).

4) Finalment, l'anomenat "**model imperial**" permetia la integració de diversos pobles en imperis multiètnics com van ser el britànic, l'otomà o l'austrohongarès, mentre simultàniament expresava el domini d'un grup. Com assenyalen Castles & Miller (1993), aquest model ajuda a desvetllar l'actual domini d'un grup ètnic particular, o d'una nacionalitat, sobre les altres.

Aquests diferents models tenen un gran arrelament en alguns àmbits acadèmics. Tanmateix, també s'han considerat com fracassats (Melotti, 1993). A més, en una aportació comparativa recent entre el cas britànic i francès (Weil, Crowley, 1994) s'assenyala que les diferències teòriques entre aquests models semblen apropar-se en la pràctica: "*there is abundant Franco-British common ground behind the smoke of ideological battle*" (pp. 124). En aquest sentit, pot haver influït tant l'existència d'unes problemàtiques similars com un lent avenç de la política europea comuna en les pràctiques "integradores". Per altres, és més aviat la "crisi econòmica" general la causa de la similitud d'algunes polítiques endegades i es considera els

---

⁴ Citant a l'antropòleg Christian Giordano.

models (els 3 primers) com una hipòtesi acceptable de treball (SOPEMI, 1995).

En tot cas, semblen haver-hi evidències que totes les iniciatives existents estan severament limitades en el seu impacte i no aconsegueixen el suport de tota la població de les esmentades societats (Solomos, Wrench, 1993). De seguir certes tendències, doncs, en tractar sobre el model i l'aplicació efectiva potser cada cop serà més adient recordar la cinematogràfica frase "qualsevol semblança amb la realitat és pura coincidència".

2.2.2. Apunts sobre els debats al voltant de l'establiment d'immigrants estrangers.

Després de situar esquemàticament aquests models pot ser d'interès assenyalar alguns dels elements que apareixen en debats sobre el multiculturalisme, l'universalisme, el diferencialisme, la diversitat, la diferència, l'interculturalisme, etc. atès que sovint es barregen o es relacionen amb el concepte d'"integració social". Sense pretendre exhaustivitat, tot seguit es fa un recull a tall de destacats exemples:

1) Enfatització de la diversitat cultural, la diferència, enlloc d'allò que la gent té en comú, o viceversa.

Segons assenyala Ellie Vasta (1995), qui veu la defensa de la diferència com un perill del multiculturalisme, serien aquells que tenen dificultats amb la idea de "diferència" i que no contempen plenament els efectes actuals d'unes relacions de poder desiguals. Per Vasta, concentrar-se en allò comú és tan important com concentrar-se en la diferència; si aquesta concentració és només en allò que es té en comú es manté el desavantatge perquè llavors és fàcil caure en l'argument universalista liberal segons el qual tothom és igual i que el desavantatge social i l'exclusió política és un problema individual.

Però, també des d'altres perspectives s'ha criticat l'èmfasi en la diferència: *la diferencia es una construcción para justificar la desigualdad en un mundo cuya condición es la diversidad (...) La construcción de la diferencia no es más que una forma de presentar las distancias culturales, sociales y políticas bajo la forma de ausencia de jerarquias sociales pero que ocultan un refinado mecanismo de exclusión. Como ejemplo, podemos establecer la una diferencia entre ser español y no serlo, esto es, ser extranjero* (García Castaño et alii, 1995; pp.4).

De fet, un excessiu èmfasi en la diferència pot alimentar el que s'ha anomenat "racisme diferencialista", segons el qual les cultures, els pobles, són incapaços per la seva natura de comunicar-se (Rosoli, 1992). Aquesta lògica de la diferenciació pura porta a una inferiorització de la víctima (Wieviorka, 1992). Wieviorka arriba a assenyalar també que la diferenciació pura pot portar a la guerra. Si en un principi pot semblar fora de lloc reproduir aquest raonament, pot ser interessant fer referència a Samuel Huntington qui l'any 1993 va llençar la seva hipòtesi sobre una suposada propera fase de la història caracteritzada per un conflicte entre esferes culturals que

podria portar a una tercera guerra mundial entre "civilitzacions", i no entre ideologies polítiques ni estats (Karlsson, 1994)⁵.

2) Potenciament o no de la tradició, la identitat i la idea de comunitat entre els migrants, mentre que entre la resta de la població es produeix una disolució de les mateixes.

Vasta (1995) suggereix que en alguns casos més extrems es pot arribar a exposar que el multiculturalisme divideix la societat en tribus i que així es destrueix la cultura nacional, aquesta crítica acostuma a venir de sectors racistes i feixistes. Danilo Martucelli (1994) ha situat aquest argument quan exposa un tipus de figura racista, el ressentiment: és el racisme del ciutadà que conviu al mateix barri amb immigrants, que es troba amb la crisi de l'estat del benestar i una desestructuració social, amb situacions precaries d'ocupació i que sent una caiguda social.

En primer lugar yo observo que los inmigrantes tienen una serie de ventajas económicas, reales o imaginarias, poco importa. En segundo lugar, y es muy importante, el inmigrante, porque trae con él su cultura por la lógica de las cadenas migratorias, produce, y es normal, un mecanismo de interacción cotidiana más fuerte que el que poseen muchos habitantes de estas periferias desagregadas. Esto produce un fenómeno curioso: el que está aislado, el que está solo, el que no posee comunidad, no es el inmigrante que llega sino el autóctono, lo cual produce un sentimiento también de resentimiento, porque el caparazón cultural que nos permite el aislamiento no lo poseen los autóctonos, sino los inmigrantes (pp. 9).

Segons aquest autor, aquest ressentiment pot exaltar-se quan des dels serveis socials d'algunes administracions s'organitzen festes culturals cap a comunitats africanes o asiàtiques, mentre que per a la resta de la població es realitzen molt poques o no se'n fan.

3) S'ha considerat que el discurs diferencialista construeix grups uniformes que contraposa, omitint les diferències internes a una cultura, les semblances transversals a una cultura i els travessaments de poder i domini de cultures. La homogeneització de diferents persones sota l'etiqueta de cultura és un element constitutiu del multiculturalisme (Müller, Tuckfeld, 1994). Ara bé, per Vasta (1995) aquesta posició implicaria que el problema central és la categorització, quan refusant les categories "ètniques" les pràctiques racistes no desapareixeran, si són constantment reconstruïdes per pràctiques excloents.

4) Hi ha qui argumenta que el multiculturalisme es fonamentaria en un model de grups ètnics a través del qual els patriarques de certes comunitats poden retenir el control de les

---

⁵ Val a dir que aquesta hipòtesi ha quatlilat aviat entre certes "esferes" socials de l'estat espanyol. A inicis de 1996 el capità general de la regió pirenaico-oriental, A. Martínez Teixidó, afirmava que els exèrcits han vist potenciat el seu paper com a instruments de dissuasió, a causa de la reaparició d'"ètnies i religions convertides en ideologies, que fan emergir tensions de molt difícil solució" (Avui, 7.01.1996).

activitats de la comunitat. Aquesta visió ha estat contestada exposant que aquest fet varia de grup a grup, i que en algunes comunitats les dones són molt actives i tenen força protagonisme (Vasta, 1995).

5) S'assenyalat que la patronal tractaria d'impedir l'acció unitària de la classe treballadora cercant d'instrumentalitzar la presència de treballadors estrangers per assolir els seus interessos. De forma esquemàtica, això seria possible mitjançant l'ajuda de l'aparell de l'estat, una legislació propícia, unes pràctiques discriminatòries, així com amb un domini dels mitjans de comunicació de masses i una certa hegemonia, de les seves percepcions, en l'àmbit cultural (Cinanni, 1976). En aquesta línia, s'ha acusat al multiculturalisme d'emascarar interessadament el conflicte de classes i les relacions de classe. Ara bé, per Vasta (1995), tot i considerar important l'anterior argument, l'etnicitat també pot donar lloc paral·lelament a un conflicte entre opressors i oprimits.

6) Finalment, també s'ha assenyalat que la creació d'una societat multicultural ha d'implicar un element de lliure elecció. Aquells que vulguin ser assimilats han de poder-ho fer i aquells que vulguin mantenir una cultura separada han de tenir aquesta oportunitat. Ni un procés forçat de multiculturalisme ni un procés forçat d'assimilacionisme és acceptable, l'important és crear una societat on totes les persones puguin triar les seves afiliacions culturals (Rex, 1986). En aquest cas, podrien afegir-se altres vies a les assenyalades.

2.2.3. Algunes aproximacions conceptuals a la "integració" i la "integració social"

La integració de la població immigrant estrangera⁶ és concebuda de múltiples maneres, de vegades contradictòries, de vegades amb matissos de diferència. En aquest subapartat es farà referència a algunes d'elles a tall panoràmic, sense pretendre una exhaustivitat en els enfocaments existents.

D'aquesta manera, pot ser interessant començar per la definició que Roy Jenkins, Secretari d'Interior britànic, l'any 1966. Així, la integració era entesa com una tolerància de la diversitat cultural i una existència d'igualtat d'oportunitats:

Not as a flattening process of assimilation but as equal opportunity accompanied by cultural

---

⁶ Val a dir que, en general, les definicions i polítiques d'integració en general van adreçades a una part dels immigrants estrangers, sobretot a aquells procedents de la perifèria del sistema capitalista.

diversity, in an atmosphere of mutual tolerance ⁷ (citat a Sivandan, 1982).

A l'altra banda del canal, vint-i-cinc anys després, aquest concepte era definit per l'*Haut Conseil à l'Intégration* (HCI), basant-se en els treballs de Costa-Lascoux, com un procés en el qual es reconeixen les especificitats, s'entén que la globalitat s'enriqueix de la varietat, no es neguen ni s'exalten les diferències, sino que es posa l'accent en les assemblances, la igualtat de drets i d'obligacions. La fórmula emprada en concret és: *par ce processus il s'agit de susciter la participation active à la société nationale d'éléments variés et différents, tout en acceptant la subsistance de spécificités culturelles, sociales et morales et en tenant pour vrai que l'ensemble s'enrichit de cette variété, de cette complexité. Sans nier les différences, en sachant les prendre en compte sans les exalter, c'est sur les ressemblances et les convergences qu'une politique d'intégration met l'accent afin, dans l'égalité des droits et des obligations, de rendre solidaires les différentes composantes ethniques et culturelles de notre société et de donner à chacun, quelle que soit son origine, la possibilité de vivre dans cette société dont il a accepté les règles et dont il devient un élément constituant.* (Haut Conseil à l'intégration, 1991: 18)

En aquesta línia es trobaria la definició d'Alain Tourain⁸, en la que emfatitza el respecte als drets humans, la igualtat i fa un advertiment davant del multiculturalisme i els enganys de la tolerància. Aposta per una diversificació cultural però mantenint certs principis universals: *hoy en dia no puede haber integración sin el reconocimiento de una cierta diversidad cultural que sólo puede estar limitada por los derechos humanos fundamentales, es decir, el reconocimiento del Otro como un ser humano tan libre y respetable como yo mismo (...)* *La mayor dificultad para la integración de las minorías no reside en el paro, aunque evidentemente es un obstáculo considerable, ni siquiera en los prejuicios, con los que hay que contar, reside en nuestra dificultad de reconocer la identificación de nuestra propia cultura con lo universal, y, consecuentemente y por reacción, en la tentación de ir hacia un multiculturalismo extremo que, bajo un disfraz de tolerancia, lleva a la segregación y el rechazo al otro. La integración sólo tiene sentido si está totalmente asociada al reconocimiento del Otro no en su diferencia, sino en su igualdad conmigo mismo* (Tourain, 1995).

Una altra definició que combina el vessant cultural i el social és la suggerida per Álvarez

---

⁷ la traducció podria ser: "no com un procés arrasador d'assimilació, sino com una igualtat d'oportunitats acompanyada de diversitat cultural, en una atmosfera de tolerància mútua"

⁸ Val a dir que recentment, després del desallotjament d'immigrants africans i altres persones d'una església de París on romanien tancats en senyal de protesta per la intenció del govern d'expulsar als primers, aquest sociòleg ha dimitit de l'Haut Conseil à l'integration, "per la manera com el Govern ha respòs a les demandes dels il.legals" (El País, 24-8-1996: 2).

Dorronsoro, qui difereix amb Touraine en la importància donada al tema jurídic i en la concreció dels plantejaments: *La integración tiene una dimensión social, pero también una dimensión cultural, que incluye lengua, valores y un espacio simbólico (...). Ambas dimensiones no se desarrollan siempre al mismo ritmo. La integración social del inmigrante en la sociedad receptora exige, en primer término, facilitar el acceso a un permiso de residencia estable (...). Impulsar un proceso de integración requiere igualmente proceder a la regularización periódica de los inmigrantes ilegales, facilitar la residencia estable y el acceso a los servicios sociales y educativos, equiparar, en fin, los derechos civiles y sociales de los residentes estables a los de los ciudadanos. El acceso a la nacionalidad supone un paso decisivo en este proceso. El proceso de integración social (...) está condicionado también, y de manera decisiva, por las oportunidades de trabajo, por las expectativas de movilidad social ascendente que la estructura económica de la sociedad receptora ofrezca* (Álvarez Dorronsoro, 1993: 104-105).

Val a dir que també pot trobar-se en la literatura altres visions, en les que es defensa la "integració" com a mitjà per evitar tensions socials i per mantenir el "nostre benestar", amb un cert caire assistencialista i eurocèntric. Per exemple, la defensada per Bel Adell: *La integración social del inmigrante (...) deberá consistir básica y mínimamente en la articulación de proyectos de asistencia, promoción y desarrollo realizados en un clima intercultural, de respeto mutuo. Los inmigrantes tienen que asumir las normas y hábitos de convivencia social de la sociedad que los acoge, pero no perder su cultura. Todos hemos de respetar el derecho a la diferencia. Pensamos que debe cuidarse mucho el marco en que se desarrolle este proceso, desde una perspectiva integral y integradora, atendiendo a la totalidad de los aspectos, y necesidades de supervivencia, laborales, sociales y convivenciales (...). Sólo es ese proceso común, se evitarán las tensiones sociales que surgen de la diferencia y la diversidad y quiebran nuestro estatus democrático y cómoda estabilidad acumulativa de <bienestar> (...) La legitimación social y política de la integración en el sentido expuesto, proviene del valor fundamental europeo occidental de la solidaridad con los pobres, y del principio humanitario y democrático de la igualdad de trato y consideración* (Bel Adell, 1994: 122-123).

D'altra banda, també es pot trobar una proposta de mètode de mesura de la integració que, sense tenir en compte la cultura, té un caire més aviat "quantitatiu" i es fonamenta en tot un seguit de variables i indicadors que haurien de permetre comparar la població immigrant estrangera amb la resta de la societat: *La integración de los inmigrantes debe entenderse, por lo tanto, como un sistema de relaciones que se establece entre población inmigrada y población local. La integración se desarrollaría, entonces en varios niveles: legal; económico (condiciones de trabajo, tasa de ocupación); social (educación, salud); demográfico (tasa de natalidad, matrimonios). A estos aspectos es significativo agregar: la condición femenina, la actitud de la población de acogida hacia los migrantes y, viceversa, la actitud de estos últimos con respecto a los primeros. Parece claro que para que haya integración los indicadores referidos tienen que*

converger con los de la población autóctona (Cagiano de Azevedo, 1992: 366).

Finalment, una altra visió sobre la integració que també sistematitza algunes variables, però amb un caire més globalitzador, és l'oferta per Gianfausto Rosoli. La novetat en ella rau en esmentar el nivell de "consum" com a variable en la integració social i en l'esment de la participació política com a estadi en la integració: *la integración de los inmigrantes es un proceso pluridimensional, no homogéneo, de naturaleza procesual, interactiva entre los diversos actores y fuerzas. La integración es subdividida en algunos subprocesos, que pueden identificarse, en primer lugar, en la integración social, que es la posición alcanzada por los inmigrantes en la economía, en los consumos, en el hábitat, en la escolarización; en segundo lugar la asimilación o aculturación, que se refiere a las transformaciones de comportamiento y culturales impuestas por el itinerario migratorio; en tercer lugar, en la participación política que representa el estadio más elevado en la inserción y la identificación nacional* (Rosoli, 1993: 344).

L'assenyalada relació entre posició econòmica o de consum i el concepte d'integració social dels immigrants, ha estat posada en qüestió per Jordi Cardelús i Àngels Pascual de Sans, doncs es tractaria en aquest cas més aviat de solvència: *en su utilización común, el concepto de integración, sólo se refiere a formas sociales y hábitos de consumo marcados por la capacidad monetaria del individuo o grupo social en cuestión. Más que de integración habría que hablar de solvencia, que es el rasgo que identifica a la persona integrada en el capitalismo, donde las relaciones sociales devienen progresivamente relaciones mercantiles* (Cardelús, Pascual de Sans, 1979: 229).

Amb aquest recull de definicions o aproximacions al terme "integració" o a la integració social es pot copsar una certa diversitat en la seva concepció. En aquest informe, lluny de triar una d'aquestes definicions o de proposar-ne una de nova, es pretén reflectir algunes formes d'aproximar-se a aquests processos. En aquest sentit, i per poder contrastar, en un apartat posterior s'apuntaran algunes de les percepcions que del concepte "integració social" tenen alguns membres dels col·lectius "a integrar".

2.3. Marc organitzatiu en la integració social:

Més enllà dels models de polítiques generals vers la integració d'immigrants estrangers, aquest procés integrador, en cas de produir-se realment, s'ha de concretar en un territori. La geografia ha tingut en aquest segle com a un dels principals temes d'estudi a la "regió". A partir dels anys 1980s apareixen nous corrents teòrics que aborden la temàtica regional des de perspectives innovadores, és el que s'ha anomenat "nova geografia regional". Des d'ella s'aporten elements que poden esdevindre útils per a l'anàlisi de la immigració en espais concrets.

Així, s'ha assenyalat el següent: "si es tenen en compte els principis de la nova geografia regional, més que de *regions* cal parlar de *sistemes socials regionalitzats* en tant que construïts a partir de les interrelacions entre les esferes econòmica social i política del mode de producció capitalista i estructurats per l'acció mútua entre estructures, agents i institucions, en diferents dimensions espacials i temporals. El resultat d'aquesta combinació múltiple és una successió d'*estrats* d'inversió i innovació que, en interactuar, configuren les regions, els *sistemes socials regionalitzats*" (Albet, 1993; p.133-134). D'aquesta concepció de la "regió", interessa destacar aquí la importància de la interrelació entre diferents esferes, elements (estructures, agents i institucions) i dimensions a l'hora d'analitzar un fenomen social (la implicació d'agents socials i administracions públiques en la integració social d'actius immigrants estrangers) en uns espais concrets.

D'aquesta manera, en la societat d'arribada les persones immigrants estrangeres es troben, entre altres elements, a diferents organitzacions que poden implicar-se o no en el procés o processos d'integració o exclusió d'un grup social. Aquestes organitzacions, de cara a la seva anàlisi, poden dividir-se de múltiples maneres i agrupar-se en diverses categoritzacions. Entre elles, aquí es destaca una que les agrupa en tres grans branques (Alberich, 1993-4):

a) Organitzacions de l'Estat: Administració de l'Estat central, Comunitats Autònomes i Ajuntaments; Organismes autònoms: institucions públiques, universitats públiques, etc.

b) Organitzacions amb ànim de lucre: empreses mixtes; empreses i organismes financers privats; economia social (cooperatives, etc).

c) Organitzacions socials (sense ànim de lucre):

-Dependents: entitats socials dependents d'una altra organització (de l'Estat, fundacions d'empreses, institucions, etc.).

-Religioses: esglésies, etc.

-Polítiques: partits, coalicions i agrupacions polítiques.

-Corporatives: d'adscripció obligatòria (col.legis professionals, comunitats de veïns, cambres de comerç, etc.)

-Associació (o ONG): agrupació independent de persones constituïda per realitzar una activitat col·lectiva estable (associacions de veïns i veïnes, de consumidors, juvenils, APAS, esportives, de dones, sindicats, patronal, ONGs de solidaritat, etc.).

En aquest esquema, són citades a part les Accions Col·lectives⁹ puntuals i els Moviments

---

⁹ Les accions col·lectives serien portades a terme per grups de persones que s'enfronten al sistema de forma puntual (Alberich).

Socials¹⁰.

Un cop s'ha situat esquemàticament el marc organitzatiu que pot trobar-se en una societat com la catalana en l'actualitat, en els següents apartats es dibuixarà una panoràmica d'alguns dels principals corrents teòrics, propostes i polítiques que caracteritzen a algunes de les organitzacions pel que fa a la integració social dels immigrants estrangers.

En concret, en aquest primer marc teòric, i a tall d'exemples, s'ha focalitzat en tres tipus d'organitzacions que s'han considerat com a bàsiques per a la integració social de la majoria dels actius immigrants estrangers presents a Catalunya: d'una banda, administracions públiques (especialment "locals" i "regionals"); d'altra banda, associacions d'immigrants estrangers; i, finalment, els sindicats de treballadors.

S'ha cregut que d'aquesta manera, poden situar-se alguns dels principals debats i temàtiques sobre la matèria que seran contrastades més endavant per al cas concret de Catalunya.

2.4. La implicació de les administracions públiques

Entre els diferents estats o, dins d'un mateix estat, entre els diferents nivells de les administracions públiques, existeixen diverses formes d'enfocar el marc general de les polítiques dirigides a la immigració estrangera, unes vegades complementàries, altres vegades contradictòries. A més, les polítiques implementades també poden variar en funció del territori on actua una Administració Pública i quan ho fa. Tanmateix, el que si sembla ser comú és una focalització sobre certs col·lectius d'immigrants estrangers, normalment amb unes característiques més o menys definides respecte a l'origen geogràfic (països de la perifèria del sistema), solvència econòmica (poca) i classe social (treballadora).

En els darrers anys, sembla existir una generalitzable tendència a deixar les polítiques públiques d'integració social en mans locals (Lapeyronie, 1992) amb l'objectiu d'amortir el cop de les polítiques governamentals de control i repressió. Val a dir que hi ha excepcions, a Gran Bretanya el govern central ha reduït en els darrers anys els poders d'aquelles institucions que

---

¹⁰ Per Alberich, els Moviments socials són grups de persones que realitzen una acció col·lectiva transformadora enfront del sistema o l'aparell institucional. Tenen en comú amb les organitzacions el realitzar ambdós accions col·lectives, però difereixen per no estar institucionalitzats. Villasante, a més, diferencia entre moviments socials d'ona curta (mobilitzacions), d'ona mitjana (populars) i d'ona llarga (històrics), tot assenyalant que per passar d'uns a altres calen associacions, enteses en sentit ampli.

podien suposar-li una oposició, entre les quals es troben les administracions locals que implementaven polítiques de caire antiracista i antisexista (Bakshi, Goodwin, Painter, Southern, 1995).

Com ja ha estat assenyalat anteriorment, les polítiques d'integració es produeixen paral·lelament a unes polítiques de restricció de l'accés a certs immigrants¹¹. A aquestes s'afegeix una política força generalitzada arreu d'Europa, més enllà de models diferenciadors de polítiques vers la immigració estrangera, consistent en la limitació de drets als estrangers, en un refusament de refugi, en controls interns i deportacions, detencions, repatriacions, o grans dificultats en l'accés a la nacionalitat i ciutadania (Gordon, 1989). Cal tenir en compte aquest context per aproximar-se a algunes de les dificultats actuals de cara a la denominada integració.

Tenint en compte que en aquesta investigació es tracta sobre un tipus concret d'immigració, la de caire laboral, i la necessitat d'una imprescindible acotació temàtica davant el perill d'una excessiva dispersió, les polítiques d'integració concretes triades han estat les que fan referència a la vivenda i el treball. Així, s'ha considerat que el primer moment de la integració dels immigrants depèn de l'ocupació laboral i de la vivenda, les quals serien les variables més crítiques a Europa (Cagiano de Azevedo, 1992). S'han considerat, a més, com dues de les principals prioritats de les polítiques dels diferents governs europeus (OCDE, 1995) i segons una recent enquesta realitzada a Catalunya (Aiguabella et alii, 1995), constitueixen uns dels principals problemes d'alguns col·lectius de treballadors estrangers¹² després dels relacionats amb la documentació i la situació jurídica.

2.4.1. Vivenda i immigració estrangera

Pel que fa a la vivenda, un dels debats existents gira al voltant del possible dilema "concentració versus dispersió" en el territori. Com s'exposa a diverses obres, com per exemple en la síntesi de Casey (1996), basant-se en aportacions de Castles & Miller així com de Schoeneberg, existeixen arguments a favor i en contra:

- D'una banda, es considera que les aglomeracions disminueixen els contactes amb la societat d'arribada, creen institucions i processos socials paral·lels que en dificultarien la integració.
- D'altra banda, la concentració pot ser percebuda com una conseqüència inevitable de la

---

¹¹ De la següent forma opinava, ja a mitjans dels anys 60s, un futur ministre britànic: *Without integration, limitation is inexcusable; without limitation, integration is impossible* (citada per Sivandan, 1982).

¹² Acostuma a coincidir amb aquells col·lectius originaris de països no membres de l'OCDE.

immigració i s'observaria en tots els països receptors. A més, es recorda el fracàs de les polítiques de dispersió, així com s'apunta que pot ser una conseqüència necessària de l'assentament dels immigrants de cara a la construcció d'una "auto-definició" en la societat receptora.

Un cop d'ull a l'experiència d'altres països, amb una més perllongada història pel que fa a l'arribada de col·lectius d'immigrants estrangers provinents de la perifèria del sistema, mostra com simultàneament en un mateix estat s'implementaven polítiques de contradictòries, així com una certa desorientació pel que fa a les més eficients de cara a la integració social (Lapeyronie, 1992). Un exemple il·lustratiu potser el cas de l'antiga República Federal Alemanya (RFA), on la segona meitat dels 70s alguns municipis, en coordinació amb les autoritats regionals i federals, van intentar combatre l'anomenada "ghetització" (*Gettoisierung*) amb mesures administratives que prohibissin l'aglomeració d'estrangers en certs barris, mentre en aquella mateixa època en altres municipis es consideraven els efectes positius de la concentració: estructuració de les comunitats i millor defensa contra l'"agressió cultural". Ara bé, com assenyala Bougarel (1992) "ces deux types opposés de politique, mais dont la caractéristique commune est de ne pas s'interroger sur les déterminants sociaux de la <ghettoisation>", ont été progressivement abandonnés" (pp.28). Així, per exemple, la política de "dispersió autoritària" es va topar amb efectes perversos: d'una banda, un agreujament de la situació dels estrangers en no disposar de mitjans materials per accedir a lloguers més alts i, d'altra banda, una instal·lació clandestina en els barris d'on se'ls expulsava. Les conclusions a les que van arribar en els anys 80s alguns municipis han estat les següents:

*La discriminació essencial sembla ser de natura social en el sentit que, pel que fa a l'adquisició d'habitatge, els ingressos i l'estatus professional són criteris més discriminants que la nacionalitat.

*La discriminació vers certs col·lectius d'estrangers sobre el mercat de la vivenda s'explica pel seu estatus jurídic i l'activitat professional, que limiten l'accés a les ajudes socials proposades pels municipis i els deixa en posició de feblesa respecte els propietaris. Generalment, els municipis accepten la perspectiva de barris amb força població estrangera a curt termini i realitzen accions que intenten limitar el fenomen de la concentració amb accions de rehabilitació que evitin la sortida de la població "alemanya" i millorin les condicions materials i socials de l'inserció de les poblacions estrangeres.

*Val a dir, però, que alguns municipis també han adoptat la política de les quotes d'allotjament social d'estrangers per barri en funció del percentatge d'estrangers del mateix, tot i que altres s'han negat a seguir aquesta política considerant que té efectes discriminatoris.

*Altres accions municipals han estat intervencions directes sobre el mercat de la vivenda: informacions als propietaris i suport financer per al lloguer a famílies estrangeres, informar als llogaters estrangers sobre els seus drets, encoratjar activitats de tipus associatiu (cooperatives de construcció o associacions de llogaters), etc. (Bougarel, 1992).

Un cas un xic diferent és l'italià. Segons suggereix Antonio Tosi (1995), en allò referit a vivenda la Llei 39 de 1990 es limita a instituir "centres de primera acollida" (CPA), que són intervencions per cobrir les necessitats immediates d'allotjament durant el temps estrictament necessari fins trobar una altra vivenda. A més, la seva implementació es considera insuficient, i la qualitat i actuacions han estat deficientes, encara que hi ha hagut diferències interregionals.

D'altra banda, existeixen també oportunitats dins de la política general italiana de vivendes socials (sota certes condicions), gestionades a nivell municipal i regional. Ara bé, pel que suggereix Tosi, el dret formal no s'ha materialitzat en dret reconegut, tot i que també hi ha hagut variacions significatives entre les regions. Val a dir que l'estoc de vivenda pública general és un dels més baixos d'Europa (5-6%), fet que limita l'accès tant als individus amb nacionalitat italiana com aquells amb altres nacionalitats. Els estrangers, però, tenen, com a Alemanya, obstacles suplementaris: obstacles formals, pràctiques administratives discriminatòries i problemes de manca d'informació que poden agreujar-se per l'idioma.

Amb aquests exemples s'ha pretés mostrar la varietat de polítiques que, en matèria de vivenda, s'han implementat en un país com Alemanya, davant un cas on la temàtica de la immigració estrangera ha saltat a l'arena pública més recentment, com Itàlia. Tenir aquests referents pot ser interessant per analitzar més endavant la situació a Catalunya.

2.4.2. Polítiques sobre immigració estrangera i treball

En quant a la temàtica de la integració en el lloc de treball, ateses les limitades competències dels municipis i les administracions regionals, les polítiques implementables són sempre limitades. En tot cas, a la llum de diversos treballs (Bougarel, 1992; Delcroix, 1992; Francq, 1992; Frybès, 1992; Joly, 1992; Orfali, 1992) poden trobar-se dos línies d'acció principals, de caire específic, vers la immigració estrangera:

D'una banda, una línia que focalitza les accions de les AAPPs locals en els cursos de formació professional i d'inserció ocupacional, com seria el cas de França, on inclús des de 1987, trencant l'ideal model "republicà", es realitzen en alguns indrets cursos de formació específics per a dones i joves immigrants estrangers; i d'Alemanya, on a més, en alguns municipis, es realitzen accions de sensibilització entre els pares dels estrangers sobre la importància de la formació professional, així com entre els empresaris (amb aquests, alguns inclús subvencionant la contractació d'aprenents estrangers).

D'altra banda, hi ha una segona línia que fomenta l'establiment de quotes en l'accés a l'ocupació en les pròpies administracions públiques. En aquest bloc es troben molts municipis

britànics i holandesos, que reserven un percentatge de llocs de treball públics per "minories ètniques" en funció del pes demogràfic de les mateixes sobre la població total. Val a dir que en la realitat aquest objectiu és difícil d'assolir. En el cas canadenc, com assenyala Delcroix (1992), existeixen una sèrie de mesures de discriminació positiva directa en les pròpies empreses, les quals han de remetre al Ministeri de Treball i Immigració un informe on es justifiqui, sota amenaça de penalització, la representació que tenen diferents grups socials (dones, estrangers, discapacitats, etc.) en els diversos escalafons de l'organigrama de l'empresa. La idea és evitar que aquests grups es concentrin en els nivells més baixos de qualificació, per a la qual cosa disposen de l'aparell legal.

2.5. La implicació de les organitzacions socials en la integració

2.5.1. Tipologies i formes de classificar a les organitzacions socials

S'ha assenyalat més amunt que les organitzacions socials poden dividir-se en Dependents, Religioses, Polítiques, Corporatives i, finalment, Associacions o ONGs¹³. La literatura sobre la implicació d'aquests diferents tipus d'organitzacions socials en la integració dels immigrants estrangers és més abundant en uns casos que en altres. De la mateixa manera, pretendre abastar en un estudi exploratori tot el ventall d'organitzacions socials provocaria una gran dispersió.

Així, sense abandonar la visió global, en aquest subapartat del marc teòric, el focus d'atenció seran les Associacions o ONGs i, entre elles, les ONGs de solidaritat amb immigrants estrangers (tant les formades majoritàriament per aquests, com les compostes per membres de la resta de la societat) i els sindicats de treballadors.

---

¹³ En la literatura que tracta d'establir classificacions en el món de les organitzacions, a banda del factor comú d'assenyalar la dificultat d'establir qualsevol classificació, hi han autors que fan referència a aquest tipus d'organitzacions socials com "Associacions" (Villasante, Alberich) i altres que les anomenen "Organitzacions No Governamentals (ONGs)" (Casey, Guiu).

Les associacions (o ONGs) poden ser enteses com elements intermediaris entre allò micro i allò macro de la societat, com mitjançers d'una sèrie d'activitats que no són ni de l'Estat ni del mercat, com procés quotidià entre voluntariat, professionals i usuaris (Villasante, 1994). Aquest autor, seguint conceptes de Jesús Ibáñez, les classifica en quatre tipus de "conducta" vers l'*status quo*:

-conversa: quan s'accepten els tabús dictats pel sistema dominant i s'adapten a ells sense pretensions de canvi.

-perversa: quan es protesta contra aquells que representen aquests tabús, però acceptant les seves normes i prenent només un canvi de subjectes.

-subversiva: quan es qüestionen els tabús normatius i la seva legitimitat i planteja que sigui l'associació la seva pròpia norma, instaurant una legitimitat alternativa al marge d'allò establert.

-reversiva: quan s'accepta formalment les declaracions de principis del sistema, però només per posar en evidència que no es realitzen i per desbordar-les en la pràctica amb alternatives concretes. És a dir, quan s'aprofiten tant modes com contradiccions del propi sistema per exercitar pràctiques solidàries des de les bases i mostrar algunes solucions creatives.

Ara bé, existeixen múltiples formes de classificar les Associacions o ONGs (Alberich, 1994), entre les quals es poden destacar les següents:

a) pel contingut de les activitats (d'esbarjo, d'esports, cultural, educatives, solidaritat, etc.)

b) per l'orientació socio-política de les activitats (reivindicativa, de serveis externs, alternatives, d'ajuda o esbarjo intern dels socis)

c) pel grup poblacional o sector social al que es dirigeix (dona, jovent, tercera edat, etc. / veïns, estudiants, treballadors, etc.)

d) pels objectius (canvi social, immobilisme, llibertat, justícia, etc.)

e) per l'orientació política o ideològica (esquerra, dreta, conservadora, liberal, etc.)

f) per l'àmbit d'actuació: -territorial (local, estatal, internacional, etc.)

-sectorial (corporatiu, general, etc.).

Aquesta tipologia de formes de classificar, si es pretén l'estudi d'una temàtica concreta, en el nostre cas la immigració laboral estrangera, cal ampliar-la i enriquir-la. Així, en aquest àmbit d'estudi, una classificació específica és l'establerta per John Casey (1996), qui desenvolupa una anterior classificació del Colectivo Ioé entre ONGs creades *per* immigrants i altres creades *per a* immigrants. Més recentment, doncs, Casey divideix les Organitzacions No Governamentals (ONGs) relacionades amb la immigració en tres categories:

-organitzacions "ètniques" que sorgeixen dels propis col·lectius d'immigrants.

-organitzacions "generalistes" de la societat receptora, que tenen com objectiu oferir serveis a la població en general però que opten també per dedicar part dels seus recursos a la integració dels immigrants.

-organitzacions "especialistes" de la societat receptora, que es dediquen exclusivament a la

integració dels immigrants.

Totes aquestes organitzacions desenvoluparien un paper fonamental en el procés d'assentament i integració dels immigrants. Així, es considera que vertebraran la vida social de la comunitat, acullen els nousvinguts i els orienten sobre els serveis en el país d'acollida, presten serveis com l'ensenyament de l'idioma i l'assessorament, actuen com interlocutors davant les administracions públiques i participen en òrgans consultius, dinamitzen els col·lectius per participar en la vida política del país d'arribada i el de sortida, sensibilitzen a la societat receptora, mantenen la cultura d'origen i la comuniquen a la segona generació (Casey, 1996).

L'anterior esquema esdevé força interessant per a l'objectiu de la recerca atès que permet encabir-hi aquelles organitzacions socials que desenvolupen activitats per a la integració social de la immigració estrangera. Tanmateix, en centrar-se aquesta recerca en el rol de les organitzacions en aquell procés, pot ser més interessant aquí considerar les ONGs "generalistes" de forma separada. És a dir, dispensar un tractament individualitzat a les organitzacions religioses, sindicats, patronal o Associacions de Veïns i Veïnes.

D'altra banda, podrien fer-se un parell d'aportacions respecte les anteriors classificacions:

En primer lloc, en dividir-les entre associacions creades "per" immigrants i associacions creades "per a" immigrants no es ressaltaria prou la possibilitat d'associacions creades i gestionades de forma conjunta i, més o menys, igualitària entre immigrants estrangers i persones de la resta de la societat d'arribada: el que es podrien anomenar "associacions o ONGs mixtes".

I, en segon lloc, en emprar l'adjectiu "ètniques" podria interpretar-se que les associacions d'immigrants estrangers s'agrupen en funció de l'"ètnia" d'origen (per exemple, mandingas), quan poden associar-se per altres afinitats com és pertànyer a un mateix Estat d'origen en el que conviuen diverses ètnies (relacionat amb l'exemple anterior, l'estat de Gàmbia, on també conviuen fulas i saraholes) o a la mateixa religió (per exemple islàmica, que agrupa persones de diversos Estats).

Així, per exemple, John Rex (1994) suggereix que en la construcció de l'"etnicitat" de cara a la mobilització i organització, influeix tant l'autoestabliment per part d'un grup d'unes fronteres basades en qüestions com la llengua, la cultura, el veïnatge, les creences i costums comunes, etc., com l'estigmatització exterior, la imposició exterior d'una "etnicitat". D'aquesta forma, en l'anàlisi de la mobilització "ètnica" a Gran Bretanya Rex inclou, per exemple, tant a irlandesos com a afrocaribenys. Val a dir però que l'establiment d'aquesta "estigmatització exterior" tot i que de vegades pot ser clara, altres pot ser també molt ambigua i variable en funció dels sectors socials "estigmatitzadors".

Una possible alternativa per a aquesta segona qüestió seria anomenar aquestes

organitzacions com "associacions d'immigrants" a Catalunya, però immigrant ho és també aquella persona que arriba d'una altra àrea de l'estat espanyol¹⁴. Llavors, una altra possible opció seria, parlar d'"associacions d'immigrants estrangers". Ara bé, aquesta possibilitat topa amb el fet que alguns dels membres d'aquestes associacions han adquirit la nacionalitat espanyola. Parlar llavors d'"associacions d'immigrants estrangers i/o d'origen estranger" semblaria una fórmula més acurada, tot i que també susceptible de qüestionament (no precisament novedós): fins quan algú és immigrant o és d'origen estranger?

A més, en tractar aquests punts, pot ser interessant recordar una relativament recent campanya (primavera de 1995) portada a terme per un amplíssim ventall d'organitzacions socials catalanes, en la que un dels temes plantejats era com, davant la mundialització econòmica o socio-cultural, encara es podia mantenir la condició jurídica d'estrangeria i emprar l'adjectiu "estranger" per fer referència a certs immigrants¹⁵.

Tot plegat suggereix la dificultat de denominar-les amb rigor i sense caure en un suport a estigmatitzacions involuntàries, per a la qual cosa pot ser interessant almenys minimitzar el risc de fomentar certa "construcció de la diferència" relativitzant el procés d'"etiquetatge". Seguint a David Sibley (1995), dibuixar una línia en la construcció de categories és per definició un acte arbitrari i pot ser vist com injust per aquells que pateixen les conseqüències de la divisió.

2.5.2. Aproximació als diferents tipus d'associacions d'immigrants estrangers.

Malgrat poder-se trobar diferents interpretacions sobre la qüestió, Layton-Henry (1990) ha suggerit que la participació en associacions d'immigrants ajuda a la integració social dels mateixos. Concretament ha apuntat el següent: *the success of migrant workers in establishing communities and developing an infrastructure of institutions and associations has helped to create the conditions for succesful settlement and integration in the receiving societies* (pp.102).

Val a dir, però que existeixen diverses tipologies i tipus d'associacions d'immigrants estrangers. En les properes pàgines es tractarà de situar aquesta diversitat.

---

¹⁴ O bé, si es prén com a referència la Regió Metropolitana de Barcelona, és immigrant aquell individu procedent de la resta de Catalunya.

¹⁵ La campanya portava per títol "Igualtat de drets, democràcia per a tothom" i, concretament, en un cartell s'exposava: "El teu Crist és jueu, el teu cotxe és japonès, la teva pizza és italiana, el teu gas és algerià, el teu cafè és brasiler, les teves vacances són marroquines, les teves xifres són àrabs, les teves lletres són llatines,... i goses dir que el teu veí és estranger?"

A banda de les classificacions anteriorment esmentades (referides a les organitzacions en general, les organitzacions socials i les organitzacions socials directament relacionades amb la immigració estrangera), en la literatura especialitzada poden trobar-se també classificacions de les associacions d'immigrants (estrangers i/o d'origen estranger). Algunes segueixen criteris que corresponen a característiques gairebé exclusives de la immigració, en altres tipologies els criteris són generalitzables a altres tipus d'associacions. Sense ànim d'exhaustivitat, alguns criteris particulars són els següents:

1) El pas del temps:

El canvi de migració temporal a migració permanent amb el pas dels anys, pot implicar un canvi de perspectiva en relació a les organitzacions polítiques i altres formes d'organització dels migrants. Així, els migrants temporals no tindrien un excessiu interès a llarg termini per la societat d'arribada ni per la seva comunitat, fet que pot repercutir en la seva participació associativa, i, a més, la poca estabilitat dificulta el sorgiment de "líders", així com que aquests disposin d'una base més o menys estable de suport. Tot això es pot resoldre amb un assentament i estabilització de les comunitats d'immigrants (Piore, 1979).

En aquest context, una tipologia d'associacions amb força ressó en la literatura ha estat aquella realitzada basant-se en el temps transcorregut d'ençà de l'arribada d'una comunitat d'immigrants a una societat concreta (Layton-Henry, 1990). La Figura 1 il·lustra aquesta classificació (veure annex).

Així per a Layton-Henry (1990), les associacions inicialment s'estableixen per preservar la cultura, la religió, la llengua i la "identitat ètnica" dels grups de migrants, però, inevitablement, amb el pas del temps, es produeix un major contacte amb les autoritats del país d'arribada.

En aquest sentit, una tendència que es pot produir amb el pas del temps, segons es desprèn de l'experiència francesa, és la d'una ampliació del ventall d'activitats de l'associació: si inicialment es dediquen només que al propi col·lectiu i s'utilitza la llengua d'origen, amb el pas del temps també es realitzen activitats per a la societat d'arribada i s'utilitza la seva llengua (Bouziri, 1995).

2) Criteris funcionals:

Una altra tipologia és l'establerta tenint en compte les funcions que realitza l'associació d'immigrants estrangers. Guardo Polo (1992) en distingeix les següents:

- reivindicatives
- de gestió social
- de sensibilització
- mixtes en les seves funcions

3) Criteris "ètnics":

Seguint la definició d'"ètnicitat" esmentada anteriorment i després d'exposar la dificultat per establir límits, John Rex (1994) classificava les principals associacions de "minories ètniques" a Gran Bretanya en els següents grups: sikhs; indis laics; hindús; musulmans i la comunitat pakistanesa; comunitats d'Àfrica oriental d'ascendència d'Índia o Pakistán; bangladeshis; immigrants caribenys; immigrants irlandesos; Xipriotes.

4) Criteris geogràfics:

Els territoris d'origen dels migrants associats poden influir en la formació i en les dinàmiques de l'associació. Per exemple, J.O. Bestene en un estudi sobre les formes d'associacionisme dels sírio-libanesos a Buenos Aires establí la següent tipologia (Otero, 1993):

- locals (vinculades a les localitats d'origen dels migrants)
- regionals restringides (síries o libaneses)
- regionals àmplies (associacions mixtes sírio-libaneses)
- panàrabs (inclourien associats d'altres països àrabs)

Altres criteris territorials han estat esmentats més amunt en la classificació general d'organitzacions socials (territori d'actuació de l'associació).

5) Criteris de vinculació o dependència:

Una altra forma de classificar les associacions d'immigrants estrangeres és tenir en compte a qui són properes o de qui depenen. A tall d'exemples, les associacions marroquines a Espanya s'han classificat (Del Olmo, 1996) en els següents grups: -governamentals (depenents dels consulats del govern marroquí),

- para-sindicals (vinculades a sindicats),
- islàmiques (depenents de mesquites).

6) La religiositat

Així, un altre criteri classificatiu és el tenir en compte el posicionament davant del fet religiós: laïcitat, adscripció a varies creences o a una en particular. Entre aquestes darreres, les associacions també poden subdividir-se, com per exemple en el cas anteriorment esmentat de les associacions sírio-libaneses, entre cristianes, musulmanes i druses. I, inclús, també poden trobar-se estudis que realitzen classificacions d'un d'aquest subtipus. De nou a tall d'exemple, les associacions italianes catòliques creades a Amèrica (Rosoli, citat a Otero, 1993) han estat classificades en:

- devocionals i fraternals
- de caritat i beneficiència
- de tutela
- cultural i de premsa popular

- mutualístic i cooperatiu
- sindical i polític

7) Criteris generacionals, de gènere, etc.

D'altra banda, hi ha qui sense establir cap tipologia sistemàtica suggereix l'existència d'una diversificació i especialització del teixit associatiu de la immigració en associacions de dones (Bouziri, 1995) i de joves (Poinsot, 1995; Cesari, 1995).

Després d'aquest repàs a algunes formes de classificar les organitzacions socials en general i, més en concret, les ONGs vinculades a la immigració estrangera, s'ha pogut constatar que són múltiples maneres d'aproximar-se a l'associacionisme i d'estudiar-les. Algunes d'aquestes classificacions són complementàries i, més endavant, serà útil emprar algunes d'elles per apropar-se a la realitat catalana.

També en relació a aquestes classificacions i com a mostra de diferències entre les associacions d'immigrants, diversos autors fan referència a la dificultat (o poc interès) que tenen algunes d'aquestes entitats per federar-se. André Jeanson troba que a França existeix una extraordinària dispersió i esmicolament del teixit associatiu d'immigrants, que manquen estructures organitzatives (federacions, plataformes) d'àmbit estatal i tenen objectius precisos i limitats, tot i que d'altra banda es tracta d'organitzacions properes al terreny, innovadores i poc propenses a l'anquilosament (citada a Bouziri, 1995). El problema de la manca de federacions es troba també a Alemanya, on la creació de federacions d'associacions d'immigrants es produeix tan sols (almenys fins a finals dels 80s) entre associacions de la mateixa nacionalitat (Fijalkowshi, 1994).

2.5.3. Les associacions d'immigrants estrangers i/o d'origen estranger i les seves activitats en matèria de vivenda i treball.

Les activitats que realitzen les associacions d'immigrants estranger i/o d'origen estranger relacionades amb la integració en el món de la vivenda i en el laboral poden agrupar-se en tres principals grups: de pressió a les administracions, d'acció directa (participació en ocupacions de vivendes, creació de cooperatives, accions de protesta en empreses on la precarietat és brutal) o el proveïment de serveis.

1) Serveis de les associacions d'immigrants en matèria de vivenda i treball

Pel que fa a les activitats en matèria de **vivenda**, segons els materials consultats (Jenkins i Sauber, 1988; Casey, 1988), en els casos nordamericà i australià les associacions es dedicaven a dos principals tipus d'activitats:

- Suport directe a l'adquisició de vivenda: avançar un pagament del lloguer mensual, intervenció com a mediadors amb els propietaris o la burocràcia dels serveis socials i, menys sovint, proveïment directe de vivenda.
- Suport indirecte a l'adquisició de vivenda: tauló d'anuncis amb vivendes buides, facilitar noms de propietaris, actuar com a traductors i intèrprets.

En relació al **treball**, de les fonts consultades pot inferir-se que les activitats desenvolupades poden agrupar-se en tres de principals:

- Activitats de formació professional i ocupacional: ensenyament de la llengua de la societat d'arribada, cursos que faciliten un increment en la formació i qualificació dels treballadors (en temes tan diversos com processament de textos, servei domèstic, manteniment d'edificis, mecanografia, fusteria, informàtica, mecànica, etc.), ajuda per a realitzar millor les entrevistes per aconseguir feina, pagament de les quotes d'associacions de col·locació privades, recull d'històries laborals, etc.
- Activitats més directes de cara a la inserció laboral: recerca d'anuncis en la premsa sobre feines, disposar d'un "job developer" (desenvolupador ocupacional) que vincula treballadors amb feines, arrenjament amb associacions professionals per a l'assessorament sobre la situació laboral en branques d'activitats concretes, derivació a empreses regentades per membres de la pròpia comunitat, demanar subvencions a les administracions per donar feina a immigrants en les pròpies associacions, etc.
- Assessorament jurídic i mediació amb les administracions en l'accés als serveis i prestacions laborals disponibles.

2) Accions reivindicatives en matèria de vivenda i laboral:

Pel que fa a les activitats reivindicatives en qüestions d'**habitatge**, poden distingir-se entre aquelles encaminades només a pressionar a l'administració pública (per exemple, una associació d'immigrants que juntament amb una associació de veïns reclami habitatge social a un barri) i aquelles que, com és el cas dels anomenats moviments okupes, a més de pressionar a les administracions passen a l'acció directa ocupant cases buides. En aquest sentit i en relació amb la immigració estrangera, per exemple, pot esmentar-se la participació de grups de joves d'origen kurd i turc en les ocupacions de vivendes a Berlín.

Les accions reivindicatives en matèria de treball poden ser de divers caire¹⁶, tot i que la majoria estarien relacionades amb els assalariats. A altres països europeus, existeixen exemples de lluites laborals endegades des d'associacions o agrupacions d'immigrants estrangers de diverses procedències pels seus drets laborals en sentir-se exclosos dels sindicats (Müter, Tegels, 1995; T.I.M, 1994). Sense entrar en la repercussió social d'aquests casos, els exemples documentats són concretament a Holanda i Alemanya (Berlín-Brandenburg). En el primer cas es tracta d'un grup de solidaritat i d'acció amb els "indocumentats", en el que hi participen tant persones amb nacionalitat holandesa com estrangers. En el segon cas, es tracta d'un grup de treballadors estrangers de la construcció (tant de la UE com d'altres continents), que davant la manca d'atenció que presten els sindicats alemanys als seus problemes es van organitzar pel seu compte, per defensar els seus drets laborals¹⁷.

Ara bé, aquest terreny de reivindicacions laborals ha estat el camp tradicional d'acció dels sindicats de treballadors i treballadores, per tant, el tractament d'accions reivindicatives, per a una millor anàlisi, es farà en el proper apartat dedicat als sindicats.

2.5.4. Sindicats i integració social

Pel que fa als sindicats, una aproximació al paper del sindicalisme davant la immigració de força de treball estrangera a l'Europa occidental, pot realitzar-se a partir dels casos de França i Gran Bretanya¹⁸, en tenir tots dos una més perllongada experiència en l'arribada de treballadors

---

¹⁶ En relació a demandes o lluites d'autònoms i empresaris immigrants estrangers, per exemple, s'ha fet referència a aquelles realitzades pels comerciants coreans davant de la revolta de la comunitat negra a ciutats com Los Angeles l'any 1992 (Castles, Miller, 1993).

¹⁷ Entre ells es troben treballadors espanyols, en la font consultada (un butlletí informatiu propi en llengua anglesa) apareixen referències a vagues de treballadors espanyols a Alemanya l'estiu de 1994. Aquests obrers de la construcció patien problemàtiques similars a les dels treballadors repatriats a Madrid aquest estiu de 1996 (Avui, 20-8-1996:26)

¹⁸ Un altre cas interessant i ben documentat és el de la relació entre la formació i expansió del sindicalisme als Estats Units i la participació de la comunitat negra (p.ex. Wieviorka, 1992). Tanmateix, per proximitat geogràfica i per tractar-se més aviat d'immigrants sovint procedents de l'estranger (és significativa també la presència de "súbdits" colonials) s'han triat com a referents de cara a situar aquesta temàtica els casos britànic i francès.

estrangers provinents, per exemple, d'Àfrica i de l'Àsia no-nipona.

Així, els sindicats de l'Europa Nord-occidental s'han trobat amb almenys tres dilemes a l'hora de respondre a l'arribada de treballadors immigrants i la consolidació de "minories ètniques"¹⁹:

-Resistència a la immigració *versus* cooperació amb ella i tractar d'influenciar les polítiques estatals.

-Inclusió *versus* no inclusió dels treballadors immigrants com a membres del sindicat un cop han arribat.

-Un cop reclutats, establir polítiques especials per als immigrants *versus* no establir-les (Pennix i Roosbald, citat a Wrench i Virdee, 1995).

1) Els sindicats tradicionalment havien tractat de fer dues coses davant la immigració: limitar l'arribada de treballadors forans, així com tractar de millorar salaris i condicions laborals. Però després de la segona guerra mundial, els sindicats no foren capaços de resistir amb èxit la introducció d'un gran nombre de treballadors estrangers en els països industrialitzats de l'Europa nord-occidental.

2) Si la primera estratègia (limitar l'arribada) va fracassar, llavors la segona (organitzar aquests treballadors i demandar igualtat en salaris i condicions) hauria d'haver estat prioritària. Però, segons Stephen Castles, el fet que els sindicats en un primer moment s'haguessin oposat a la immigració va "alienar" molts treballadors estrangers, que llavors no veien amb bons ulls el fet d'unir-se a ells (Wrench, Virdee, 1995). I és que, per exemple en el cas anglès, el Trade Union Congress (TUC) i el moviment obrer en general, havien desenvolupat una negativa i defensiva reacció a la immigració que havia facilitat la marginació dels treballadors negres (Bakshi, Goodwin, Painter, Southern, 1995).

A més, per Wrench i Virdee, transversalment als esmentats dilemes, es trobaria la variable del racisme. En relació al primer dilema, el racisme podria fàcilment aprofitar-se de la lluita per evitar l'entrada dels immigrants estrangers. Tanmateix, amb l'assentament permanent de treballadors estrangers posterior a la segona guerra mundial, el racisme va interferir en la segona estratègia, en la necessitat d'aconseguir l'organització i defensa dels treballadors immigrants. Val a dir que, malgrat les pràctiques racistes, el nivell d'afiliació als sindicats va ser significatiu (tot i que variable entre els diversos països) i que, en casos com el britànic, superava la mitjana

---

¹⁹ John Wrench i Satnam Virdee també es refereixen a les "minories ètniques" com "minories visibles", terme que inclou els treballadors amb trets fenotípics considerats com "diferents" a la majoria de la població i que alhora disposen de la nacionalitat del país d'arribada.

d'afiliació de la resta de població treballadora.

3) El tercer dilema, tractament igualitari *versus* tractament especial, un cop la incorporació al sindicat ja és un fet o es pretén la seva inclusió. La qüestió per Wrench i Virdee és que si els treballadors de minories "ètniques" pateixen desavantatges no experimentats per la resta de la classe treballadora, llavors el tractament igualitari permetrà que continuïn els desavantatges. Però, tanmateix, si un sindicat dedica recursos extraordinaris a temes que interessin específicament a minories ètniques pot produir-se ressentiment i resistència des d'alguns sectors de la resta de la classe treballadora que poden veure com les minories ètniques reben un tracte més favorable.

Analitzant les migracions magrebines cap a França, Bernabé López García (1993) ha exposat com el discurs sindical francès havia estat centrat en els anys seixanta i primers setanta, l'època dels "treballadors-hosta", en la igualtat de drets de l'immigrant estranger i el treballador francès, en la lluita contra la discriminació en matèria de salaris, d'ocupació, de treball, de formació professional, de llibertats sindicals, d'allotjament i de prestacions socials i familiars (aquesta línia es definia en el document de la segona Conferència Nacional sobre immigració organitzada l'any 1969 per la CGT francesa, el sindicat proper al partit comunista). També el Trade Union Congrés (TUC) britànic en aquella època es definia en termes similars davant la immigració afrocaribenya i asiàtica, pel que es desprén de les paraules d'un sindicalista anglès, quan a mitjans dels anys 60s afirmava que tots els treballadors han de tenir els mateixos drets i no requereixen cap tractament o consideració especial (Wrench, Virdee, 1995).

Ara bé, a França, amb el canvi de la política migratòria en relació al Magreb (mesures restrictives) i el subsegüent canvi de signe d'aquests moviments de població (arribada de les famílies dels treballadors migrants), el discurs sindical introdueix en les plataformes reivindicatives i en els seus programes d'acció, a partir de 1976, la defensa de la especificitat de l'immigrant estranger: *La integración en la sociedad de acogida empieza a ser vista como un objetivo fundamental de la colonia, poniendo el acento en reivindicaciones sociales y culturales. Y será en éste punto donde los sindicatos franceses van a hacer entrar el Islam en sus plataformas reivindicativas de cara a los emigrantes con el objetivo de atraer a este sector importante de la clase obrera* (López García, 1993; pp.560).

Aquests esdeveniments van tenir lloc en un context internacional marcat pel desenvolupament dels islamismes després de la revolució iraní, fet que també influencià a França i que pot relacionar-se amb el fet que sindicats com la CGT empressin el llenguatge de l'islam per arribar als immigrants durant les vagues de 1982. Amb el pas dels anys, quan l'islamisme cada cop més ha estat considerat pels mass media europeus com un perill, aquest cojunturalisme d'inici dels 80s ha anat perdent força, però, segons Bernabé López, va contribuir a la difusió d'un

nou model d'inserció de l'immigrant magrebí en la societat francesa.

A Gran Bretanya el TUC també a inicis dels anys 70s va començar a adoptar polítiques especials cap als immigrants, sobretot en la línia de lluita contra el racisme. Això va ser causat per la creixent organització en grups antiracistes de nombrosos sindicalistes, a les disputes ocorregudes en els anys 60s i primers 70s causades pel racisme sindical cap a treballadors negres en vaga i al creixement dels grups d'extrema dreta com el National Front que cridaven a la divisió entre treballadors blancs i treballadors negres. Va ser en aquest context que el TUC, abans oposat a una legislació sobre "race relations", engegà actives campanyes contra el racisme en el moviment obrer.

Així, a finals dels anys 70s i primers 80s el TUC començà a produir materials educacionals i de formació sobre la igualtat d'oportunitats i el racisme per a ser emprats en cursos de formació sindical. Amb el pas del temps, a Gran Bretanya, les diferents seccions sindicals van anar creant comitès o estructures i a endegar polítiques per tractar les "race relations" i/o els temes d'igualtat d'oportunitats i anti-racistes.

Actualment, a Gran Bretanya, però, en relació a l'alta proporció de treballadors asiàtics i afrocaribenys afiliats als sindicats en els anys 50s i 60s, la participació de "minories ètniques" ha disminuït. Això, ha pogut ser causat per diferents factors: dificultats per a l'afiliació sindical causades per la reestructuració econòmica, dificultats creades per a l'acció sindical arran de les noves legislacions laborals dictades pel govern conservador, al conflicte dins el propi moviment obrer sobre les estratègies i valors que haurien d'adoptar, etc.

També s'ha suggerit que aquesta davallada en l'afiliació està relacionada amb una certa "desilusió" experimentada pels treballadors estrangers de la "primera generació" i pel fet de donar-se per suposat que la "segona generació" hagi de tenir una automàtica simpatia cap als sindicats. Inclús des d'alguns sectors dels immigrants estrangers organitzats han hagut veus a favor de crear sindicats o estructures laborals pròpies (Wrench, Virdee, 1995). Aquest fet però no és nou, per exemple, als anys 1960s en el sinus del moviment obrer a Alemanya, va produir-se una polèmica entre dirigents sindicals alemanys i líders obrers espanyols pels intents de creació i l'existència de grups sindicals espanyols al marge de l'organització alemanya (Pascual de Sans, 1970).

Després de dos estudis de cas, un en el sector serveis (neteja) i un altre en la indústria (metal·lúrgica) britànica, Wrench i Virdee (1995) arriben a unes conclusions que poden resumir-se de la següent manera:

-En un temps de declivi de l'afiliació sindical i de creixement de les formes de treball marginal i precari, els sindicats necessiten cada cop més establir iniciatives per atreure als treballadors de

minories ètniques d'aquestes ocupacions.

-En molts casos les barreres degudes a l'aïllament, la llengua, els baixos salaris, els horaris anti-socials, etc. fan molt difícil la tasca.

-Per ajudar a superar aquestes barreres els sindicats han de tenir en compte les necessitats especials dels treballadors pertanyents als esmentats grups. Són necessaris temps i recursos extres, calen iniciatives específiques també a nivell de cada localitat, amb un tractament apropiat respecte a la llengua i la "cultura".

-La col.laboració amb associacions d'immigrants i de minories és una eina fonamental per a l'apropament, el voler evitar aquesta col.laboració ha conduït a enfrontaments i a minar la credibilitat dels sindicats entre els immigrants estrangers.

-Els sindicats haurien de demostrar a les minories que ells també lluiten contra el racisme amb el seu treball del dia a dia (no només amb aspectes formals), i que s'impliquen en temes més amplis vinculats a les comunitats (com la injustícia amb els immigrants i les agressions racistes als carrers).

3. Hipòtesi preliminar

En la intersecció del conjunt d'immigrants, del conjunt d'actius i del conjunt d'estrangers residents en una societat, la catalana, sorgeixen els principals subjectes d'anàlisi en aquesta recerca: els actius immigrants estrangers.

Aquests es desenvolupen en un context que pot descriure's esquemàticament fent referència a diferents marcs:

- Un de demogeogràfic caracteritzat, entre altres factors, per una mobilització de persones d'orígens diversos, molts amb destinació a països del centre del sistema;
- Un marc polític-jurídic basat en una limitació a la seva entrada i establiment en certs països²⁰;
- Un marc ideològic-cultural tocat per canvis en els mecanismes de legitimació, per crisi d'identitats, dubtes i dilemes;
- Un marc administratiu de disminució de funcions "socials" de l'aparell estatal i de creixement del paper d'algunes organitzacions socials;
- Un marc econòmic de reestructuració capitalista, també anomenada crisi econòmica.

En un context d'aquesta mena, apareixen les anomenades polítiques públiques d'integració social cap a aquells immigrants procedents de la perifèria, que han pogut establir-se en els països centrals del sistema i que veuen com a altres migrants com ells, que volen seguir les seves passes després, se'ls limita el moviment. Mentrestant, altres individus poden migrar sense pràcticament limitació, assentar-se i no ser objectes de polítiques d'integració.

És també en aquest context que tot un seguit d'organitzacions socials ("velles i "noves") poden tenir una certa implicació en aquestes darreres polítiques.

Implicació en la prestació de serveis, en la reivindicació, com a interlocutors, com a xarxes de suport, com a mitjans d'ascensió social, com a nucli de conreu cultural, com a espais religiosos, com a eines per vetllar pels drets dels individus.

Tanmateix, des de diferents àmbits es tenen idees diverses i, de vegades, contradictòries

---

²⁰ Limitació, tanmateix, només dirigida a un significatiu subconjunt de les persones mobilitzades.

(o poc clares), sobre què és "integració social" i què cal fer. Es produeixen evolucions i canvis amb el temps en veure fracassar certes activitats o endeguen accions davant la passivitat d'èpoques anteriors.

En general, però també concretament en matèria de vivenda i laboral, existeix un debat sobre la conveniència, amb l'objectiu de la integració al cap, d'endegar polítiques específiques per immigrants o, en canvi, donar un tractament universal. En general, sembla anar-se produint una combinació d'ambdòs, tot i que el debat segueix obert.

4. Elements metodològics

4.1. Delimitació dels agents socials i les administracions públiques

En aquest treball exploratori s'han triat per a un tractament més detallat algunes organitzacions de l'Estat (més concretament, les administracions locals, autonòmiques i centrals) i socials (religioses, partits polítics i associacions). No s'han tractat de forma específica, per tant, les organitzacions amb ànim de lucre (empreses privades o mixtes, etc.), tot i que sí que s'han tingut en compte algunes en determinades ocasions (APIS, ETTs, cooperatives, etc.).

Pel que fa a les organitzacions socials, s'ha prestat especial atenció a les associacions, entre les quals han estat triades les associacions d'immigrants estrangers, ONGs formades majoritàriament per grups de la resta de la població, les associacions de veïns, els sindicats i les patronals. Els moviments socials s'han deixat de banda per evitar una excessiva dispersió.

4.2. Delimitació de l'Àrea geogràfica d'estudi

Un estudi més acurat de la implicació dels agents socials i les Administracions Públiques en la integració dels treballadors immigrants estrangers requereix un treball de camp que possibiliti un aprofundiment en les temàtiques anteriorment esmentades. En no poder abastar tota Catalunya es va decidir delimitar uns àmbits territorials, en aquest sentit es van tenir en compte els següents criteris:

a/Existència d'un nombre significatiu d'immigrants estrangers amb trets característics diversos. Per esbrinar-ho es van consultar dades del Cens de Població de 1991 referides al nombre de població estrangera respecte a la població total, a la nacionalitat, a la relació amb l'activitat, a la branca d'activitat i a la professió.

b/Presència d'una xarxa associativa i institucional diversa, i mínimament consolidada, vinculada a la immigració estrangera. Les fonts consultades han estat diferents guies com són, per exemple, la guia Información y entidades para extranjeros y refugiados (publicada per l'Ajuntament de Barcelona) o la guia publicada pel Projecte Xenofilia. També s'ha accedit a llistats, com l'elaborat pel Departament de Benestar Social de la Generalitat de Catalunya, i a guies més generals com és la Guia de la ciutat de Barcelona.

A partir d'aquests criteris es va decidir triar la Regió Metropolitana de Barcelona (RMB) com a gran àrea geogràfica per a la realització del treball de camp, en el marc de la qual,

finalment, van ser seleccionades dues comarques: el Barcelonès i el Maresme.

a/ Barcelonès: Es tracta d'una comarca amb un alt nombre d'estrangers de nacionalitats dispars, amb diverses relacions amb l'activitat econòmica, on el mercat de treball està força diversificat i on el ventall de branques d'activitat en la que s'insereixen els immigrants estrangers és molt divers (amb l'excepció de l'agricultura). Pel que fa al teixit associatiu i institucional, en ser la capital política i econòmica de Catalunya compta amb una important presència d'entitats, algunes de les quals poden dedicar part dels seus esforços als immigrants estrangers.

b/ Maresme: Malgrat pertanyer també a la RMB, compta amb una destacada especialització en certes branques d'activitat com l'agricultura, els serveis turístics i la indústria tèxtil, en les quals és significativa la presència d'actius estrangers. El seu teixit associatiu vinculat a la immigració té una relativament llarga història i està consolidat pel que fa sobretot a la immigració africana i a algunes ONGs de solidaritat. En quant al vessant institucional, el fet que la presència d'immigració estrangera es produeixi des de fa uns quants anys fa que l'experiència en la implementació de polítiques i en el proveïment de serveis sigui més llarga.

4.3. Treball de camp: fonts estadístiques i pla d'enquesta

4.3.1. Fonts estadístiques

Malgrat que en aquesta recerca les fonts estadístiques no poden considerar-se com centrals de cara a l'anàlisi, sí que resulten ser un estimable suport. D'aquesta manera, les fonts estadístiques emprades poden dividir-se en dos grans blocs:

-Estadístiques publicades: En aquest grup es troben diferents volums de l'Anuario de Migraciones o de l'Anuario Estadístico de Extranjería.

-Estadístiques no publicades: entre aquestes es troben: d'una banda, una comanda particular a l'Institut d'Estadística de Catalunya del Cens de 1991; d'altra banda, dades facilitades pel Govern Civil de Barcelona i, finalment, dades disponibles per l'Equip de Mobilitat i Migracions del Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona, dirigit per Àngels Pascual de Sans.

4.3.2. Pla d'enquesta

En aquesta primera recerca exploratòria s'ha previst realitzar una enquesta mitjançant entrevistes amb guió a "informants-qualificats", entesos com aquelles persones que són membres destacats de diverses organitzacions relacionades amb la immigració estrangera, i que tenen uns mínims coneixements de les activitats de l'organització a la que està vinculat. En aquest sentit les entitats triades han estat: associacions d'immigrants estrangers, Organitzacions No Governamentals (ONGs) de solidaritat amb immigrants estrangers i minories, organitzacions empresarials, sindicats, Administracions públiques.

Els temes que s'han tingut en compte en aquestes entrevistes poden agrupar-se en els següents blocs:

-Aspectes generals: any de fundació (o d'inici d'activitats relacionades amb la immigració estrangera en el cas d'institucions o entitats "generalistes"), àmbit geogràfic d'actuació, tipus de seu social (quan s'escau), nombre i perfil de les persones afiliades i/o que hi treballen (en cas d'entitats "generalistes" de les persones que treballen els temes vinculats a la immigració estrangera), etapes significatives en la història de l'entitat (en el cas d'entitats "generalistes", respecte al treball en relació a la immigració estrangera), vies de finançament.

-Estructura: organigrama (en el cas d'organitzacions "generalistes" si disposen de subestructures especialistes o no), valoració del funcionament.

-Objectius: principals objectius fixats per l'organització o institució (en el cas d'entitats "generalistes" centrar-ho en allò referit a la immigració estrangera), objectius assolits, població a la que es dirigeixen i a qui aconseguen arribar efectivament, principals activitats.

-Relacions externes: tipus d'entitats amb les que es relacionen, des de quan es produeixen aquestes relacions, tipus de relació existent, objectius i valoració de les mateixes, aspectes a millorar de cara al futur.

-Percepció del concepte "integració social" en relació a la immigració estrangera.

-Integració social i territori de residència: activitats de l'entitat pel que fa a l'accés a la vivenda o a la millora de les condicions habitacionals dels immigrants estrangers, valoració d'aquestes activitats, opinió respecte als anomenats "enclavaments immigratoris" i activitats en relació a aquests.

-Integració social i món laboral: activitats de l'entitat pel que fa a l'accés al treball o la millora de les condicions laborals, valoració de les mateixes, opinió sobre l'anomenada "segmentació ètnica" del mercat laboral i activitats en relació a aquesta.

-Immigració estrangera i sistema capitalista: classe/s socials a la/es que es dirigeixen com a entitat, punt de vista sobre la possibilitat de superar els principals problemes que pateixen els immigrants estrangers en el marc del capitalisme, matèria a la que destinarien una inesperada quantitat de diners. -Integració social i participació social: relació entre la participació en

organitzacions pròpies d'immigrants estrangers i integració social, relació entre la participació en organitzacions on participen persones de la resta de la societat i integració social.

-Integració social i administracions públiques (AAPPs): grau de coneixement i valoració de les activitats realitzades per les diferents AAPPs per a la integració social dels immigrants estrangers; grau de coneixement i valoració de l'actual procés parcial de regularització d'estrangers; opinió sobre la tendència de certes AAPPs a subcontractar, delegar o subvencionar algunes tasques (assumibles per elles mateixes) a ONGs.

-Integració social i llengua: llengües emprades en les relacions internes i externes.

El nombre d'entrevistes realitzades ha estat de 29, distribuïdes de la manera següent: 10 a organitzacions d'immigrants estrangers, 4 a ONGs de solidaritat amb minories, 5 a partits polítics parlamentaris²¹, 4 a administracions públiques, 2 a organitzacions veïnals, 3 a sindicats, 1 a la patronal²². La majoria de les entrevistes es van realitzar el mes de juliol de 1996 i han estat, gairebé totes, enregistrades.

Paral·lelament a aquesta enquesta a informants qualificats, es va elaborar un qüestionari dirigit a treballadors estrangers residents. Tal com havia estat projectat, dut a la limitació temporal d'aquesta recerca, aquest qüestionari tan sols va ser posat a prova (testat) amb una reduïda "mostra" de població, fet que ha permès millorar alguns aspectes del mateix. D'aquesta manera, serà possible emprar-lo en una futura recerca.

4.3.3. Altres fonts

Per a aquesta investigació han estat emprades també altres fonts d'informació. Entre elles destaquen alguns materials proporcionats per les diferents organitzacions. Un recull dels més destacats és el següent:

-diverses revistes, butlletins, tríptics, pamflets, etc. d'associacions d'immigrants (entre aquelles, Sudacas, La Veu dels Immigrants, Nexo, Protesta, La Sèquia, Al-Higra, Informaciones Argentinas, etc.) i d'ONGs de solidaritat amb minories (Etnòpolis, La Bayt, Butlletí de GRAMC,

---

²¹ Val a dir, que una d'elles va haver de ser parcialment invalidada degut a que l'entrevistat no es mostrava legitimat i/o prou informat per respondre a moltes de les preguntes.

²² Del total d'entrevistes, 9 van ser realitzades per Natàlia Rosetti Maffioli i les 20 restants per qui signa l'informe, val a dir que en totes elles s'han mantingut els mateixos criteris metodològics. Pel que fa a les transcripcions de les entrevistes, que han permès elaborar un informe de cadascuna d'elles, han estat realitzades en la seva totalitat també per qui signa aquest informe.

etc.).

-programes electorals i materials congressuals de partits polítics parlamentaris.

-anuaris i revistes de sindicats i patronal (Recull Anual sobre immigració del CITE-CCOO; Anuari d'AMIC-UGT; Memòria 1995 de Foment del Treball Nacional).

-materials de Càritas (Memòria, tríptic, Notícies de Càritas, Entreculturas) i especials sobre immigració de revistes generals de l'església catòlica (Full Dominical).

-documents de plataformes d'ONGS (Informe de Girona, 1992; Manifest de Madrid, 1989), comunicats de premsa, convocatòries a manifestacions, etc.

-plans i documents de les administracions públiques respecte a la integració social dels col·lectius de persones immigrants estrangeres (Pla Interdepartamental sobre immigració de la Generalitat de Catalunya, Plan para la Integración de los inmigrantes del Govern central, Document de la Comissió Mixta ACM-FMC)

D'altra banda, també s'han consultat dades documentals i d'enquesta, referides sobretot a la comarca del Maresme, recollides en una recerca dirigida per Àngels Pascual de Sans sobre "Relacions entre migracions i mercat de treball. La incidència de la migració en dos branques d'activitat econòmica. Catalunya, 1975-1995", que fou finançada per la CIRIT.

Finalment, durant els tres mesos d'investigació s'ha assistit a seminaris i conferències relacionades amb la temàtica estudiada. Entre elles pot destacar-se la *1ª Euroconferència Internacional sobre la immigració gambiana* (Premià de Mar, 31-5-96 / Salt-Girona, 1-6-96), algunes sessions del seminari *Immigració, economia i societat* (Barcelona, maig-juliol, organitzat per Cite) i l'*Euroconference on Racism and Antiracism in Europe -New Dimensions-* (Sonderborg, Dinamarca, 27-6/30-6-96).

5. Context demogeogràfic i político-jurídic en relació a la immigració estrangera a Catalunya:

5.1. Aproximació demo-geogràfica a la immigració estrangera a Catalunya

Les migracions a Catalunya han estat un element significatiu al llarg de la seva recent evolució històrica i, per tant, s'ha destacat la seva implicació en la configuració de l'actual situació social. En aquest sentit, esquemàticament, poden recollir-se alguns aspectes:

a/ Hi ha una llarga història a Catalunya d'intercanvis de població amb la resta de l'estat espanyol (dels quals destaca especialment la immigració de més d'un milió de persones en els anys 60s) que enllacen amb la situació actual. En l'actualitat aquests intercanvis segueixen produint-se, tot i que en menor quantitat.

b/ Paral·lelament a l'arribada a Catalunya d'immigrants procedents d'altres punts de l'estat espanyol, en molt menor quantitat i amb unes característiques generals diferents (personal tècnic i qualificat, jubilats, refugiats) es produïa l'arribada d'immigrants estrangers procedents d'altres països europeus i americans (Solana, Pascual de Sans, 1995). Tenir en compte aquests dos elements dificulta el fet de considerar a Catalunya entre els països de l'Europa meridional que han passat de ser anomenats "emigratoris", a ser-ho com "immigratoris".

c/ Ara bé, des dels anys 1970s, però sobretot des dels anys 1980s, es produeix un significatiu increment en el nombre d'immigrants estrangers, s'amplia el ventall de procedències (Àfrica, Asia, certs països d'Amèrica), es va reelaborant la legislació d'estrangeria, es restringeix l'accés a certs col·lectius, s'eliminen tràmits per als residents de la Unió Europea, i es va creant progressivament un teixit associatiu i institucional al voltant de l'arribada d'aquests nous fluxes i del posterior assentament d'algunes comunitats.

5.1.1. Evolució quantitativa i característiques dels residents estrangers a Catalunya. Aproximació estadística.

L'aproximació a les migracions en general i a les internacionals en particular a través de les estadístiques requereix molta prudència, a l'hora d'extreure'n conclusions, a causa del significatiu subregistre que pateixen. Són diversos els col·lectius sobre els quals no hi ha dades,

entre ells destaquen els estrangers en situació irregular (sense permís de residència).

En tot cas, l'observació de certes taules estadístiques pot aportar informació sobre les tendències generals. Així, tal com pot apreciar-se a la Taula 1 (veure annex), la immigració d'estrangers a Catalunya ha tingut un creixement progressiu en les darreres dècades i l'espectacular increment en la última (1985-95) de la presència de residents procedents pràcticament tots els continents, especialment d'Àfrica, tot i que l'increment d'Àsia i Amèrica també ha estat molt significatiu. En canvi, el nombre d'uropeus semblaria estancar-se. Per nacionalitats, la distribució provincial dels contingents més nombrosos de cada continent, segons dades recents facilitades pel Govern Civil de Barcelona, pot observar-se en la Taula 2 de l'annex estadístic.

Així, a la llum d'aquestes dades pot observar-se com és la marroquina la nacionalitat amb un major nombre de residents a Catalunya (34% del total), seguida per la peruana (5,3%), la francesa (4,4%), l'alemanya (4,3%), la gambiana (4,1%), la dominicana (3,8%), l'argentina (3,6%), la britànica (3,4%), la filipina (3%) i l'italiana (2,6%). D'aquesta manera, entre les deu comunitats més nombroses hi han quatre de països de la Unió Europea. Val a dir que la distribució provincial és un tret diferencial entre els europeus i la resta d'estrangers, mentre aquests estan repartits gairebé a parts iguals entre la província de Barcelona i la resta de Catalunya²³, els residents de la resta de continents es concentren majoritàriament a la província de Barcelona. Aquesta concentració oscil·la entre el 91% dels asiàtics, el 88% dels americans i el 65% dels africans (un 21% d'aquests resideix a la província de Girona).

Aquestes dades a desembre de 1995 permeten plantejar com a hipòtesi un *canvi significatiu, pel que fa a la distribució per nacionalitats, en les característiques de la immigració estrangera en situació regular a Catalunya durant el primer quinquenni dels anys 1990s*:

D'una banda, tenint en compte que les dades sobre el nombre de residents estrangers per a 1992 (que incloïen ja, pràcticament, a totes les persones regularitzades el 1991²⁴) reflectien un pes de la població marroquina d'un 25,8% sobre el total dels 72.291 residents estrangers de llavors i que a finals de 1995 s'enregistra un 34% sobre 103.593, el pes relatiu i absolut de la comunitat marroquina ha augmentat significativament.

---

²³ Probablement aquesta distribució és deguda a que molts d'aquests residents europeus són persones jubilades que cerquen unes determinades condicions ambientals a les províncies costaneres de Girona i Tarragona.

²⁴ INE (1993), Anuario Estadístico de España 1992, Madrid.

D'altra banda, s'hauria produït un canvi entre les altres comunitats nacionals més nombroses tant en termes relatius com absoluts: si l'any 1992 la segona nacionalitat en nombre de residents era l'alemanya (7,9%), seguida de la francesa (6,7%), l'argentina (5,6%), del Regne Unit (5,2%), Itàlia (3,4%), Gàmbia (3,4%) i els Països Baixos (2,7%), a la llum de les dades reproduïdes més amunt, aquest ordre hauria variat significativament en tan sols tres anys. Així, segons les dades esmentades paral·lelament a una pèrdua del pes relatiu de moltes de les nacionalitats europees (encara que francesos i alemanys són encara la tercera i quarta comunitat respectivament), s'ha produït un increment de la població de resident de països com Perú, Gàmbia, República Dominicana i Filipines, mentre que Argentina disminuïa la seva colònia a Catalunya.

D'aquestes dades podria inferir-se una possible relació entre aquest increment, la implementació de la política de "cupos" en el període 1993-95 i la restricció d'aquests, a mesura que passaven els anys, a unes determinades nacionalitats (peruana, filipina, marroquina) i branques d'activitat (servei domèstic i agricultura).

5.1.2. Apropament a algunes característiques dels actius estrangers a Catalunya

Pel que fa als actius estrangers, una aproximació estadística, a més de les limitacions esmentades anteriorment, cal tenir en compte que des de 1992 els treballadors comunitaris no necessiten permís de treball i, per tant, no apareixen en els registres estadístics com a treballadors. D'aquesta manera, és necessari recórrer a dades de 1991 per poder tenir una referència més global (tot i així, cal recordar que des de 1986 no es registren els treballadors comunitaris per compte propi).

De les dades de la Taula 3 (annex estadístic) es desprenen els següents trets dels actius estrangers a Catalunya:

- a) Dos tercers parts dels actius estrangers eren homes.
- b) Una gran majoria treballaven per compte d'altri.
- c) La inserció laboral majoritària era en el sector serveis, seguit per la indústria i la construcció.
- d) Gairebé la meitat dels actius estrangers tenien nacionalitat de països africans, una quarta part eren europeus (la immensa majoria comunitaris) i una cinquena part americans (majoritàriament llatinoamericans). Els asiàtics no arribaven al 10% del total.

Pel que fa a la distribució espacial d'aquesta població activa estrangera, la Taula 4 dóna algunes pistes. Així, com passava amb els residents estrangers en general, es produeix una

concentració a la província de Barcelona de la majoria d'actius estrangers, tot i que pels actius seria més acusada.

Si es redueix més l'àmbit territorial estudiat, en concret a les comarques del Barcelonès i el Maresme, cal recórrer les dades del Cens de població de 1991²⁵. Cal tenir en compte, però, que aquestes dades reflecteixen un nombre total d'actius estrangers inferior a les dades basades en els permisos de treball²⁶, concretament, 25.172 individus estrangers censats com ocupats. D'aquests 10.613 residien al Barcelonès i 1.854 al Maresme, és a dir, pràcticament la meitat del total.

5.2. Política d'estrangeria a Espanya.

Els aspectes jurídics que envolten a la condició de l'estrangeria a l'estat espanyol serien difícils d'emmarcar en un dels anteriorment esmentats models de política vers la immigració forana, tot i que té en comú diversos elements.

Ara bé, l'estatus jurídic d'una persona estrangera resident a l'estat espanyol pot influenciar molt en la seva inserció social general, inclosa la seva participació en associacions d'immigrants o en d'altra mena, així com la percepció d'ajuts socials de les Administracions Públiques. A més implica que no totes les treballadores i treballadors assalariats puguin concretar contractes laborals ni tots els autònoms obrir un negoci propi.

Com ha estat assenyalat més amunt, en un recent estudi sobre els treballadors estrangers a Catalunya procedents d'Àfrica, Àsia i Llatinoamèrica es realitzava una enquesta en la que, entre altres qüestions, es preguntava a una mostra d'aquests col·lectius quines eren les principals problemàtiques que patien (Aiguabella et alii, 1995). Entre el total d'entrevistats, un 52% feia referència a la documentació, seguida pel treball (25%) i l'habitatge (15%).

En aquestes planes no es realitzarà una anàlisi en profunditat de l'aparell legal, però sí que es situaran alguns dels seus aspectes degut al seu interès de cara a apropar-se a la implicació

---

²⁵ IEC Cens de població 1991, Barcelona.

²⁶ Probablement el subregistre és major entre les persones extra-comunitàries, atès que el Cens es va realitzar abans de la regularització d'aquell any.

d'agents socials i AAPPs en la integració social dels immigrants estrangers²⁷.

5.2.1. Evolució recent de les accions legals: de la Llei d'estrangeria de 1985 al procés parcial de documentació de 1996.

1) La Llei Orgànica d'Estrangeria (LOE) i les regularitzacions dels anys 1986-86 i 1991.

La situació jurídica dels estrangers residents a Espanya ha estat marcada en la darrera dècada per l'aprovació de la **Llei Orgànica de 1 de juliol, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya, (LOE)**, i del seu Reglament d'Aplicació 1119/86, de 26 de maig.

Amb la LOE es creaven tres règims diferents: a) El sistema general ordinari; b) El sistema específic que regula la situació dels nacionals d'estats membres de la CEE; c) I, finalment, el sistema especial regulador de les situacions d'asilats.

D'aquesta manera i després de l'aprovació de la lliure circulació de persones, per a qualsevol país de la UE poden delimitar-se cinc categories que reflecteixen diferents situacions jurídiques pel que fa a la seva relació amb la legislació d'estrangeria (Wrench, 1996):

* Ciudadans que viuen i treballen en el seu propi país de ciutadania: tenen plens drets davant la llei, tant socio-econòmics (p.ex. accés als serveis públics) com polítics (p.ex. dret a vot i a ser elegible en eleccions estatals).

* Ciutadans d'un estat membre de la Unió Europea (residents comunitaris): tenen dret de viure i treballar en un altre estat de la mateixa UE, així com de portar amb ells als seus familiars. Poden moure's per cercar treball i residir lliurement dins de la UE, poden votar i ser escollits en eleccions locals i europees. En teoria gaudeixen dels mateixos drets que els nacionals de l'estat d'arribada, tanmateix a la pràctica poden trobar-se amb menys drets, per exemple, en l'accés a l'ocupació pública.

* "Nacionals de països tercers" que tenen plens drets de residència i treball en un estat membre de la UE (residents no comunitaris): tenen gairebé tots els drets d'un "ciudadà ple" (*full citizen*), tot i que la seva situació varia segons el país. En el cas de l'estat espanyol no ha estat fins aquest 1996 que s'ha creat la figura del resident permanent no comunitari. Val a dir, però, que en general a tota la UE estan exclosos de l'ocupació en el sector públic, només poden visitar un altre estat membre per un màxim de tres mesos i no tenen dret a treballar o residir allà de forma permanent.

* "Nacionals de països tercer que resideixen sobre la base d'un permís temporal": poden treballar i residir en un estat membre per varis anys o sovint estan limitats en la seva mobilitat geogràfica a una àrea determinada, una activitat econòmica i per un període de temps prefixat.

* Indocumentats o treballadors irregulars: entre ells es troben des de refugiats polítics als que no se'ls ha reconegut el seu estatus, fins a persones que han treballat en la UE durant molts anys sense cap mena de drets residencials

---

²⁷ Aquestes normatives es creen com a conseqüència de l'adhesió d'Espanya a la Comunitat Econòmica Europea (CEE) i poden considerar-se com el punt de partida de la situació jurídica que pateixen avui la majoria d'immigrants estrangers.

o laborals.

Poc després de l'entrada en vigor de la LOE, es realitzà una regularització d'estrangers que va ser considerada des de diferents àmbits com a fracàs (p.ex. Colectivo Ioé, 1992). No va ser fins l'any 1991 que el govern espanyol, va posar en pràctica una segona regularització "més generosa" (a Catalunya es van regularitzar més de 32.000 treballadors i treballadores), tot i que no general, també van haver almenys 7.000 actius estrangers als quals se'ls hi va denegar el permís (Taula 5) i es van produir considerables problemes (Manté, 1992).

Pel que fa al funcionament del procés de Renovació de permisos de treball i residència concedits, a Catalunya, en el període 1992-93 susposà la pèrdua d'un 14,5% de l'estoc total²⁸.

2) Els contingents de treballadors estrangers.

L'objectiu oficial dels contingents de treballadors estrangers²⁹ era canalitzar la immigració estrangera que arribava a Espanya de forma irregular i havia de cobrir una demanda de força de treball que no era coberta ni pels ciutadans de nacionalitat espanyola ni pels comunitaris. El nombre assignat per a 1993 va ser un total de 20.600 per a tot l'estat i de 4.800 a Catalunya. Aquest procés en general es va considerar com a poc exitós atès que no es van completar els contingents previstos: els empresaris preferien agafar a treballadors que ja coneixien, que ja estaven a l'estat espanyol, abans que aventurar-se a contractar treballadors que just arribaven des de l'estranger.

L'any següent es va posar de nou en funcionalment aquest procediment³⁰. En relació a l'any anterior es va rebaixar a la meitat la concessió a l'ocupació agrícola, pràcticament es va doblar el nombre d'ocupacions de la llar, es va mantenir amb un lleu descens el nombre d'ocupacions de la construcció i el grup "altres serveis" va augmentar molt lleugerament. Val a dir que el nombre total es mantenia en 20.600 persones per a tot l'estat, que aquest cop els contingents van suposar una petita regularització de treballadors estrangers irregulars que estaven a Espanya i Catalunya i que, probablement a causa d'aquest fet, es van desbordar: a 31 de desembre de 1994 s'havien presentat 37.277 sol.licituds normatives (GRAMC, 1995). Per al contingent de 1995 es va fixar un nombre de 25.000 autoritzacions, destinant-ne 17.000 a l'excedent de 1994. De les 8.000 restants, 2.500 corresponen al servei domèstic i 5.500 a treballs agrícoles de temporada, eliminant els restants sectors. Dels 8.000, només 1.360 són per a

---

²⁸ Anuario Estadístico de Extranjería, anys 1992 i 1993.

²⁹ Acord del Consell de Ministres de 26 de maig de 1993.

³⁰ Acord del Consell de Ministres de 8 de juliol de 1994.

Catalunya.

En els darrers anys, s'incrementa una tendència anterior, el que pot anomenar-se com "especialització nacional planificada", així, l'any 1995, les xifres eren les següents:

- de les 2.500 destinades a servei domèstic, 2.200 van dirigides preferentment a nacionals de països "iberoamericans" (sobretot Perú i República Dominicana) i Filipines, restant només 300 per a persones d'altres països;
- en quant a les 5.500 destinades a l'agricultura, 4.500 van dirigides preferentment a marroquins.

3) Reforma del Reglament d'aplicació de la LOE i el procés de documentació de 1996.

El passat 2 de febrer de 1996 s'aprovava un nou reglament d'aplicació de la Llei Orgànica d'Estrangeria, en el que es concreten un xic més alguns dels "drets i llibertats" dels estrangers a l'estat espanyol. Alhora, s'estableix la figura del "resident permanent" i, entre altres matèries, es legisla sobre la penalització dels empresaris que explotin il·legalment als treballadors estrangers o sobre la possibilitat dels estudiants estrangers de treballar a temps parcial (com a complement, no com a únic mitjà d'ingressos).

L'entrada en vigor d'aquest nou reglament va precedir a un procés de documentació d'aquelles persones estrangeres que hagin estat titulars, almenys un cop, d'un permís de residència i/o treball des d'agost de 1986 a l'1 de gener de 1996 i que no hagin estat mai expulsades ni estiguin pendents d'expulsió (en alguns supòsits). El procés s'inicià el 23 d'abril d'enguany i finalitza el 23 d'agost.

5.2.2. Nacionalitzacions i expulsions:

L'estat d'arribada, en aquest cas l'espanyol, a través del seu aparell polític i judicial, pot endegar dues mesures antagòniques pel que faria a l'objectiu de l'integració social: la nacionalització i l'expulsió. Així, paral·lelament a les anteriors disposicions legals, a Espanya s'han seguit els següents processos:

1) Nacionalitzacions

La nacionalització com a ciutadana espanyola d'una persona estrangera s'ha considerat com a indicativa del seu ritme d'assentament i integració social, almenys des del punt de vista jurídic (Colectivo Ioé, 1992), atès que d'aquesta manera s'assoleix la igualtat de drets. En les estadístiques publicades al respecte³¹ reflecteixen un total de 53.155 nacionalitzacions tramitades

---

³¹ DGM (1994) Anuario de Migraciones 1994, Ministerio de Asuntos Sociales, Madrid.

entre 1985 i 1993 a tot l'estat espanyol, una mitjana de 6.272 per any. Cal tenir en compte que la segona meitat dels anys 80s es va produir el procés de nacionalització de la comunitat musulmana de Ceuta i Melilla. Malauradament no hi han dades significatives per a Catalunya.

Si s'analitzen les dades de nacionalitzacions de l'any 1991 en endavant, es pot obtenir una idea aproximada, per a tot l'estat espanyol, de quins col·lectius són els que tenen més concessions segons la variable "nacionalitat prèvia". Així, segons es desprén de la Taula 6 (annex estadístic) és significativa la diferència en el nombre de concessions de nacionalitat espanyola segons el país d'anterior ciutadania. Així, l'any 1993 els principals països van ser Argentina (18,2% de les nacionalitzacions), Marroc (11,7%), Portugal (8,6%), Colòmbia (5,1%), Xile (5%), Filipines (4,5%), Uruguay (3,2%), Venezuela (2,9%) i L'Índia (1,8%).

D'aquestes dades es pot inferir³², que, respecte al nombre de residents estrangers a Espanya de cada nacionalitat, hi hauria una menor proporció de comunitaris nacionalitzats, excepte en el cas dels Portuguesos, entre els quals hi hauria una proporció lleugerament superior.

Altres apunts a assenyalar serien, una lleugera subrepresentació dels originaris del Marroc i una sobrerepresentació d'argentins, colombians i filipins. Aquest darrer fet pot ser degut a les facilitats que dona la legislació vigent per a l'adquisició de la nacionalitat a aquells ciutadans d'ex-colonies espanyoles (el cas del Marroc seria una excepció).

2) Expulsions

L'expulsió del país d'arribada pot considerar-se com una acció antagònica respecte al procés d'integració dels immigrants estrangers en una societat, en abortar tota possibilitat física, a la persona afectada, d'integrar-se. En la Convenció Internacional sobre la protecció dels drets dels treballadors migratoris i els seus familiars de les Nacions Unides, de 1990, s'establia que no s'han de sotmetre a mesures d'expulsió col·lectiva a cap treballador immigrant, o a un membre de la seva família, ni tan sols quan es trobin clandestinament al país.

En aquesta línia, s'ha assenyalat que a un Estat democràtic li resulta molt difícil expulsar en massa a uns treballadors immigrants clandestins, no només per que el dret internacional reproba les mesures d'expulsió col·lectiva sino que, en virtut d'aquest mateix dret, l'expulsió d'un estranger ha d'estar sotmès a unes salvaguardes de procediment, y es protegeixen els drets de seguretat econòmica o social derivats de l'ocupació anterior del migrant, independentment que la seva estada al país sigui legal o no (Böhning, 1996).

---

³² De nou cal ser molt prudent a l'hora d'extreure conclusions d'aquestes dades. Tanmateix pot ser interessant apuntar algunes possibles tendències a tall d'hipòtesi.

Tanmateix, des de fa uns anys a força estats de l'OCDE, entre ells l'espanyol, es legisla i s'implemten polítiques de reforçament de la lluita contra la immigració clandestina i d'expulsions massives, sigui de forma simultànea i pública, o bé de forma una mica més espaiada en el temps i menys coneguda públicament. Per exemple, als Països Baixos la *modification de la loi renforce les moyens de détention et d'expulsion des étrangers en situation irrégulière* i a Itàlia *une nouvelle loi a été adoptée en août 1993 pour accélérer l'expulsion des étrangers condamnés pour activités irrégulières* (SOPEMI, 1995: 44).

Si es consulten dades sobre aquesta temàtica, les xifres són significatives també quan aquesta acció política no apareix en titulars de premsa. Sense plantejar cap mena de representativitat i tan sols a tall d'exemple, en el període comprès entre l'1 de gener de 1996 i el 8 de març, només a la província de Barcelona, d'una banda, es van executar 61 expulsions i, d'altra banda, es van dictar 501 expedients més, els quals estaven a l'espera de ser executats o no.

Una distribució de les persones expulsades per nacionalitat, l'única variable facilitada³³, en l'esmentat període (Taula 8, annex estadístic) permet apreciar com la nacionalitat més afectada per expulsions és la marroquina, fet que pot explicar-se perquè és aquest el col·lectiu amb una presència més nombrosa a Catalunya. D'entre la resta, pot destacar-se la proporció de persones amb nacionalitat rumanesa (13%), que només representaven un 0,24% del total dels residents estrangers el desembre de 1995 a la província de Barcelona. Cal recordar, tanmateix, el limitat abast de les dades.

6. Polítiques públiques d'integració social d'immigrants estrangers a Catalunya.

Un dels rols de l'aparell estatal en països del centre del sistema capitalista és donar suport a la integració social, tot cercant assegurar un benestar social equilibrat, per evitar situacions de descontent popular que puguin posar en entredit la legitimitat de l'estat i el funcionament del sistema (Albet, 1993), així com de forma que es pugui garantir la producció econòmica. La implementació d'aquestes polítiques d'integració social pot fer-se des de diferents nivells de l'Administració Pública i, de vegades, es pot entrar en contradiccions (o complementarietat), per exemple entre el rol del Ministeri de l'Interior i el paper d'Assumptes Socials (Casey, 1996). En concret estarien, d'una banda, les expulsions dels irregulars i, d'una altra, serveis d'ajuda a millorar les condicions de la vivenda dels que tenen permís per residir.

---

³³ Dades facilitades pel Govern Civil de Barcelona.

Si es passa a les polítiques concretes a Catalunya, durant la dècada dels 80s des d'alguns ajuntaments amb presència significativa d'immigrants estrangers (sobretot els provinents de països perifèrics), es van començar a crear grups de treball destinats a recollir propostes de cara a millorar la seva situació. És el cas de Barcelona, on en el marc del Consell Municipal de Benestar Social, creat l'any 1988, existeix un grup de treball sobre refugiats i estrangers.

Ara bé, és d'ençà l'aparició de l'*Informe de Girona* (CAONGCG, 1992)³⁴, que en general les administracions públiques amb competències a Catalunya han elaborat tot un seguit de plans o propostes d'actuació de cara a la integració social dels immigrants estrangers.

Així, per exemple, el setembre de 1993 s'aprovava el *Pla Interdepartamental d'Immigració* de la Generalitat de Catalunya, el desembre de 1994 el *Plan para la Integración Social de los Inmigrantes*, aprovat per Acord del Consell de Ministres del govern central, i el març de 1995 el document *Les Administracions locals davant el fet migratori* de la Comissió Mixta Associació Catalana de Municipis (ACM)-Federació de Municipis de Catalunya (FMC). Per l'interès de cara a aquesta recerca, en les properes línies seran reproduïdes les definicions que aquests documents dediquen a la "integració social" dels immigrants estrangers. També es recullen els posicionaments de cara a la col.laboració amb els agents socials i altres AAPPs, així com les propostes en matèria de treball i vivenda.

Aquesta memòria vol apropar-se a la immigració estrangera en general, sense obviar cap col.lectiu en funció de la seva procedència. Tanmateix, les polítiques públiques per a la integració es dirigeixen sobretot als immigrants procedents de la perifèria del sistema.

6.1. Apunts sobre les concepcions de la "integració"

Com ha estat exposat i il.lustrat més amunt, les percepcions del concepte integració social són diverses. En els tres documents oficials abans esmentats aparixen sengles definicions que tenen una sèrie de punts en comú, però també algunes divergències.

Així, entre els trets comuns poden destacar-se els següents:

-Consideren la integració social com un procés en el que és necessària la participació tant de la societat d'arribada com de les comunitats d'immigrants estrangers.

---

³⁴ Aquest informe, el.laborat per tot un seguit d'organitzacions socials de les comarques gironines, recollia 50 propostes per a la integració social d'immigrants estrangers. Val a dir que, com ha argumentat Casey (1996), en el disseny i orientació van participar el llavors Governador Civil de la província, Pere Navarro, i un col.laborador, Carles Navales.

- La integració hauria d'afectar a la "globalitat" dels àmbits (de la vida, com a ciutadà) de la persona immigrada.
- S'aposta per la seva participació en la societat d'arribada i per un respecte recíproc.
- No es qüestiona l'actual estructura socio-econòmica i política en la qual "cal" que s'integrin els immigrants estrangers.

Malgrat que són més els punts en comú que les diferències, entre aquestes poden assenyalar-se les següents:

- Mentre en els dos documents elaborats a Catalunya es parla d'encarar el procés d'integració de forma que es consolidin "unes senyes d'identitat compartides", en el document estatal s'obvia qualsevol referència a aquest tret.
- Si en el document elaborat per la Comissió Mixta ACM-FMC s'assenyala que *una política d'integració posa l'accent en la igualtat de drets i d'obligacions*, la igualtat de drets no és recollida directament com a objectiu pel Pla Interdepartamental de la Generalitat, s'empra una fórmula més ambigua: *una plena normalitat jurídica*. Pel que fa al Pla del govern central, tot i reconèixer que *el proceso de integración culmina en la equiparación en deberes y derechos con los nacionales*, seguidament s'afegeix, *Si bien, cada sistema jurídico nacional ofrece peculiaridades en su instrumentación*.

6.2. Predisposició a la relació amb els agents socials i les altres AAPPs.

Pel que fa a com les AAPPs enfoquen, sobre el paper, la col.laboració amb la resta d'agents socials, entre ells les associacions d'immigrants, les propostes, programes o declaracions són les següents:

La Generalitat en el seu Pla fa referència a l'objectiu següent: "potenciar la participació dels immigrants en la construcció nacional de Catalunya"(pp.18), basant-se en que "l'immigrant ha de ser considerat com un subjecte actiu, protagonista de la integració en la societat en la que viu"(pp.19). Entre els programes a realitzar, es troba una "Campanya d'informació i sensibilització dirigida, fonamentalment, als responsables d'entitats i associacions juvenils per a la integració de nois i noies immigrants i de les associacions que aquests promoguin a la realitat associativa del país"(pp.21). Igualment es fa referència en un apartat especial a la cooperació amb els ens locals i altres estaments socials, "entre aquests estaments socials cal esmentar els sindicats, les patronals, les ONGs formades per immigrants o d'ajuda als immigrants, els mitjans de comunicació i les entitats confessionals"(pp.25).

En el pla del govern central s'estableix el següent:

"el proceso de integración requiere un diálogo constante entre las diferentes Administraciones Públicas y con los interlocutores sociales"(pp.36). De la mateixa manera, es considera que "reviste carácter estratégico el ejercicio del derecho de asociación. A diferencia de lo que ocurre en otras culturas, la defensa colectiva de los intereses se canaliza en una sociedad democrática a través de las asociaciones de inmigrantes. El movimiento asociativo no ha de tener una sola vertiente, también la sociedad de acogida ha de canalizar los esfuerzos dirigidos a la integración a través de asociaciones y organizaciones no gubernamentales de apoyo y acogida" (pp.62). Finalment, en l'apartat de mesures concretes, una d'elles és donar suport a les associacions d'immigrants (punt 4.v, pp.67).

Pel que fa al document de la Comissió Mixta ACM-FMC, es considera: "la necessitat d'una estreta cooperació i coordinació entre totes les administracions (...) evitant contradiccions (...) unificant criteris (...)" i també que "és necessari, doncs, potenciar la participació activa dels immigrants en la vida social dels pobles i ciutats (...) potenciant el suport a l'autoorganització dels propis immigrants per tal que promoguin llurs pròpies associacions i activitats. Al mateix temps, s'ha d'impulsar que els immigrants participin i s'incorporin a les associacions culturals, esportives, recreatives, professionals, artístiques, etc. que ja existeixen en el nostre país, per afavorir aquest procés d'interculturalitat" (pp.3).

D'aquesta manera es coincidiria, amb Layton-Henry (1990), en les que les AAPPs a Catalunya estimen necessària la col.laboració amb les associacions pròpies d'immigrants i altres agents socials de cara a aconseguir la integració de les persones immigrants estrangeres. De fet, la Generalitat de Catalunya va crear, arran del *Pla Interdepartamental sobre immigració*, un *Consell Assessor sobre Immigració*, en el *Plan para la integración de los inmigrantes* del Govern central es preveia la creació d'un *Foro para la Integración* i alguns ajuntaments han creat grups de treball o estructures similars, en els quals participen associacions d'immigrants.

Igualment, en general, es considera positiva la cooperació amb les altres AAPPs de cara a reeixir en el procés d'integració social dels immigrants estrangers. Ara bé, les diferències apareixen alhora de valorar la participació dels immigrants en associacions pròpies. Mentre els documents estatal i local la consideren positivament, el Pla de la Generalitat obvia qualsevol comentari al respecte.

6.3. Les propostes en matèria laboral i de vivenda de les Administracions Públiques

Com ja ha estat esmentat anteriorment, degut a un imprescindible acotament en una temàtica tan àmplia com és la integració social dels immigrants estrangers i, d'altra banda, als resultats d'una enquesta realitzada a Catalunya que situava al treball i la vivenda com dos dels

principals problemes que pateix aquest col·lectiu³⁵, es va decidir focalitzar la recerca en aquests dos àmbits. A més, si es té en compte *L'Informe de Girona*, en ell es considerava que "la feina, factor desencadenant de les migracions, es converteix en l'element essencial de la integració" i que "tenint en compte la dinàmica actual -la concentració d'immigrants en les zones més deprimides dels nuclis urbans-, la solució que es doni al problema de l'habitatge marcarà de manera definitiva els processos d'integració" (CAONGCG, 1992: 13).

A causa de la diversitat de competències entre les diferents AAPPs, en aquestes matèries no són comparables les mesures que proposen en els documents comentats més amunt. Tot i així, pot ser interessant recollir-les per valoracions posteriors:

A) Treball

La temàtica laboral és, de forma generalitzada, tractada força fugisserament per les Administracions Públiques en aquests esmentats documents.

D'una banda, en el Pla Interdepartamental de la Generalitat tan sols s'inclou un programa específic en matèria laboral: el "programa d'inserció i formació laboral per a immigrants estrangers"(pp.23), basant-se en el fet que els immigrants estrangers "realitzen feines poc qualificades" (pp.11). Val a dir que les competències sobre treball han estat fins ara força limitades.

D'altra banda, en el pla del govern central també es parteix de la premisa "los inmigrantes acceden al mercado de trabajo en condiciones de precariedad", per proposar tot seguit una sèrie de mesures:

- Organització d'accions d'orientació i perfeccionament professional
- Accès als programes d'ocupació promoguts pels poders públics per als "immigrants establerts de forma permanent"
- Impuls de la negociació col·lectiva en els sectors productius en els que la presència d'immigrants és majoritària
- Accès dels immigrants regulars a les prestacions socials
- Atenció dins dels serveis socials a col·lectius específics d'immigrants, en especial, infants, joves i dones.

Finalment, en el document de la comissió mixta sobre immigració de les principals associacions de municipis catalans no s'establia cap proposta en matèria laboral.

---

³⁵ veure Aiguabella et alii (1995).

B) Vivenda

Pel que fa a la vivenda, d'una banda, el Pla de la Generalitat situava les propostes en matèria de vivenda en programes desenvolupats pel Departament de Política Territorial i Obres Públiques destinats a un univers més ampli que els immigrants estrangers:

- per garantir l'acolliment dels ajuts públics per a la compra o rehabilitació d'habitatges,
- de foment del lloguer social,
- per a la creació d'una base de dades d'habitatge en règim de lloguer,
- de foment i disseny de noves tipologies d'habitatge social per a finalitats específiques
- de control de l'existència d'un nivells mínims d'habitabilitat

I, desenvolupat pel Departament de Benestar Social, un programa d'ajuts personalitzats a l'allotjament.

D'altra banda, en el Plan para la Integración Social de los inmigrantes no s'establien mesures concretes en matèria de vivenda, tot i que entre els "àmbits de actuación estratègica" es situava un de "convivencia territorial" on s'inclou el tema de l'allotjament. En ell es realitzen una sèrie de valoracions sobre la situació actual i s'assenyalen tres "líneas de actuación estratègica":

- evitar la imposició de mesures col·lectives, en especial, si tendeixen a la concentració exclusiva d'immigrants,
- actuar sobre aquells obstacles basats en motius xenòfobs,
- vincular el permís de treball a disposar d'allotjament per estades temporals.

Finalment, la Comissió Mixta ACM-FMC sobre immigració dedicava cinc planes, d'un informe de setze, al tema de l'allotjament, tot i la limitació de competències específiques dels municipis sobre immigració i habitatge. En aquest document es barregen unes poques propostes de polítiques dedicades exclusivament als immigrants estrangers amb altres orientades a la incorporació en programes generals. Algunes d'elles són les següents:

*Propostes generals:

- Crear habitatge nou de promoció pública
- Rehabilitar les zones urbanes més deteriorades
- Desbloquejar l'actual saturació en el parc d'habitatge de lloguer
- Dissenyar un pla estratègic d'abast nacional

*Propostes més o menys específiques per a immigrants estrangers:

- "Evitar la concentració d'immigrants en zones degradades i amb dèficits socio-urbanístics com un dels principals obstacles a la seva integració (...) objectiu prioritari facilitar una presència territorial més equilibrada entre la població estrangera i l'autòctona,
- Adoptar mesures adients per tal de garantir i assegurar per als immigrants la igualtat d'oportunitats en l'accès a l'habitatge ("informació i assessorament destinat a immigrants, modificacions normatives i reglamentàries"),

- "En determinades ocasions pot ser convenient desenvolupar <accions positives> i projectes concrets per tal de solventar necessitats d'habitatge específiques que poden tenir alguns sectors d'aquests col·lectius (...) Si bé caldrà evitar, en la mesura del possible, que es prenguin els immigrants com a únic objecte de les mateixes, per tal d'evitar que es puguin utilitzar per fomentar conflictes" (pp.4-5).

A més a més, es dedica també un apartat a la temàtica específica dels temporers agrícoles.

Val a dir que en cap d'aquests documents es fa referència a la prestació de serveis o de suport, en les esmentades matèries, a la població immigrant estrangera en situació irregular. Tot i que, respecte a la qüestió sanitària, el document de les dues associacions municipalistes sí que en fa referència.

7. Aproximació al teixit d'organitzacions socials relacionades amb la immigració estrangera a Catalunya.

Si es segueix l'anteriorment esmentada classificació de les organitzacions socials, en l'aproximació al cas de Catalunya caldria tenir en compte a partits polítics, a les institucions religioses, a les associacions o ONGs, etc. En les properes pàgines es farà una introducció a algunes d'elles, especialment a les associacions d'immigrants estrangers i les de suport a aquests col·lectius. De la resta s'han destacat els sindicats i els partits polítics, tot i que també es farà referència a la patronal, l'església catòlica i les associacions de veïns.

Si es fa una breu introducció al moviment associatiu en la darrera dècada a l'estat espanyol, pot assenyalar-se que a la vegada que anaven perdent força certs moviments socials, s'han anat creant noves formes d'associacionisme marcades tant per un cert "minifundisme" (afavorit per certes polítiques de subvencions) com per una mena de desconfiança cap a les grans organitzacions burocratitzades. Paral·lelament, per superar la fragmentació, s'han anat creant plataformes, coordinadores i federacions. Igualment, des de certs sectors de les organitzacions socials, la relació amb l'administració s'ha "desdramatitzat", aquesta no és vista com a enemiga, però tampoc s'ofereixen com a mà d'obra barata (Alberich, 1992). En aquest context, pot entendre's millor l'increment significatiu del nombre d'associacions que s'aprecia en algunes estadístiques per a Catalunya. Tanmateix poden trobar-se altres raons que expliquin augment quantitatiu. Casey (1996) ho explicava sobretot per noves preferències dels usuaris per serveis alternatius als estatals que poden ser oferts per ONGs (alguns d'ells són serveis de nova aparició),

per un desencant per la participació en partits polítics, per un increment dels "valors de la solidaritat" i per la influència del neoliberalisme nordamericà.

Pel que fa a la relació entre ONGs i immigració estrangera provinent de països perifèrics a Catalunya³⁶, a l'Informe de Girona (CAONGCG, 1992), es considerava que la integració per a tenir èxit demana un cert grau de participació en la gestió de la vida quotidiana i que les associacions, siguin exclusivament formades per immigrants o formades amb membres d'un i altre col·lectiu, poden ser una important eina de participació. Segons ha suggerit Casey (1996), són sobretot les organitzacions creades des de sectors de la societat d'arribada les que dominen la prestació de serveis i com a interlocutors socials, mentre les associacions pròpies dels immigrants fins ara bàsicament haurien gestionat aspectes de les relacions socials entre els seus membres i problemes d'assentament i integració.

Així, en aquest darrer cas, si generalment entre la majoria de la societat d'arribada en cas de necessitat el recurs bàsic seria la família, entre els immigrants, en no trobar-se aquí sovint aquesta, la solidaritat s'exerceix via amics, paisans o veïns. Aquestes relacions de vegades s'articulen en associacions per tenir més força davant les administracions, tot i que aquest salt varia segons el col·lectiu (Domingo et alii, 1995). Ara bé, en general, com assenyalen aquests autors, durant els darrers anys s'ha produït un creixement de les associacions d'immigrants estrangers, tant a nivell quantitatiu (cada vegada són més les persones que participen en les associacions, i cada vegada hi ha més associacions) com qualitatiu (cada vegada són més representatives i abasten més àmbits d'actuació).

7.1. Associacions d'immigrants estrangers o d'origen estranger a Catalunya: de l'origen geogràfic i la localització al gènere i l'edat.

Les dificultats a l'hora d'estudiar el fenomen associatiu en general són de diversa índole. Ara bé, potser la principal, en ser bàsica per adquirir certs coneixements sobre elles, és la seva localització.

Una primera aproximació al teixit associatiu creat pels propis immigrants estrangers a Catalunya pot realitzar-se a través de la revisió de guies o llistats publicats per administracions

---

³⁶ Sobre l'associacionisme entre els immigrants estrangers procedents de països centrals (bàsicament els pertanyents a l'OCDE) o sobre la relació d'aquestes associacions amb la resta d'organitzacions socials, no s'han trobat estudis. Tanmateix, més endavant s'hi farà referència basant-se en dades recollides durant aquesta recerca.

públiques, fulletons de convocatòries conjuntes de manifestacions, tríptics de campanyes tirades endavant per plataformes d'entitats, revistes o butlletins informatius d'associacions d'immigrants, fulletons repartits en trobades interculturals o polítiques, articles de premsa nacional i local, contacte personal, etc.

Cal tenir en compte que no s'ha pogut comprovar ni la seva entitat jurídica ni l'existència de vida associativa en totes elles, tanmateix sí que s'han exclòs del recull elaborat per a aquesta memòria aquelles entitats sobre les quals es té constància de la seva desaparició. D'aquesta manera, el nombre total resultant han estat un centenar, en concret 101 associacions específiques d'immigrants estrangers o d'origen estranger a Catalunya. Aquelles associacions que tenen varies seus locals han estat considerades com a una de sola i s'han considerat localitzades on tenen la seu principal. Segons les informacions obtingudes aquestes són molt poques, pràcticament no existeixen associacions d'àmbit català, tot i que sí existeixen una mena de coordinadores d'associacions agrupades sobretot per estats, o regions supraestatals, d'origen (per exemple en el cas dels col·lectius gambians). La Federació de Col·lectius d'Immigrants a Catalunya (FCIC) és l'excepció, atès que agrupa a associacions de diversos orígens geogràfics ubicats en diferents indrets de Catalunya, fet que, com ha estat assenyalat un apartat anterior no és gaire habitual a països com França o Alemanya, on és valorat com un dèficit del seu món associatiu.

Cal insistir en que fins ara no ha estat possible fer un cens complet comarca a comarca de Catalunya de les associacions existents i que és molt probable que hi hagin força mancances. És possible que hi hagi una sobrerrepresentació de les associacions de les províncies de Barcelona i Girona, val a dir, però, que durant les entrevistes a membres d'organitzacions cap entrevistat ha fet referència a associacions de les comarques tarragonines o de les terres de Lleida que no apareguin en aquest llistat.

D'altra banda, se sap de l'existència d'agrupacions majoritàriament informals de residents estrangers de l'Europa comunitària en localitats costaneres i/o turístiques, però en aquesta memòria no s'ha tractat d'aquest tipus d'organitzacions.

La informació disponible a les fonts abans esmentades, contrastada amb altres fonts (per exemple, entrevistes a càrrecs d'associacions i altres informants qualificats) permet una classificació de les associacions d'immigrants en funció de dos criteris geogràfics: el territori d'origen dels associats i la ubicació de l'associació. També es poden realitzar classificacions tenint en compte altres variables com són l'especialització de les associacions seguint criteris de gènere o d'edat.

7.1.1. Classificació segons l'espai d'origen de la majoria de membres de les associacions:

Si és divideix el món en nou grans territoris (Magreb, Àfrica subsahariana, Amèrica del Nord, Llatinoamèrica, Àsia occidental, Àsia centro-meridional, Àsia oriental, Unió Europea-Espai Econòmic Europeu i resta d'Europa) i s'intenta relacionar cada associació d'immigrants estrangers localitzada amb un d'aquests espais el resultat pot apreciar-se a la Taula 8:

Taula 8. Classificació de les associacions d'immigrants estrangers localitzades segons l'origen dels seus membres. Catalunya. 1996.

Magreb	17
Àfrica subsahariana	<u>30</u>
<i>Àfrica</i>	47
Nordamèrica	1
Llatinoamèrica	<u>23</u>
<i>Amèrica</i>	24
Àsia occidental ³⁷	7
Àsia centro-meridional ³⁸	6
Àsia oriental ³⁹	<u>4</u>
<i>Àsia</i>	17
Espai Econòmic Europeu ⁴⁰	5
resta d'Europa	<u>5</u>
<i>Europa</i>	10
inclassificables	3
<i>Total</i>	101

Font: el.laboració pròpia

---

³⁷ Líban, Palestina, Turquia, Kurdista.

³⁸ La Índia i Pakistan.

³⁹ Filipines, Japó, Xina.

⁴⁰ La Unió Europea, Suïssa, Noruega i Islàndia.

Així, pot observar-se com l'area amb més organitzacions a Catalunya és l'Àfrica subsahariana, seguida de llatinoamèrica i del Magreb. La diversitat és la característica dominant en l'interior de cada agrupació territorial.

Les associacions poden estar formades per persones d'estats concrets (p. ex. Asociación de la Comunidad Dominicana en Catalunya o Asociación de Inmigrantes Filipinos en Catalunya), de varis estats amb algun vincle comú (p. ex. Club Escandinau o Casal Llatinoamericà a Catalunya), per grups de població intraestats (p. ex. Dar el Riff), etc. També hi han algunes de caracter islàmic que compten amb membres de diversos orígens continentals i altres que agrupen a tots els immigrants d'una localitat sense tenir en compte l'origen, són les "inclassificables" en termes d'origen territorial. Val a dir que no s'han tingut en compte les mesquites com a associació d'immigrants estrangers.

Pel que fa a plataformes o Federacions d'associacions, a banda de les ja esmentades formades segons l'origen geogràfic (p. ex. Gambian Associations of Spain) i d'altres de caire local, existeix la Federació de Col·lectius d'Immigrants a Catalunya (FCIC), amb implantació sobretot a la província de Barcelona. Aquesta federació agrupa, des de 1990, a col·lectius d'immigrants originaris tant d'Àfrica, com d'Àsia i Llatinoamèrica.

Les comunitats nacionals estrangeres residents a Catalunya amb més associacions, sempre segons les dades obtingudes, serien per aquest ordre la marroquina, la gambiana i l'equatoguineana (les comunitats d'Uruguay, Argentina i Xile, de vegades agrupades, vindrien tot seguit). Val a dir que la proporció d'associacions marroquines, tot i ser superior a les altres si s'agrupen per estats d'origen, no reflecteix el molt superior nombre de marroquins residents a Catalunya, es podria dir, doncs, que existeix un menor grau d'associacionisme en aquest col·lectiu. En tot cas, aquesta hipòtesi s'hauria de contrastar esbrinant si les associacions marroquines existents agrupen a bona part de la comunitat o no. Igualment, per a la resta de col·lectius, caldria saber si un nombre significatiu d'associacions implica un alt índex de participació en elles.

7.1.2. Classificació segons l'espai d'ubicació de l'associació:

Si es segueix una classificació segons l'àmbit geogràfic d'ubicació de les associacions localitzades es podria elaborar un primer mapa aproximatiu a l'associacionisme estranger a Catalunya, tenint en compte les advertències que sobre les dades s'han fet anteriorment. Si es pren com a unitat territorial la comarca, la distribució de les 101 associacions pot ser reproduïda

en format de taula, tal com segueix:

Taula 9. Distribució comarcal d'associacions d'immigrants estrangers i/o d'origen estranger a Catalunya. 1996.

Alt Empordà	2
Bages	1
Baix Camp	1
Baix Empordà	1
Baix Llobregat	6
Barcelonès	70
Garrotxa	2
Gironès	2
Maresme	7
Osona	1
Pla de l'Estany	1
Segrià	2
Tarragonès	1
Vallès Occidental	2
Vallès Oriental	1
no localitzable	1
Total	101

Font: elaboració pròpia

Les associacions europees i asiàtiques (excepte una) es concentren totes al Barcelonès, la majoria de llatinoamericanes es situen entre aquesta comarca i el Baix Llobregat (tot i que també hi ha una, per exemple, a Reus), mentre que les africanes, tant del Magreb com de l'Àfrica subsahariana són les que tenen una distribució espacial més dispersa.

7.1.3. Més diversitat (gènere, edat, funcions) i almenys un punt en comú: recordar la cultura d'origen.

Si es tenen en compte altres variables com el gènere o l'edat de les persones que les formen (i a les que s'adrecen) també poden trobar-se subgrups. Així, hi ha almenys set associacions específicament de dones immigrants estrangeres o d'origen estranger, que es troben entre les associacions de l'Àfrica subsahariana (3), de Filipines (1), del Magreb (1) i d'Amèrica

l'latina (2). Val a dir que dins d'altres associacions hi han comissions en les que es treballen temàtiques específiques de les dones immigrants.

Alhora, hi han quatre incipients associacions de joves immigrants estrangers: una equatoguineana, una llatinoamericana, una filipina i una marroquina (aquestes dues darreres vinculades a altres associacions generals de les seves comunitats).

Aquestes associacions de joves són totes localitzades al Barcelonès. En quant a les associacions específiques de dones immigrants que han estat considerades a la taula, la majoria es troben ubicades en aquesta comarca, tot i que també n'hi han dues que s'ubiquen en el Maresme, una de les quals abasta fins a les comarques gironines.

Val a dir que a banda d'aquestes tres primeres classificacions, com ha estat exposat en el marc teòric, poden fer-se altres basant-se en altres criteris. Així les associacions d'immigrants estranger ubicades a Catalunya poden classificar-se pels objectius i les activitats que realitzen, pel perfil socio-professional dels seus afiliats o per l'any de fundació.

Igualment, si es té en compte la gestió o no de serveis, caldria agrupar juntes a una associació de residents de L'Índia, a una de nordamericans i a una de portuguesos, atès que cap d'elles presta serveis; mentre que sí n'ofereixen, per exemple, una associació de persones d'origen filipí, una altra de persones procedents de països d'escandinaus i una altra de marroquins.

Ara bé, totes les associacions entrevistades tenen un significatiu tret en comú: entre els seus objectius apareix la realització d'actes culturals relacionats amb països o regions d'origen. Aquest punt uneix tant a les formades per immigrants nordamericans, com filipins, indis, uruguaians, escandinaus, marroquins, portuguesos o dominicans.

A tall d'exemples, en el cas d'una d'elles, l'objectiu és fomentar la cultura de L'Índia i celebrar els seus actes culturals a Catalunya, "*mantener la cultura de la comunidad*". Qui participa en aquests actes són els socis, tot i que també assisteixen alguns "espanyols": amics de socis o bé la parella d'algún d'ells (hi han matrimonis mixtes). Publiquen un butlletí, fan campanyes puntuals de cooperació amb el país d'origen (per exemple, de suport a les víctimes d'un recent terremol), però no realitzen ni cursos de formació, ni campanyes informatives, ni activitats polítiques, ni assessorament jurídic: "*Nada que ver con la política porque esto es una asociación cultural*".

Pel que fa a una organització d'escandinaus, té com a objectiu "*mantener un poco viva la cultura de nuestros respectivos países y también de dar a conocer nuestra cultura a la sociedad de aquí. Los actos culturales los hacemos bilingües para que también pueda asistir la*

gente del país... esto puede ser una velada literaria, una cosa de música, una exposición de pintura..."

Tanmateix, les activitats principals de l'organització són la celebració de les festes nacionals dels diferents països nòrdics, aquests són els actes més multitudinaris i hi assisteixen residents a diferents llocs de Catalunya. El tema jurídic el porten els consultats i no fan res relacionat amb política, "*no somos, como digamos, una organización política, somos de todos, de los que piensan así, así*". Organitzen, amb gent propera, cursos de suec, danès, noruec, finès, islandès, tant per a immigrants com per a altres persones (parelles d'immigrants nòrdics, persones que aniran d'Erasmus cap al Nord,...), però no fan classes de català ni castellà. D'altra banda, publiquen un butlletí amb periodicitat variable.

Una altra associació té com a principals objectius "*promover la cultura uruguaya aquí, en Catalunya, darla a conocer, etc. y tratar de promocionar proyectos allá*". Aquests projectes no són creats amb finalitats benèfiques sino que estan pensats per a que la gent esdevinguin motors per a desenvolupar més projectes allà, "*no es dar dinero nada más*"; són projectes centrats sobretot en l'àmbit educacional (suport a guarderies, recollida de llibres,...). Les activitats de promoció cultural aquí són participació en festes locals, elaboració d'una revista, etc. Val a dir que també realitzen campanyes informatives (p. ex. informació sobre els processos de regularització a través de la revista) i assessorament jurídic, però no realitzen cursos de formació.

En el cas d'una associació dominicana, tracten de mantenir les arrels d'origen però també tractant de millorar la situació a Catalunya. Així, tenen el següent objectiu: "*tratar la integración en el medio en el que estan pero no la aculturización. No nos interesan personas que llegan aquí i se conviertan en catalanes a los dos días, sino que primero aprendan a ser dominicanos, se integren en el medio en el que estan, valoren una cosa y otra, y vivan en esa integración, pero sin perder sus raices, que es lo que hacen los catalanes cuando van a otra parte*".

Però també fan activitats lúdiques i formatives, per conèixer la seva cultura i el seu país. Han realitzat excursions per a que coneguin Barcelona i Catalunya, han celebrat les festes assenyalades del seu país, xerrades sobre "el asunto de los niños pequeños, dejarlos acá o llevarlos allá", tenen un programa a Ràdio Gràcia que serveix per a comunicar-se, han fet assessorament jurídic sobretot a través d'alguns amics advocats o derivant a CITE o AMIC.

En el cas d'una associació filipina, els objectius són sobretot la formació educativa i la informació sobre drets, el "self-develoment", temes culturals, el reciclatge, etc. de la comunitat filipina. Aquestes activitats estan dirigides a diferents grups d'edat. Pel que fa a l'assessorament jurídic, tenen advocats i estan en contacte amb el CITE i el SAIER. En quant a la formació, també fan classes d'informàtica, cursos de castellà i català (9 grups). Fan campanyes informatives a través de la parròquia (està al mateix barri), per telèfon,...i tenen una revista. D'altra banda,

també tenen contactes amb el país d'origen.

Aquestes breus mostres sobre els objectius de diverses associacions suggereixen algunes diferències, per exemple, respecte al grau d'orientació cap a la societat d'arribada i cap a la societat d'origen, però tanmateix, també suggereixen alguns punts en comú en organitzacions que poden ser en altres sentits molt diferents, com és la importància donada a la cultura d'origen.

En aquest apartat, finalment, pot ser interessant tornar a fer referència a la Federació d'Associacions d'Immigrants a Catalunya, per tenir en compte els seus objectius, que semblen ser complementaris a les prioritats de les associacions. Així, el seu objectiu general és defensar els drets dels immigrants estrangers, mitjançant la mobilització de la societat civil en general sobre la problemàtica de la immigració (assemblees obertes, xerrades, festes, etc.): *"nuestro trabajo es eminentemente político, porque el problema de la inmigración es también eminentemente político, lo estamos viendo con las expulsiones y se ha visto con la ley de extranjería"*.

Actualment també estan treballant en activitats concretes per fer propostes a les administracions públiques, en aquest sentit hi ha una comissió social (temes laborals, assistencials, etc.), una comissió d'educació (adults i nens), una comissió de dones i una de presons.

7.2. ONGs de suport a la immigració estrangera

El ventall d'ONGs que es dediquen a la "solidaritat" és molt ampli. En aquest estudi no s'han tingut en compte com a ONGs especialistes totes aquelles organitzacions que apareixen en llistats, guies, etc. sota l'epígraf "solidàries o d'ajuda a la immigració estrangera", sino tan sols aquelles que realitzen projectes o accions concretes en aquest camp de la immigració. No s'han tractat, per tant, el que serien estrictament organitzacions de cooperació amb l'anomenat Tercer Món o de drets humans.

D'aquesta manera, les ONGs de solidaritat amb immigrants estrangers considerades en aquesta recerca han estat una quinzena, de les quals algunes van sorgir, principalment, amb l'arribada de certs col·lectius d'immigrants estrangers (Sos racisme, Bayt Al Thaqafa, GRAMC i altres no van sorgir estrictament per la temàtica de la immigració sino també per a la cooperació per al desenvolupament de països de la perifèria del sistema. Entre aquestes es troben les ONGs que duen a terme el Projecte Xenofília, és a dir, Sodepau, Món-3, Cooperació, Entrepobles i Desenvolupament Comunitari.

Una classificació d'algunes organitzacions del primer grup tenint en compte la implantació territorial seria:

-Organitzacions supralocals: Sos racisme (Barcelona, Badalona, Mataró, L'Hospitalet de Llobregat, St. Pere de Ribes, Tarragona, Viladecans, Vilanova i la Geltrú, Lleida, Reus, Blanes), Grups de Recerca i Actuació sobre Minories Culturals i Treballadors Estrangers, GRAMC (Girona, Salt, Masnou, Teià, Barcelona, Palafrugell, Llagostera, Santa Coloma de Farners), Bayt Al Thaqafa (locals a Barcelona i St. Vicenç dels Horts, tot i que també actuen a altres indrets de la metròpoli barcelonina).

-Organitzacions locals: Mestizaje Cultural (La Llagosta), Concòrdia (Terrassa), etc.

7.2.1. Objectius i activitats principals

Pel que fa als objectius generals i activitats, difereixen segons l'organització, fet que permetria parlar d'una certa especialització.

D'aquesta manera, hi ha una organització que es planteja sobretot la lluita contra la discriminació, mitjançant la denúncia i la sensibilització social sobre les "minories ètniques" en general.

D'altres tiren endavant projectes més concrets sobre vivenda, joves i dona immigrant o mediació intercultural per a la població immigrant de països perifèrics en general.

En un tercer grup es podrien ajuntar aquelles que es plantegen tasques definides cap a un col·lectiu més concret. Per exemple, hi ha una que té com a objectiu la integració de la població àrab-musulmana a Catalunya sense pèrdua d'identitat. Aquesta associació realitza activitats culturals, d'acolliment i orientació, d'esbarjo, esportives, assessorament jurídic, xerrades per difondre entre la població d'acollida, etc.

També hi ha una altra que té per finalitat general: *potenciar al màxim la solidaritat, l'hospitalitat, el mutu respecte, la convivència i qualsevol actitud cívica positiva entre el grup cultural majoritari autòcton i aquelles minories culturals, ètniques, religioses, etc. que de manera temporal o permanent s'estableixin*. i que, a més, centra els seus objectius en aspectes formatius.

Un tema que apareix en algunes entrevistes és el de la necessitat d'una certa especialització i complementarietat en les tasques a realitzar per cadascuna de les organitzacions, així com l'interès per treballar en xarxa.

7.2.2. Estructura de l'organització

Entre les organitzacions estudiades s'han trobat pocs punts en comú pel que fa a l'estructura organitzativa.

D'una banda, n'hi ha que tenen una estructuració més aviat "típica" entre el món associatiu català en general, és a dir, una junta directiva (amb els corresponents càrrecs) i una assemblea de socis.

D'altra banda, n'hi ha que es dediquen gairebé de forma exclusiva al tema de les "minories ètniques" i disposen d'una organització un xic més sofisticada. Tindrien un consell nacional amb reunions periòdiques, que disposa del màxim poder executiu, i després una comissió de coordinació pel dia a dia. Es comptaria, a més, amb àrees de treball fixes i amb comissions de treball per a temes puntuals. En elles és on es realitza el treball directe i des d'on s'enriqueix a la resta de l'organització amb experiències i reflexions. De les àrees de treball depenen una sèrie de serveis amb els que es treuen recursos econòmics propis.

De forma independent, hi ha la gerència de l'organització, que compta amb tota una estructura pròpia.

A més, hi han "comissions de control" pel tema financer i de personal de l'organització, formades per gent del consell nacional per controlar la gerència, per decidir qui contractar o per revisar l'estat de comptes. També hi ha una comissió de recursos humans per acollir als voluntaris o per saber com estan les condicions laborals dels contractats.

Finalment, existeix una estructura territorial, amb grups locals autònoms.

En tercer lloc, es pot trobar tot un seguit d'ONGs, amb estructures organitzatives i activitats molt diverses, que s'han posat a treballar en un projecte comú en matèria d'immigració estrangera. Es realitzen reunions periòdiques amb membres de totes les organitzacions i existeix, paral·lelament, una estructuració pròpia de cara a implementar el projecte, basada en grups de treball monotemàtics coordinats amb reunions freqüents. El treball és realitzat únicament en una localitat.

Finalment, hi han també organitzacions supralocals fonamentades més aviat en una estructura de base, amb assemblees locals força independents, que és on es desenvolupen la major part de tasques, serien aquestes assemblees els principals motors de l'organització.

7.3. Sindicats de treballadors i treballadores

Els actius estrangers no comunitaris a Catalunya són majoritàriament assalariats: segons dades oficials un 86,6% l'any 1994⁴¹. Els sindicats, en tant que organitzacions d'assalariats, poden implicar-se i tenir un paper clau en els processos d'integració social de la força de treball estrangera.

A Catalunya hi han dos sindicats majoritaris, les Comissions Obreres (CCOO) i la Unió General de Treballadors (UGT), així com tot un seguit de sindicats minoritaris també d'àmbit general, la Confederació General de Treballadors (CGT), la Unió Sindical Obrera de Catalunya (USOC), la Confederació Nacional de Treballadors (CNT), etc. Paral·lelament, existeixen sindicats sectorials o "corporatius" que en certes branques poden arribar a ser majoritaris o a tenir un pes significatiu (per exemple, en ensenyament la USTEC o en general entre els funcionaris el CSIF)⁴².

En tot cas, en aquest estudi exploratori ens centrarem en els sindicats majoritaris, tot i que considerem que de cara a un aprofundiment en la temàtica pot ser interessant tenir en compte també a la resta de sindicats.

7.3.1. Estructura dedicada a la immigració estrangera

Les CCOO van crear el Centre d'Informació per a Treballadors Estrangers (CITE) a Catalunya l'any 1986, com a organisme específic per a l'orientació, formació i integració dels immigrants estrangers, coincidint en l'època de la promulgació de la Llei d'Estrangeria i el seu posterior reglament d'aplicació (Olivé, 1995). Posteriorment es van anar creant CITEs a altres Comunitats Autònomes de l'estat espanyol.

Aquesta acció sindical de CCOO pot situar-se en el context de canvi que Bernabé López (1993) assenyalava en referència a la immigració magrebina: fins fa relativament pocs anys el tema era tocat només que marginalment pels sindicats a través de la qüestió del trànsit dels treballadors magrebins procedents de la CEE cap als països d'origen. Ha estat amb el canvi de

---

⁴¹ No hi han dades actualitzades per al total d'actius estrangers, des de 1986 els comunitaris no necessiten permís de treball i, per tant, no hi ha registre.

⁴² També existeixen sindicats que en l'argot laboral s'anomenen "grocs", és a dir, creats per la patronal (o supeditats a ella) com a mitjà de control sobre la força de treball.

tendència d'Espanya, des de fa uns anys establert també com a país de destí de treballadors magrebins (i africans en general), que els sindicats han començat a tenir en compte l'arribada de treballadors magrebins. La visió sindical del migrant marroquí, segons López, està mediatitzada per la política i destacaria una solidaritat de principi amb aquelles associacions que cerquen agrupar a l'emigració des de principis progressistes i oposar-se a les Amicals de Treballadors i Comerciants Marroquis, fortament controlades pels consolats. Allò nou, seria, doncs, que els sindicats ja veuen el fenomen de l'assentament de migrants procedents del Magreb com quelcom estructural.

Val a dir, però, que l'altre sindicat majoritari, la UGT, no va crear la seva oficina específica per a l'atenció a treballadors estrangers fins a inicis de la dècada dels 90s, concretament, en la seva forma actual, l'any 1993. S'anomena Associació d'Ajuda Mútua d'Immigrants a Catalunya (AMIC) i té com a finalitat última "contribuir al repte d'acollir i integrar a les persones procedents de la immigració que arriben a Catalunya"⁴³.

7.3.2. Objectius i activitats

Els exemples exposat anteriorment sobre l'evolució a França i Gran Bretanya de la relació entre sindicalisme i immigració estrangera pot induir a preguntar-se quina ha estat l'estratègia de CCOO i UGT a Catalunya. En aquest sentit, la creació d'un organisme especial dins del sindicat amb dedicació exclusiva als treballadors estrangers mostra una despesa d'esforços i recursos extres per abordar la relació amb els treballadors estrangers. Ara bé, aquest treball no s'ha percebut com senzill, sino més aviat com a problemàtic, tot i que indegugible. Així, l'any 1990 el llavors president del CITE, assenyalava el següent:

"si bien se estan haciendo esfuerzos confederales significativos, siguen persistiendo dificultades, algunas achacables a las estructuras, otras a situar con rigurosidad nuestro trabajo colectivo. Además de que los inmigrantes representan uno de los problemas más profundos que tenemos trabajadores y sindicato... debemos desarrollar y sistematizar nuestro trabajo con los objetivos claves de incorporar a trabajadores en la vida sindical" (Olivé, 1990:pp.15).

Aquell any 1990 des del CITE es defensaven com a plantejaments teòrics per a l'acció sindical, una combinació de propostes que podrien emmarcar-se en la línia "igualitarista" (participació com a afiliat dins dels òrgans habituals del sindicat, etc.) amb altres elements que mostraven un cert tractament "diferencialista" dins del sindicat (creació d'un organisme especialitzat com el CITE, propostes al voltant de la conservació de cultures, etc.). Així, en la III Assemblea del CITE-CONC es deia: "Volem reforçar els nostres lligams amb totes les treballadores i treballadors en la lluita comuna per les nostres reivindicacions específiques i les

---

⁴³ AMIC (1995) Anuari 1994-95, Barcelona.

del conjunt de la classe obrera", i en el V Congrés de la Comissió Obrera Nacional de Catalunya (CONC), l'any 1991, el sindicat passava a adjectivar-se com "multiètnic".

L'any 1995, aquesta visió es mantenia, tot i haver noves reivindicacions. Així, en els papers congressuals del VI Congrés de les CCOO de Catalunya, celebrat el desembre de 1995, es seguia insistint en el caràcter "multiètnic" del sindicat, es posava especial atenció en la demanda d'igualtat de drets i en una major involucració dels immigrants en l'activitat quotidiana i general del sindicat, però també s'anima a propiciar l'autoorganització de col·lectius com les treballadores estrangeres en el servei domèstic, amb una problemàtica pròpia (CONC, 1995).

Després d'aquest darrer congrés han hagut canvis en la direcció del sindicat i també del CITE. Encara és d'hora per avaluar si hi han canvis en la línia d'acció del sindicat respecte a la immigració estrangera, en tot cas el nou director, Miguel Pajares (1996), recentment ha assenyalat el següent: *Además de seguir luchando por cambios más profundos en la legislación de extranjería y porque se lleven a cabo planes efectivos de integración social de la población inmigrada, hemos de plantearnos en toda su amplitud el problema de la discriminación laboral en el interior de las empresas.*

Como sindicato nos corresponde específicamente esa tarea, que aquí no nos hemos planteado en profundidad, pero que en otras partes de Europa es la que más preocupación causa a las organizaciones sindicales. Los y las inmigrantes están ya ocupando los peores puestos de trabajo en los sectores de mayor precariedad, están cobrando salarios por debajo de los autóctonos y trabajando en las peores condiciones.

Si esto no lo atajamos ahora nos acabaremos encontrando con una división étnica del mercado laboral como la que existe en otras partes de Europa y con dificultades de incidencia sindical en los sectores ocupados por la inmigración. Éste será el debate a desarrollar en los próximos meses en CCOO de Cataluña (Pajares, 1996: 12).

Com es pot apreciar sembla apuntar-se un cert canvi cap a una major activitat en matèria antidiscriminatòria en el lloc de treball, en les empreses.

D'altra banda, el paper de la UGT en el tema de la immigració estrangera se'l pot qualificar de secundari en quan a les activitats de difusió pública fins fa pocs anys. Una de les seves aportacions més destacades, però, ha estat en l'Informe de Girona, elaborat l'any 1992, peça clau per apropar-se al discurs de les organitzacions en la integració social dels immigrants estrangers a Catalunya. D'altra banda, com ha estat assenyalat més amunt, l'any següent (1993) es creava AMIC, des d'on es pretenia treballar per donar suport "si directament o indirectament et trobes en situacions problemàtiques derivades de la immigració".

En un document elaborat la primavera de 1994 s'establien alguns trets del discurs

d'AMIC-UGT:

Pretendemos que todos los trabajadores seamos conscientes de que desde una perspectiva sindical y progresista tenemos que manifestarnos en contra de toda discriminación laboral y social que pueda afectar a estos compañeros que, aunque de nacionalidad o cultura diferente, comparten con los trabajadores nacionales su identidad e intereses. Pretendemos, con nuestras actividades, dejar constancia de que el interés por la integración social y laboral es común a todos los trabajadores...⁴⁴.

Malgrat l'increment en la participació pública i en infraestructura dedicada a la immigració estrangera, la UGT encara és molt lluny dels recursos dedicats per CCOO. Una forma de contrastar-ho és mitjançant dades sobre una de les principals activitats, tot i que no la única, a la que ambdòs sindicats es dediquen en relació a la immigració estrangera: l'assessoria jurídica i de tramitació de documents.

Si es considera com a període d'anàlisi el primer semestre de 1995, les xifres d'usuaris són considerablement desiguals: 123 usuaris a les oficines d'AMIC davant els 1.756 a les oficines del CITE. Aquest fet probablement té alguna relació amb que si CITE té 20 oficines, AMIC en té 10, tot i així la molt gran diferència d'usuaris s'hauria d'explicar també per altres raons.

Sense entrar en especulacions, en la Taula 10 (annex estadístic) s'exposen, en dades absolutes i percentuals les principals nacionalitats d'aquests usuaris.

En ambdòs serveis el col·lectiu més atès és el marroquí, tot i que el pes relatiu d'aquest (sobre el total de no comunitaris atesos) és lleugerament superior al CITE (47,6%) que a AMIC (39,6%); aquestes xifres s'apropen (sobretot les del CITE) al percentatge de marroquins (46,4%) amb permís de treball a Catalunya sobre el total de treballadors estrangers no comunitaris amb permís a finals de 1994⁴⁵.

Malgrat que el baix nombre d'usuaris d'AMIC dificulta la comparació, resulta significativa la pràcticament inexistent presència en el servei d'UGT d'usuaris gambians (la segona comunitat "nacional" de treballadors estrangers a Catalunya), de dominicans (la tercera comunitat) i de xinesos. De la mateixa manera que és, com a mínim curiosa tenint en compte el nombre total d'usuaris, la major presència tant en nombres relatius com absoluts de treballadors pakistanesos a AMIC que al CITE.

---

⁴⁴ AMIC (1994) La realidad socio-laboral del trabajador extranjero en España, Barcelona.

⁴⁵ Font: DGM (1995) Anuario de Migraciones 1995, MAS, Madrid.

És de destacar també que en ambdós serveis estaria subrepresentada, sempre en relació a les xifres oficials, la comunitat filipina (la quarta més nombrosa a Catalunya) i l'argentina.

Contràriament, hi hauria una major proporció d'usuaris algerians i senegalesos, en el cas del CITE, i de equatoguineans i cubans en general.

Les informacions extretes de les entrevistes confirmen la dificultat dels sindicats per arribar a individus xinesos i filipins. Igualment, és palesa la dificultat de contacte d'AMIC amb persones gambianes i dominicanes, així com del CITE amb pakistanesos.

A banda de l'assessoria jurídica, la quantitat i diversitat de les altres activitats dels sindicats respecte a la immigració estrangera també són diferents entre un i altre sindicat. Si pren com a període de referència l'any 1995, un resum de les activitats realitzades és el següent⁴⁶:

D'una banda, des del CITE-CCOO s'han realitzat mobilitzacions per la reforma de la llei d'estrangeria, s'han endegat processos d'organització de treballadors i treballadores estrangeres (pesca i servei domèstic), s'ha intervingut en les campanyes de la fruita, s'ha participat en òrgans institucionals (Consell Assessor d'immigració, etc.), s'han fet cursos de formació ocupacional, de formació interna dels assessors, excursions i festes multiculturals, experiència pilot en matèria d'habitatge a Rubí, s'ofereix un servei de traducció en llengua àrab, s'editen diferents butlletins, s'ha participat en xerrades sobre immigració estrangera.

D'altra banda, des d'AMIC-UGT s'ha realitzat un cicle de conferències sobre els "valors de la tolerància", s'ha intervingut en la campanya de la fruita de Lleida, s'ha organitzat una trobada hispano-pakistanesa i altres trobades "multiculturals", s'ha participat en òrgans institucionals (Consell Assessor d'immigració, etc.), s'ha assistit a actes, jornades i xerrades, s'ha elaborat un vídeo ("educar per la tolerància").

Així, existeixen punts en comú (campanya de la fruita, participació institucional, organització d'actes culturals,...), però també significatives diferències, atès que des del CITE, a més, es realitzen cursos de formació ocupacional, s'endega una experiència en matèria d'habitatge o es fan activitats per a l'organització de treballadors dins del sindicat.

---

⁴⁶ recull realitzat en base als respectius anuals o reculls anuals, així com a les entrevistes realitzades a dos càrrecs d'ambdues organitzacions.

7.4. Organitzacions patronals

La implicació de les organitzacions patronals en la integració o exclusió social de la immigració estrangera pot ser, almenys, doble.

D'una banda, si es té en compte que el nombre d'individus estrangers amb permís de treball per compte propi a Catalunya era, de 4.357 a desembre de 1994, un 14,4% del total d'actius⁴⁷, poden intervenir en la integració de les seves empreses en les diferents patronals⁴⁸.

I d'altra banda, si es té en compte que la forma d'inserció en el mercat de treball dels assalariats estrangers i les condicions laborals depenen en part de l'actitud de l'empresariat cap a aquests col·lectius, la patronal podria influir en ella, per exemple, a través de les seves estructures d'informació i formació.

La principal patronal catalana és Foment del Treball Nacional-Confederació Empresarial de Catalunya⁴⁹, la qual agrupa a tres tipus d'associats: organitzacions sectorials, organitzacions territorials i empreses individuals.

7.4.1. Estructura dedicada a la immigració estrangera

Respecte a l'existència d'estructures paral·leles per a les empreses estrangeres afiliades a Foment del Treball, l'entrevistat assenyala el següent:

"Cuando estan aquí ya no distinguimos si es estrangera o no es extranjera... en todo caso lo único que mantenemos es contacto con otras patronales europeas para atender a las posibles necesidades de esos afiliados". I respecte al tamany de les empreses, afirma el següent: "Aquí hay de todo, desde pequeñas empresas hasta grandes".

Els estrangers, doncs, semblen participar com un afiliat més, tot i que durant l'entrevista fa sobretot referència a empreses europees (alemanyes) i japoneses⁵⁰. En aquest sentit, un altre

---

⁴⁷ No s'inclouen els que disposen de passaport de la Unió Europea, des de 1986 els actius comunitaris per compte propi no necessiten permís de treball i, per tant, no apareixen a les estadístiques.

⁴⁸ L'afiliació a les patronals es realitza com a empresa, no com a individu.

⁴⁹ Un 85% de les empreses catalanes estarien afiliades a Foment del Treball, segons un membre d'aquesta patronal.

⁵⁰ Un dels 60 membres de la Junta Directiva és d'origen alemany.

entrevistat (un alt càrrec d'una administració municipal), considerava l'afiliació d'empresaris provinents de països de l'anomenat Tercer Món com una assignatura pendent de les patronals catalanes. Aquesta opinió si es contrasta amb la que proporciona un representant d'una comunitat provinent de la Índia, formada en bona mesura per comerciants amb establiments propis, sembla confirmar-se. Podria doncs plantejar-se com a hipòtesi una baixa afiliació a les organitzacions empresarials de les empreses propietat d'estrangers a Catalunya.

7.4.2. Objectius davant la immigració estrangera

A través de la CEOE, l'entrevistat assenyala que Foment sempre ha defensat que el primer és que hi hagi un sistema de quotes, que el nombre d'immigrants a Espanya sigui un nombre determinat: "lo que no podemos es admitir cualquier tipo de inmigración y luego darles un trato vejatorio".

Considera que el primer que caldria és establir des de la Unió Europea una política immigratòria comuna, ara creu que "cada país hace lo que le da la gana". Segons exposa l'entrevistat:

"Cuanto mejor sean las condiciones de un país hacia la inmigración más inmigrantes va a tener..., en el caso de Francia por el hecho de residir en el país, sea legal o ilegalmente, tienes derecho a una prestación económica, eso atrae,... pues claro, una persona que está necesitada y en su país se está muriendo de hambre hace lo que sea para conseguir un billete y irse a Francia".

Fa referència a un segon punt que entraria en els objectius de l'organització: "lo segundo aquí, aquí que se aplique la Ley de Extranjeria como debe aplicarse, ni más ni menos lo que dice la ley".

El que bàsicament proposen és que des de Brussel·les s'estableixi el nombre d'immigrants que pot tenir cada país i que després es faci inversió econòmica en aquells països des d'on hi ha més emigració cap a la UE.

7.5. Associacions de veïns i veïnes

L'origen d'aquest tipus d'organitzacions socials a l'estat espanyol s'ha situat en els anys seixantes i setanta, a conseqüència de la ràpida urbanització (amb migracions internes rural-urbanes) i industrialització, així com dels canvis polítics que van començar a desenvolupar-se a mitjans dels setantes. A Catalunya les associacions de veïns van formar-se amb una alta

participació d'immigrants procedents d'altres àrees de l'estat espanyol. De forma esquemàtica, pot dir-se que en aquella època existien dos tipus d'associacions veïnals: unes com a col.laboradores amb la dictadura anterior i unes altres com a organitzacions populars crítiques amb el sistema imperant. Durant la segona meitat dels setantes, amb la legalització dels partits polítics i les primeres eleccions municipals, moltes van perdre la força que tenien, tot i que altres van continuar en la línia crítica o van transformar-se, van preocupar-se només pels problemes estrictes del barri (Bier, 1980).

Durant els anys 80s s'ha considerat que aquestes i altres organitzacions passen per un període de crisi d'identitat que les ha portat a finals dels 80s i principis dels 90s a encarar processos de reestructuració o reformulació (Alberich, 1992). Es en aquest context en el que es situaria aquesta aproximació a la implicació de les associacions de veïns i veïnes (AAVV) en la integració social de la immigració estrangera a Catalunya.

Així, per exemple, pel que fa al municipi de Barcelona, la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona (FAVB), segons es després d'una de les entrevistes a membres de la mateixa, és endegant actualment un projecte⁵¹ amb el següent objectiu:

"sensibilizar a las asociaciones de vecinos, por que sabemos que las asociaciones de vecinos no quieren saber nada de inmigrantes y a nosotros nos interesa que traten a los inmigrantes como a un vecino más, y ya está, como un nuevo vecino, con su religión, con su idioma, con sus costumbres (...) a parte queremos también que el inmigrante, el propio inmigrante se implique también en las asociaciones de vecinos, vemos que hay un vacío tremendo... en las dos partes. Siempre se habla de integración..., pero no se puede hablar de integración si las dos partes no se pueden integrar, no se pueden implicar "

Es tracta d'un projecte finançat per la Confederación de Asociaciones de Vecinos de España (CAVE) i que s'emmarca dins d'un projecte global de "ciutats solidàries". Així a l'octubre de 1996 es farà una setmana d'actes paral·lels a diferents ciutats, serà una setmana en la que es tractaran també altres temes, com la situació de la tercera edat o l'atur.

En el moment de realitzar l'entrevista, el projecte a Barcelona havia superat la fase de recollida de dades estadístiques i estaven contactant amb diferents entitats d'immigrants estrangers, ONGs de solidaritat, associacions de veïns, sindicats, etc. per recollir les demandes. Una de les demandes que els hi han fet arribar fins al moment és que les AAVV facin d'intermediàries entre el llogater i l'agència immobiliària, atès que existeixen seriosos problemes de discriminació fenotípica.

---

⁵¹ El títol del projecte és: "Assentament en els barris de Barcelona dels immigrants de països en desenvolupament".

De les associacions de veïns de Barcelona que treballen el tema de la immigració en l'entrevista als responsables del projecte es destaca una del Casc Antic.

7.5.1. Estructura dedicada a la immigració estrangera:

Aquesta associació de veïns i veïnes compta amb una "Comissió d'immigrants" (creada cap a 1990) que s'emmarca dins de l'"àrea social" de l'associació i té com a àmbit geogràfic d'actuació el districte de Ciutat Vella.

A la comissió treballen una quinzena de persones de forma estable (moltes universitàries, cap és immigrant estrangera, tot i que esporàdicament sí que col.labora un noi marroquí), s'han dividit en quatre temes: assessorament jurídic, informació sobre centres d'atenció sanitària, dona immigrant (amb la vocalia de la dona de l'AAVV) i activitats exteriors (participació en festes, actes lúdics, difusió del treball de la comissió). La resta de temàtiques es deriven a altres comissions o àrees de l'AAVV com la resta de veïns i veïnes.

7.5.2. Objectius en relació a la immigració estrangera

Quan es qüestiona a la persona entrevistada sobre els objectius de la Comissió i de l'AAVV en general, en la temàtica de la immigració estrangera es parla d'assolir una convivència entre el veïnat. Concretament,

"Bàsicament el veï que és d'aquí, autòcton, i el veï que ve de fora, que al fi i al cap tots són veïns, que d'alguna manera es coneguin... i convisquin. De respectar-se mútuament, però amb una convivència mútua, diguéssim, i això és lo principal, que en aquests moments costa una mica perquè el deteriorament econòmic és difícil..."

En definitiva, es pretén "la integració de tots els veïns en un barri on hi ha molta diferència ètnica".

Les activitats de l'associació en les que participen els col·lectius d'immigrants són les de l'escola d'adults que tenen a l'AAVV. Així, segons l'entrevistada:

"Els immigrants que hi han a l'associació... el que fan molt és participar en l'escola, en l'escola d'adults és un mitjà de la seva participació, (...) al marge d'això com que ells tenen les seves mateixes associacions llavors el que fem és que de quant en quant fem una setmana intercultural, per exemple, en la qual una sèrie d'entitats del barri ens reunim per fer una miqueta d'intercanvi, (...) exposen tot lo que ells fan, tot lo que fem nosaltres, és una forma que el veïnat d'alguna manera, tant ells com nosaltres ens coneguem (...), vam fer una exposició de tratges d'ells, una sèrie de xerrades sobre la Llei d'estrangeria, l'immigrant en el barri,... una setmana de xerrades, que va culminar el diumenge, que vam fer una paella, en la qual nosaltres feiem la paella, i

llavors ells portaven el té, per exemple, i pastes típiques de dolços, i a la tarda... es va escenificar una boda marroquí, i aquesta va ser la forma d'interrelacionar-se".

Altres activitats en les que participen immigrants estrangers, -- a banda dels cursos de l'escola d'adults de graduat escolar, pre-graduat, etc. (oberts a tothom)-- són els cursos ocupacionals sobre cuina, de vídeo i de camareres d'habitació on també hi participen tan immigrants estrangers com altres veïns.

El tema de la dona immigrant és tractat de forma específica, tot i que en el marc de la vocalia de la dona, perquè "la imatge de la dona àrab és la que es queda a casa i la que no participa moltes vegades en la... dins l'associació de veïns". La feina la realitzen "mitjanceres socials", dues noies marroquines, que havien fet un curs a la mateixa AAVV.

7.6. Partits polítics parlamentaris

Pel que fa als partits polítics, la constitució espanyola estableix l'actual sistema de democràcia formal com un sistema de partits, segons Borja (1987) un dels reconeixements més clars de les constitucions occidentals. Actualment, en el Parlament de Catalunya tenen representació vuit partits polítics agrupats en cinc grups parlamentaris. Si es té en compte la possibilitat de participació política en partits com a un dels indicadors de la integració social, pot ser interessant veure si aquesta pels estrangers és possible dins dels partits i aproximar-se a com aquests encaren la temàtica de la immigració estrangera.

7.6.1. Estructura dedicada a la immigració estrangera

Segons les persones entrevistades⁵², cap partit polític dels seleccionats⁵³ diu disposar d'una estructura específica per acollir als immigrants estrangers com a militants o afiliats. En teoria poden participar a qualsevol àrea de l'organització. Tanmateix hi han matissos.

---

⁵² Els càrrecs dels entrevistats són diversos, desde un diputat a responsables d'àrees on es tracta la temàtica de la immigració estrangera.

⁵³ Seguint una classificació clàssica podria considerar-se que tres són d'"esquerres" i dos de "dretes".

D'una banda, hi ha qui exposa que no tenen cap departament específic dins del partit que s'encarregui dels temes d'immigració i considera que això seria un error: "pretenem que els immigrants estrangers s'incorporin d'una forma natural en les activitats normals que tenim (...) el ciutadà que ve de fora és un ciutadà més i s'ha d'integrar en les coses que tenim".

En canvi, hi ha un partit que disposa d'un "àmbit d'immigració" en el que participen tant immigrants estrangers com persones de la resta de la societat interessades pel tema de la immigració. Aquesta estructuració era valorada positivament "perquè d'una banda el que fem és que aquesta gent siguin subjecte polític, és a dir amb un espai de participació política (...) jo crec que això per ells hi és molt positiu i (...) per nosaltres com a organització (també), que pensem que justament per aquest tipus de problemes s'ha de donar protagonisme als principals afectats, en aquest cas als immigrants".

Un dels entrevistats ubica el tractament de la immigració estrangera en una "sectorial de drets humans" (juntament amb temes com l'eutanasia, les parelles de fet i la solidaritat), mentre que un altre partit assenyala que tenen "un col·lectiu de cooperació on s'han tractat tradicionalment els temes de solidaritat, immigració, ...", però ara estan en fase de creació d'un col·lectiu sobre "immigració, racisme i xenofòbia". És també amb el racisme i la xenofòbia on el cinquè partit ubica la temàtica de la immigració, concretament disposa a tal efecte d'una "sectorial" i d'una molt recentment creada "comissió d'estudis sobre xenofòbia i racisme".

7.6.2. Objectius davant la immigració estrangera

Quan es questiona als entrevistats per l'objectiu/s del partit en relació a la immigració estrangera, hi ha qui es remet a documents del partit i hi ha qui repon directament. Entre aquests un apunta que és "donar la igualtat de drets i acceptar les diferències". En canvi, un altre entrevistat esmenta "la lluita per la no discriminació", mentre que un tercer exposa que els dos objectius fonamentals són d'una banda "facilitar la seva integració i l'altra respectar les seves... els seus... la seva cultura... les seves característiques específiques de cultura i costums, sempre que aquestes costums no vagin contra... la igualtat de drets de les persones (...)".

7.7. L'església catòlica

A Catalunya la confessió religiosa amb més creients i la que disposa d'una estructura més consolidada és l'Església catòlica. Ara bé, en la geografia catalana, existeixen des de fa temps, apareixen o s'expandeixen altres organitzacions religioses, tant cristianes (anglicanes, ortodoxes, evangèliques) com musulmanes (sunnís, xiís) o d'altre caire, que fan activitats, presten serveis, donen suport, etc. a immigrants estrangers. En aquesta recerca exploratòria, però, s'ha centrat

l'atenció en l'Església catòlica, tot i que es troba molt interessant de cara a futures recerques realitzar una anàlisi comparativa del rol de les diferents organitzacions religioses en la integració social de la immigració estrangera.

Aquesta organització religiosa disposa d'una entitat anomenada Càritas Diocesana que s'encarrega de realitzar tot un seguit de "Programes socials" per als sectors "que pateixen greus problemes de pobresa i marginació". Aquesta acció social té tres vessants: assistència, promoció i prevenció. Càritas és membre de la Coordinadora de les ONGs i s'estructura territorialment en diòcesis.

7.7.1. Estructura dedicada a la immigració estrangera

Segons exposen, aquesta organització religiosa disposa de cinc línies de treball preferent: *"Càritas es dirigeix a persones concretes que necessiten ajudes concretes, dins de la nostra societat:*

Atenció a la vellesa:...

Protecció a la infància i ajut a les famílies:...

Formació per als parats:...

Ajut a immigrants del Tercer Món: acolliment, orientació en els tràmits administratius, cursos d'integració en el país.

*Atenció a drogo dependents i malalts de Sida:...."*⁵⁴

Més concretament, les persones immigrants estrangeres usuàries dels serveis de Càritas poden acollir-se a qualsevol dels cinc programes socials o dels quatre serveis existents a l'Arxidiòcesi de Barcelona l'any 1995, amb els quals es va atendre a 21.406 persones⁵⁵. Val a dir que entre aquests hi ha també un "Programa de migració" que va tenir 255 usuaris el darrer any (159 dels quals a Barcelona ciutat i Barcelonès sud; 28 al Barcelonès nord i Maresme sud). Aquest programa específic de migracions es va desenvolupar mitjançant 5 projectes: 2 per a dones magrebines, un de promoció i un d'ajuda mútua (29 beneficiàries); 2 d'alfabetització (64); i 1 de documentació (162)⁵⁶.

---

⁵⁴ Extret del tríptic informatiu "Ajuda'ns a ajudar" (Barcelona).

⁵⁵ 15.273 en el servei d'atenció directe, davant de 6.133 en programes i serveis específics com el programa d'atur (459 usuaris) i el d'habitatge (amb 91 persones ateses).

⁵⁶ Càritas Diocesana de Barcelona (1996) Memòria i Pla d'Accions 1995-1996, Barcelona.

7.7.2. Objectius davant la immigració estrangera

L'objectiu de Càritas bàsicament seria la prestació d'un tipus serveis i per a un tipus de persones que no són tingudes presents per pràcticament ningú més. En paraules d'una entrevistada: *"Atendre a la gent que no és atesa per altres institucions amb l'objectiu de millorar les condicions de vida i (...) afavorir la integració, però nosaltres ens ho plantejem com assumir a la gent que no és atesa per altres institucions per les seves característiques, en el tema dels immigrants, doncs per exemple en el tema dels irregulars, no és que nosaltres només atenem irregulars, nosaltres atenem a qui sigui, però la realitat és que una persona amb permís pot anar als serveis socials municipals i a una persona irregular probablement no l'atendran, hi han llocs que sí i llocs que no, llavors la realitat és que en aquest moment la gent que atenem més és gent irregular (...) lo que intentem és sobretot no duplicar"*.

D'aquesta manera l'especialització apareix de nou apareix com un tema en els plantejaments d'una organització entrevistada.

8. Les organitzacions socials i la integració social dels immigrants estrangers a Catalunya: aproximació a les activitats en matèria de vivenda i treball.

Finalment, en aquest darrer apartat es recullen, a tall de sumari, algunes de les principals activitats realitzades per diferents organitzacions socials en matèria de vivenda. Val a dir que no totes les entitats entrevistades realitzen alguna activitat en aquests camps.

8.1. Percepcions del concepte integració entre les organitzacions socials

Com ha estat assenyalat repetidament, el concepte "integració social" és entès de maneres molt diverses i les accions en aquesta temàtica també. Quan el que es pretén és estudiar precisament la implicació d'una sèrie d'organitzacions en alguns processos considerats com clau de cara a la integració social dels immigrants estrangers, preguntar sobre la concepció que tenen d'ella alguns d'aquests agents pot ser interessant per situar algunes qüestions. Ara bé, si bé es disposa de les percepcions de diversos tipus d'organitzacions, pot ser de més interès centrar-se aquí en algunes de les visions de membres de col·lectius d'immigrants. D'una banda, per contrastar amb les de les AAPPs que són les que implementen polítiques cap a ells, i, d'altra, per donar veu a aquells que no tenen gaire veu a nivell social general, seguint així un dels objectius de la recerca qualitativa (Ragin, 1994).

D'aquesta manera, per a unes persones entrevistades la integració social és entendre la llengua d'aquí, la seva cultura, les seves festes:

Integración social como llegar realmente a conocer y alternar con la sociedad de aquí, a esto llamo yo integración, porque claro, una persona puede vivir muy bien aquí y no estar nada integrado, otro puede vivir mucho peor aquí,... digo económicamente, y estar muy integrado, de participar en actividades de la gente de aquí, hablar bien el idioma...

Són les que consideren que la seva comunitat no té problemes d'exclusió social o segregació, ni creuen que calgui fer polítiques especials per a la integració social dels immigrants estrangers: *Si pones específico estás segregando, tiene que tener todos los derechos y obligaciones.*

Entre elles es troben, per exemple, una associació de persones originàries d'Escandinàvia, una altra de La India i una de nordamericans. Ara bé, també consideren que una part significativa de la "seva comunitat" no està integrada. Així, per exemple, una entrevistada afirma: *"Pienso que hay los que estan muy, muy bien integrados y los que no lo estan. Ya te digo, la problemática en éste aspecto de una familia donde (...) el marido trabaja en una empresa sueca, los niños van a una escuela norteamericana o inglesa, donde se se ven con la misma gente que estan en la misma condición, naturalmente esa gente se ven (...) poco con la gente del país...*

Creus que és un problema?

Lo encuentro una lástima, un problema no sé si es un problema, a lo mejor para ellos no es un problema, lo prefieren así, también pienso que no es tan fácil penetrar en una sociedad, y la sociedad de aquí es una sociedad bastante cerrada, es una sociedad muy abierta en la calle, pero de hecho es una sociedad bastante cerrada a nivel familiar"

Problema o no, l'existència d'una certa "autoexclusió" social per d'alt, de la creació de xarxes o d'estrats socials d'estrangers benestants és una temàtica poc estudiada, malgrat que alguns dels individus que les constitueixen tenen també, sobretot en el cas dels actius, una considerable implicació en l'economia catalana.

D'altra banda, en altres entrevistes a membres d'associacions d'immigrants, es plantegen problemes o qüestionaments crítics al voltant de la idea d'integració social.

Així, un problema és la manca de temps disponible per "integrar-se", seria el cas sobretot, tot i que no exclusivament, de les treballadores del servei domèstic, majoritàriament filipines i dominicanes. Segons exposa un membre d'aquesta comunitat:

El dominicano (...) no se plantea una integración, la mayoría son chicas (...) trabajan en el servicio doméstico del lunes a la mañana al sábado por la tarde, el día y medio que tienen libre solo les interesa estar con sus amigas, hablar, oír música de su país, intercambiar información de sus cosas (...) en ese día y medio no buscan la integración social, no se lo plantean, debido a la formación, al trabajo y a los objetivos, que son más bien a corto plazo. Según dicen ellas no se plantean un establecimiento por mucho tiempo..., que luego no es así, es posible...

Una de les crítiques és sobre la possible utilització del mot "integració" com a disfressa d'"assimilació":

La palabra integración no me gusta en absoluto y cuando la escucho para mí es asimilación, integración social no... y si la integración encima es de trabajadores tampoco es... no representa la realidad social de la inmigración, (...) también son las familias, ... es un concepto muy pobre, muy eurocentrista...

Un altre entrevistat enfatitza en una crítica a la imposició de models d'integració, en la necessitat del diàleg i de l'intercanvi entre immigrants estrangers i la resta de la societat per crear un nou model i evitar errades anteriors:

Integración es entrar dentro y ser parte de algo, bueno para mí cuando alguien tiene que entrar en algo, tiene que ser partiendo de su propia voluntad (...) Entonces, nunca la integración puede ser obligatoria, como suelen decir las administraciones: los inmigrantes se tienen que integrar, pero bueno, ¿por qué se tienen que integrar los inmigrantes? ¿por qué se tienen que integrar los gitanos? ¿cuantas veces se han elaborado planes de integración de los gitanos y planes que luego han fracasado? ¿Por qué han fracasado? porque a los gitanos, a lo mejor se ha construido

un bloque de viviendas, pero nunca han tenido en cuenta la manera de ser de los gitanos (...) La integración no tiene que ver con anular la personalidad de nadie, sino al contrario es intercambiar, es adaptar, encuadrar, buscar la manera que la persona o el grupo, siendo lo que es, se encuentre cómodo al lado de los demás (...) se tiene que contar con la voluntad de los inmigrantes, se tiene que dotar de medios para que esta voluntad se realice y se tiene que intercambiar, flexibilizar, llega a acuerdos que acerquen a los unos y los otros (...) si hay esfuerzo de todas las partes implicadas yo creo que se dará con el tiempo, con el tiempo que sea, lo importante no es en cuanto tiempo sino que progresivamente se vaya produciendo este fenómeno. Lo que sí que es verdad es que todos tenemos que cambiar un poco de mentalidad, no tiene porque ser fácil, pero éste es el reto.

Les persones entrevistades d'associacions formades per individus de països extra-OCDE, demanen la igualtat de drets com a pas indispensable per a la integració. La majoria d'entrevistats no concreten més sobre què s'entén per "igualtat de drets", tot i que hi ha que són més explícits: *Para nosotros es prioritario el concepto de igualdad de derechos (...) es decir que todos tenemos los mismos derechos estemos donde estemos, procedamos de donde procedamos, si esto se produjera no habría la ley de extranjería, per que es una ley que crea derechos diferentes, los inmigrantes tienen unos determinados derechos y la sociedad de aterrizaje tiene otros derechos (...) Con la igualdad de derechos todo lo demás vendría casi automáticamente, es decir, problemas de educación, de integración, de sanidad, de trabajo, etc, etc. (...) Nosotros pensamos que somos personas, en todo caso nos tienen que juzgar en función de una ley general de todas las personas, no tienen que haber leyes especiales para los inmigrantes...*

8.2. Vivenda. Activitats d'algunes organitzacions socials.

Les associacions d'immigrants entrevistades no fan gaires activitats pròpies en el tema de vivenda, algunes assenyalen que degut a la manca de recursos. Tanmateix hi ha alguna que té una borsa de vivenda i vàries que fan d'intermediàries entre les persones que tenen algun problema concret i l'administració (o el causant del problema), així com denuncien els abusos. D'altra banda, hi ha una experiència de col.laboració entre l'Ajuntament de St. Pere de Ribes i una associació de magrebins de Barcelona en la rehabilitació d'una masia.

Val a dir, però, que hi han diverses associacions d'immigrants que col.laboren en un projecte de vàries ONGs de solidaritat (Projecte Xenofília) que està treballant la situació de la vivenda al districte de Ciutat Vella a Barcelona. Aquest projecte compta amb un Servei de Suport al Lloguer d'habitatges, on donen informació sobre pisos de lloguer i acompanyen en la recerca,

assesoren sobre contractes, realitzen diagnòstics sobre les condicions d'habitabilitat i ajuden a cercar recursos per pagar el lloguer o fer reformes. A més, tenen previst crear cooperatives d'habitatge amb immigrants i establir convenis amb APIS per mediar en el lloguer d'habitatges.

Altres ONGs entrevistades, o bé fan assessorament i suport en la recerca de vivenda (Bayt al Thaqafa), o bé les activitats que es realitzen al voltant d'aquesta temàtica estan relacionades amb la denúncia del racisme d'uns veïns cap a un altre, de lloguer d'un propietari a un alt nombre d'immigrants en un pis (Sos racisme). Val a dir que a Salt, l'assemblea local dels GRAMC va crear un servei de mediació en els lloguers (borsa de vivenda i seguiment); i a Sta. Coloma de Farners, L'Escola Samba Kubaly i GRAMC, amb col.laboració de l'Ajuntament, van enegar un programa de rehabilitació.

Pel que fa als sindicats, si bé AMIC-UGT no ha fet cap activitat específica en matèria de vivenda, el CITE-CCOO sí que va col.laborar en un programa pilot amb l'Ajuntament de Rubí (finançat en un 35% per la Comissió Europea i la resta via crèdits), per a la reubicació en pisos de propietat municipal d'un col·lectiu de magrebins que vivien en barraques. La valoració actual d'un tècnic d'aquell Ajuntament és positiva, atès que s'ha aconseguit dotar d'habitatge digne a una sèrie de gent que no en tenia, tanmateix altres fonts consultades han fet una valoració en termes menys triomfants, no tant pel resultat, com per la metodologia. En tot cas és una experiència encara no tancada, sembla ser que única a Catalunya en el seu gènere, que pot ser interessant estudiar amb detall i sobre la que es pot aprendre molt de cara a implementar polítiques municipals en matèria d'habitatge per a immigrants estrangers.

Càritas, en el tema de la vivenda no fa res específic per a immigrants estrangers, però en el marc d'aquesta organització hi ha un programa d'habitatge per a la rehabilitació de vivendes al que poden acollir-se. Igualment, tenen una Fundació d'Habitatge Social que en lloga a preus molt assequibles als beneficiaris, entre els quals hi han alguns immigrants estrangers, "estan en igualtat de condicions".

En aquesta línia també treballa l'associació de veïns contactada, atès que fa una política de vivenda general per a tots els veïns, en la que s'inclouen també immigrants estrangers. Sobretot fan propostes a les administracions públiques (seguiment PERI, vivenda social per joves) i han creat una cooperativa d'habitatge per a veïns del barri, tot i que no s'han beneficiat immigrants perquè "són molt pobres i... molts no tenen papers".

D'altra banda, un tema molt interessant, recollit en el qüestionari i contestat per gairebé totes les persones entrevistades, és la valoració dels anomenats "enclavaments immigrants" en els barris de residència. És un tema sobre el que existeixen punts de vista dispersos i sobre el que han estat recollides interessants valoracions. Pot ser un tema per aprofundir en altres recerques.

8.3. Inserció laboral. Activitats d'algunes organitzacions socials.

Pel que fa a les associacions d'immigrants estrangers, en general, no realitzen cap activitat de cara a la inserció laboral, més enllà de cursos de llengües i alfabetització, informació sobre els seus drets (drets humans i llei d'estrangeria) o altres informacions en generals sobre el mercat laboral a Catalunya: de nou la manca de recursos econòmics és un problema en aquest camp. Hi ha el cas d'una associació d'immigrants estrangera que ha realitzat algun curs de formació ocupacional, però sembla ser un cas molt puntual.

Pel que fa a la lluita laboral, contra la discriminació en el lloc de treball, des de la Federació de Col·lectius d'Immigrants a Catalunya (FCIC) s'opina el següent:

Normalmente dejamos la cuestión laboral para... un poco lo que decíamos antes, la especialización (...) pensamos que CITE o AMIC se ocupan de este campo (...) nosotros queremos respetar a los sindicatos en este campo...

En aquesta línia de respectar especialitzacions, una persona entrevistada d'una ONG de solidaritat amb minories, diu que no tracten el món del treball, que no fan res contra la discriminació laboral, atès que és tasca dels sindicats, però que si els demanen col·laboració segur que la presten.

Hi han, però, altres organitzacions (ONGs de solidaritat, Ajuntaments, Càritas, Associació de veïns, Sindicat) que sí realitzen activitats específiques per a la inserció laboral, com són el suport a la formació de cooperatives, l'autocupació o el potenciament com a professió de la figura del mediador intercultural, tot i que la més extesa són els cursos de formació ocupacional.

Hi han organitzacions que realitzen aquests cursos i hi participen conjuntament immigrants estrangers i altres persones de la resta de la societat, mentre que n'hi han que els organitzen de forma específica per a immigrants estrangers.

Entre els específics, hi han cursos d'electricitat, perruqueria, hosteleria, llengües o informàtica, mentre que pel que fa als oberts a tothom (però on participen de forma significativa immigrants estrangers) es troben de cuina, video, camareres d'habitació, auxiliars de la llar o construcció.

En preguntar, a diferents entitats contactades que gestionen cursos de formació ocupacional, sobre els criteris alhora de triar les professions o branques d'activitat en que es

centren, les respostes, en general, suggereixen l'existència de possibles irregularitats pel que fa a la metodologia.

Així, per exemple, el testimoni d'una persona entrevistada és el següent:

Se presuponen una serie de realidades que no son reales (...) se presupone que los inmigrantes pueden trabajar en jardineria y a partir de aquí se estructura con encuestas falseadas (...) se plantea una encuesta sin haberla hecho, como son requisitos para hacer subvenciones se hacen de esta manera (...) por ejemplo... en el Maresme la mayoría de los inmigrantes trabajan en el campo (...) y a partir de allí se monta un curso de jardineria sin saber si estos inmigrantes lo que quieren es justamente trabajar en esto, es este el dato importante, si quieres organizar algo para un colectivo tienes que saber sus demandas. °

En la recerca es va consultar a un tècnic del Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya (gestionen alguns dels cursos) sobre quina mena de control es realitzava sobre els estudis de mercat que s'adjunten a la sol.licitud de subvenció i la resposta va ser que cap, que es confiava en l'organització sol.licitant. Val a dir que després hi ha un tècnic que es dedica a confirmar la realització de les activitats segons allò estipulat, però prèviament no hi ha cap mena de control sobre la base científica de l'"estudi de mercat".

Una altra crítica cap als cursos focalitza el problema en el moment en que s'acaba cada curs, que no hi han programes per a la inserció laboral posterior:

El problema no és que es que no s'estiguin fent coses..., cursos per exemple és el que més es fa, el problema és que bueno, després dels cursos... (...) sempre que hem volgut fer cursos... hem tingut diners per fer-ho... ara, ahora de donar una sortida professional a la gent que s'ha format, no, hi ha una barrera total, vull dir, sí cursos sí, suposo que és també una manera de distreure a la gent, que faci alguna cosa, però ahora del que és la inserció no s'està fent gaire cosa

També hi han casos en que els criteris no són ja un estudi de mercat, sigui falsejant dades o elaborat correctament, sino el disposar de diners líquids per assumir-los en un moment concret: *Hem fet dos cursos (...) gestionats per nosaltres i en aquest cas sí que és una mala experiència, és clar moltes vegades..., en aquest cas ho gestionavem nosaltres per que l'administració no tenia diners líquids per pagar, llevors a l'administració li va bé, no ja per una qüestió de criteris, sino... per que tu pots pagar aquest curs al moment i ells et donaran les peles d'aquí un any, o després de dos anys, però momentàneament, no té recursos per a aquest curs i llevors li va bé que s'encarregui una altra entitat, que ho pagui, que s'en faci càrrec fins que ells puguin pagar les peles, això ho fan molt també (...) llevors en alguns casos com aquest es treuen feines de sobre...*

Finalment hi ha qui, des d'una associació d'immigrants, veu la necessitat de que siguin ells els que triin els criteris.

Pensamos que es algo que realmente nos corresponde a nosotros, porque... en realidad los cursos que se hacen con inmigrantes hasta ahora son cursos en los cuales las propuestas vienen de quien organiza el curso, casi nunca se cuenta con los propios inmigrantes para detectar sus necesidades y a partir de ahí estructurar y organizar los cursos. Los cursos vienen ya estructurados y se les da lo que se cree que se les tiene que dar, sin consultar previamente con sus necesidades, entonces queremos invertir este funcionamiento, tener en cuenta las necesidades...

Aquests cursos, com es pot inferir del paràgraf anterior, no acostumen a estar organitzats per associacions d'immigrants. Aquest entrevistat posa com a excepció l'Escola Samba Kubaly, "que es la única que ha trabajado con rigor en ese sentido, tenía el apoyo de las ONGs de la zona pero la base de esta asociación son inmigrantes, la cosa justamente funcionó... porque se planteó desde la base".

9. A tall de punt i seguit: sumari d'algunes aportacions recollides.

Durant la recerca s'han detectat una sèrie de temes de debat respecte a la integració social en l'actual teixit organitzatiu al Barcelonès i el Maresme, alguns dels més recurrents han estat:

- Especialització i complementarietat: Les diferents organitzacions socials tenen diferents experiències i s'adrecen a la immigració estrangera de forma diversa. Entre algunes d'elles hi ha una certa especialització de fet. Ara bé, hi ha qui reclama, en certes activitats, una major especialització i complementarietat, mentre altres assenyalen el perill de l'exclusivitat.

- Pel que fa a la igualtat de drets, que és objectiu bàsic per a molts dels entrevistats, és alhora interpretat de múltiples maneres. Per exemple, hi ha qui la situa en el marc de l'actual Llei d'estrangeria, altres que en parlen aconseguint una nova Llei i uns tercers que demanen el tractament de l'immigrant com un ciutadà més, sense lleis especials d'estrangeria.

- Respecte als plans i propostes de les administracions públiques sobre integració, hi ha qui es qüestiona l'interés general de les mateixes per la immigració estrangera més enllà del "posar pedaços". Ara bé, un major grup d'entrevistats focalitza aquest poc interés en la manca d'una implementació global del Pla Interdepartamental sobre immigració de la Generalitat de Catalunya, atès que provoca un buit en les polítiques a realitzar. Paral·lelament, diverses organitzacions expressen, de nou, l'existència de poc o nul "interés" per part de la Generalitat en donar suport (p.ex. via de subvencions) o tenir com a interlocutors a les organitzacions d'immigrants estrangers provinents de països de l'anomenada perifèria del sistema capitalista.

- La temàtica de la irregularitat, l'execució d'expulsions d'immigrants i el poc abast del recent procés de regularització promogut pel govern central, són apuntades com a contradictòries amb qualsevol mena d'integració, des de gran part d'organitzacions socials entrevistades, mentre que per uns pocs limitar l'accés és qüestió indispensable per a la integració dels que ja resideixen.

- En general, de les activitats realitzades de cara a la millora de les condicions de vivenda d'immigrants estrangers a Catalunya, pot destacar-se que hi han relativament poques experiències realitzades, tot i que hi han interessants projectes en curs que semblen poder incidir en millores.

- Pel que fa a les activitats en matèria laboral, semblen centrar-se principalment en els cursos de formació ocupacional (o de llengües). D'aquests cursos alguns dels entrevistats posen en qüestió la manera en que són gestionats actualment. Més enllà dels cursos, hi han activitats d'organització de treballadors en el marc dels sindicats o, d'altra banda, altres entitats fomenten l'autoocupació.

- Com a altres països europeus i del centre del sistema capitalista, a Catalunya existeix un debat obert entre aquells que defensen un tracte diferencial als immigrants estrangers; aquells altres que defensen un tracte general com a la resta de la població; i, finalment, altres que aposten per una política selectiva en funció de cada situació.

-Malgrat les grans dificultats de dispersió i d'aprofundiment, enfocar un tema com l'estudiat des d'una perspectiva el màxim de global (dins del possible) tant pel que fa a les organitzacions tractades com als orígens geogràfics i socials dels immigrants és interessant per les evidents interrelacions existents i, a més, és un element d'enriquiment destacable pels temes suggerits. Així, per exemple, permet tenir una primera panoràmica global i, d'altra banda, suggereix que hi han altres formes "de no integració" que no són tractades com a "problema" (p.ex. la dels escandinaus, britànics, nordamericans o japonesos). En aquest sentit, en algunes definicions d'integració o integració social sembla existir una barreja de variables culturals, jurídiques, socio-econòmiques i polítiques que pot complicar apropar-se al fenomen amb rigor.

- Després d'aquesta recerca exploratòria, s'han pogut localitzar múltiples formes de definir la integració: en la literatura consultada, en les entrevistes a organitzacions formades per persones "ja integrades" ⁵⁷ i en els documents de les administracions públiques amb implantació a Catalunya; ara bé, la majoria d'elles venen a dir de forma més o menys similar que cal tenir en compte dues parts, la societat d'arribada i els que han arribat des de l'estranger, en una base d'igualtat o avançant cap a ella en alguns aspectes. En contraposició a aquest fet, també en aquesta investigació, d'una banda, s'ha pogut copsar la diversitat del primer grup (societat d'arribada) només analitzant les persones organitzades triades, que no tenen per què ser necessàriament representatives del total; i, d'altra banda, que el segon grup (ni tan sols els immigrants estrangers organitzats), a banda d'heterogenis, no són tinguts en compte per algunes administracions públiques ni com a interlocutors. D'aquesta manera el concepte "integració" ha estat posat en dubte per alguns entrevistats, però també des d'aquests àmbits es veu la necessitat de cercar un nou model per a Catalunya de cara a la "integració social" dels immigrants estrangers.

En tot cas, cal tenir en compte que la "integració", de donar-se, es produeix en el sistema capitalista, que no es caracteritza precisament per la igualtat entre les persones⁵⁸. D'aquesta manera, si el que es cerca és esdevenir iguals en drets i en fets, caldria enfocar d'una altra manera

---

⁵⁷ És a dir, individus "autòctons".

⁵⁸ Amb una pregunta del qüestionari s'inquiria a alguns dels entrevistats si veien possible superar les actuals principals problemàtiques de la immigració estrangera en el marc del sistema capitalista.

el tema, tot i que diuen ser temps difícils per a les revolucions (i la lírica).

10. Bibliografia

Aiguabella, J., Berney, J., Estivill, J., Martínez, R. (1995) Entre el sud i el nord. Els treballadors immigrants estrangers a Catalunya, Generalitat de Catalunya.

Alberich, T. (1992) "La crisis de los movimientos sociales y del asociacionismo de los años noventa" Congreso Internacional de Movimientos Sociales, Madrid (document congressional).

Alberich, T. (1993-4) "Aspectos cuantitativos del asociacionismo en España" Documentación Social, Madrid.

Albet, A. (1993) La nova geografia regional: una reflexió teòrica i un assaig d'interpretació (el Vallès occidental), Vol.1, Tesi Doctoral, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona.

Alvarez Dorronsoro, I. (1993) Diversidad cultural y conflicto nacional, Madrid, talasa.

Bakshi, P., Goodwin, M., Painter, J. Southern, A. (1995) "Gender, race, and class in the local welfare state: moving beyond regulation theory in analysing the transition from Fordism" Environment and Planning A, vol 27, pp. 1539-1554.

Baldwin-Edwards, M., Schain, M.A. (1994) The politics of immigration in Western Europe, Essex, Frank Cass.

Banton, M. (1996) "National Variations in Conceptions of Racism" in Racism and Antiracism in Europe-New Dimensions. Euroconference nº14, Sonderborg, 27-30 juny.

Bel Adell, C. (1994) "La integración social de los inmigrantes y las organizaciones no gubernamentales (ONGs)" Papeles de Geografía, nº20, 119-132.

Bier, A.G. (1980) Crecimiento urbano y participación vecinal, Madrid, CIS.

Böhning, W.R. (1996) El empleo de Trabajadores Extranjeros. Manual sobre las políticas y procedimientos de especial interés para los países de ingresos medianos y bajos, Madrid, O.I.T.-M.A.S.

Borja, J. (1987) Descentralización y participación ciudadana, Madrid, Instituto de Estudios de Administración Local.

Bougarel, X. (1992) "Allemagne. Assimilation ou préservation des spécificités" in Lapeyronnie, D. (dir) Inmigrés en Europe. Politiques locales d'intégration, Paris, La documentation Française.

Bouziri, S. (1995) "La participation des étrangers à la vie associative" Migrations société, vol.7, n°39.

Cagiano de Azevedo, R. (1993) "Los problemas de la evaluación de la integración de los migrantes" Estudios Migratorios Latinoamericanos, any 8, n°25.

Cardelús, J., Pascual de Sans, À. (1979) Movimientos migratorios y organización social, Barcelona, Península.

Casey, J. (1988) "Ethnic Associations in Australia" in Jenkins, S. (ed) Ethnic associations and the Welfare State, New York, Columbia University Press.

Casey, J. (1996) "El papel de las ONGs en las políticas públicas. El caso de la integración de inmigrantes extranjeros en Catalunya" Dossiers de Barcelona Associacions, n°20, Ajuntament de Barcelona.

Castles, S. (1986) "The Ghest-Worker in Western Europe- An Obituary", International Migration Review, vol.XX, n°4, pp. 761-778.

Castles, S., Miller, M.K. (1993) The age of migration. International Population Movements in the Modern World, Houndmills-London, Macmillan.

Cesary, J. (1995) "La vie associative a Marseille" Migrations Societé, vol.7, n°39.

Cinanni, P. (1976) Emigrazione e unità operaia. Un problema rivoluzionario, Milano, Feltrinelli.

Colectivo Ioé (1992) La immigració estrangera a Catalunya. Balanç i Perspectives,

CAONG (1992) "L'informe de Girona: cinquanta propostes sobre immigració" Documents, n°27, Centre UNESCO de Catalunya.

Delcroix, C. (1992) "Pays Bas. Une volonté de <discrimination positive>" in Lapeyronnie, D. (dir) Inmigrés en Europe. Politiques locales d'intégration, Paris, La documentation Française.

Del Olmo, N. (1996) "Inmigración marroquí y asociacionismo" in López García, B.(ed) Atlas de la inmigración magrebí en España, Madrid, Universidad Autónoma de Madrid-M.A.S.

Domingo, A., Clapés, J., Prats, M. (1995) Condicions de vida de la població d'origen africà i llatinoamericà a la Regió Metropolitana de Barcelona. Una aproximació qualitativa, Barcelona, MMAMB-Diputació de Barcelona-IEMB.

Fijalkowski, J. (1994) "Solidarités intra-communautaires et formations d'associations au sein de la population étrangère d'Allemagne" Revue Européenne des Migrations Internationales, vol. 10, n°1, Paris.

Franq, B. (1992) "Belgique. Une situation transitoire" in Lapeyronnie, D. (dir) Inmigrés en Europe. Politiques locales d'intégration, Paris, La documentation Française.

Frybès, M. (1992) "France. Un équilibre pragmatique fragile" in Lapeyronnie, D. (dir) Inmigrés en Europe. Politiques locales d'intégration, Paris, La documentation Française.

Garcia Castaño, F.J. et al. (1995) "Reflexiones en diversos ámbitos de construcción de la diferencia" Cuadernos de Estudios Interculturales, Universidad de Granada.

Gordon, P. (1989) Citizen for some? Race and government policy 1979-1989, London, Runnymede.

Guardo Polo, R. (1992) "Inmigrantes en el Estado Español. Un reto a los derechos humanos, a la democracia y a la solidaridad" Revista En Pie de Paz, San Esteban (Salamanca).

Johnson, J., Salt, J. (1990) Labour migration, London, David Fulton Publishers.

Haut Conseil à l'Intégration (1991) Pour un modèle français d'intégration. Premier rapport annuel, Paris, La documentation Française.

Jenkins, S., Sauber, M. (1988) "Ethnic associations in New York and Services to immigrants" in Jenkins, S. (ed) Ethnic associations and the Welfare State, New York, Columbia University Press.

Joly, D. (1992) "Grande Bretagne. Minorités ethniques et risques de ségrégation" in Lapeyronnie, D. (dir) Inmigrés en Europe. Politiques locales d'intégration, Paris, La documentation Française.

Karlsson, I. (1994) "El choque de civilizaciones: ¿un escenario realista?" Política Exterior, 40, VIII, Madrid.

Lapeyronnie, D. (1992) "Les politiques locales d'intégration des immigrés en Europe" in Lapeyronnie, D. (dir) Inmigrés en Europe. Politiques locales d'intégration, París, La documentation Française.

Layton-Henry, Z. (1990) "Immigrant associations" in The political rights of migrant workers in Western Europe, London, Sage.

López García, B. (1993) "Sindicalismo magrebí y emigración norteafricana en Europa. Una perspectiva española", in Montabes, J., López García, B., Del Pino, D. (eds) Explosión demográfica, empleo y trabajadores emigrantes en el mediterráneo occidental, Granada, AEI-Universidad de Granada.

Maluquer, E. (dir) (1992) Informe sobre el treball social amb immigrants estrangers a la província de Barcelona, Barcelona, Diputació de Barcelona.

Manté, J.M. (1992) "L'estat dels drets dels estrangers" in Carrillo, M. et al. Els estrangers a Espanya, Barcelona, Fundació Jaume Bofill.

Martucelli, D. (1994) "Racismo, eurocentrismo y multiculturalidad" Setmana Intercultural de Girona, Girona.

Melotti, U. (1993) "Migrazione internazionali e integrazione sociale: il caso italiano e le esperienze europee" in Pinna, M. (ed) L'Europa della diversità, Milano, Francoangeli.

Müller, J.C., Tuckfeld, M. (1994) "Dos racismos con fururo: sociedad civil y multiculturalismo" in VVAA Extranjeros en el paraiso, Barcelona, Virus.

Müter, J., Tegels, J. (1995) "Deregulation and migration" Comunicació al Congrés sobre immigració i racisme en ciutats portuàries, Hamburg.

Olivé, X. (1990) "La inmigración y los sindicatos" Documentos, nº1, CITE-CCOO.

Orfali, K. (1992) "Suède. De l'immigré au réfugié politique" in Lapeyronnie, D. (dir) Inmigrés en Europe. Politiques locales d'intégration, París, La documentation Française.

Otero, H. (1993) "Asociacionismo, trabajo e identidad étnica" Estudios Migratorios

Latinoamericanos, any 8, nº25.

Pajares, M. (1996) "CCOO contra el racismo" Lluita Obrera, nº128, Barcelona.

Pascual de Sans, A. (1970) El retorno de los emigrantes ¿conflicto o integración?, Barcelona, nova terra.

Piore, M.J. (1979) Birds of passage. Migrant labor and industrial societies, Cambridge, Cambridge University Press.

Poinsot, M. (1995) "Les associations de jeunes issus de l'immigration dans l'agglomération lilloise" Migrations société, vol.7, nº39.

Pugliese, E. (1993) "Reestructuring of the labour market and the role of the Third World migrations in Europe", Environment and Planning D: Society and Space, 11 (5), pp. 497-614.

Solana, A.M., Pascual de Sans, À. (1995) "Mercado de trabajo e inmigración extranjera en Cataluña: situación actual y principales tendencias" in VVAA Habitar, vivir, prever. Actas del V Congreso de la población española, Bellaterra, DdG i CED (UAB)-AGE.

Solomos, J., Wrench, J. (1993) "Race and Racism in contemporary Europe" in Solomos, J., Wrench, J. (eds) Racism and Migration in Western Europe, Oxford, Berg.

SOPEMI (1995) Tendances des migration internationales. Rapport annuel 1994, París, OCDE.

Ragin, C.C. (1994) Constructing social research. The unity and diversity of method, Thousand Oaks, Pierre Forge.

Rex, J. (1986) Race and Ethnicity, Milton Keynes, Open University Press.

Rex, J. (1994) "Ethnic mobilisation in Britain" Revue Européenne des Migrations Internationales, vol. 10, nº1, París.

Rosoli, G. (1993) "Migraciones internacionales, nuevas identidades étnicas y sociedades multiculturales" Estudios Migratorios Latinoamericanos, any 8, nº25.

Sánchez Lorenzo, S. (1991) "Extranjero" in Reyes, R. Terminología científico-social. Aproximación crítica, Barcelona, Anthropos.

Schierup, C.U. (1996) "Multiculturalism, Neoracism, and Changing Welfare State: Nordic Trajectories" in Racism and Antiracism in Europe-New Dimensions. Euroconference nº14, Sonderborg, 27-30 juny.

Segarra, E. et alii (1991) El trabajador extranjero y la regularización de 1991, Barcelona, Fundació Paulino Torras.

Sibley, D. (1995) Geographies of Exclusion, London-New York, Routledge.

Sivandan, A. (1982) A diferent hunger. Writings on Black Resistance, London, Pluto Press, (1991).

T.I.M. (1994) Basta! Berlin-Brandenburg Building Workers' Newsletter, nº1.

Tosi, A. (1995) "Condiciones de vivienda de los inmigrantes y la política italiana" Vivienda e integración social de los inmigrantes, Barcelona, 23-25 octubre, Diputació de Barcelona-M.A.S.-Ajuntament de Barcelona.

Tourain, A. (1995) "Minorías culturales e integración" El País, 12-1-95.

Vasta, E. (1995) "Dialectics of Domination: Racism and Multiculturalism" in Vasta, E. & Castles, S. (eds) Racism in Multicultural Australia (esborrany de capítol de llibre per publicar, facilitat per Danilo Martucelli).

Villasante, T.R. (1993-4) "Los retos del asociacionismo" Documentación social, Madrid.

Weil, P., Crowley, J. (1994) "Integration in theory and practice: a comparison of France and Britain" The politics of immigration in Western Europe, Essex, Frank Cass.

Wieviorka, M. (1992) El espacio del racismo, Barcelona, Paidós.

Wrench, J., Virdee, S. (1995) "Organising the Unorganised: 'Race', Poor Work and Trade Unions", Research Paper in Ethnic Relations, nº21, ESRC-CRER.

Wrench, J. (1996) "Migrants and ethnic minorities at the workplace. The interaction of legal and racial discrimination in the European Union" Racism and Antiracism in Europe-New Dimensions. Euroconference nº14, Sonderborg, 27-30 juny.

ANNEX

Figura 1. Tipologia d'associació d'immigrants segons l'orientació cap al país d'origen o el de residència

Orientació principal cap a:		
<-país origen	<-país origen i arribada->	país arribada->
Associacions de parentiu	Centres d'assessorament comunitari	Consells consultius
Institucions religioses	associacions de treballadors estrangers	Associacions de pares d'alumnes
Branques de partits polítics d'origen i grups opositors	Cambres de comerç	Associacions de veïns i llogaters
Associacions culturals	Associacions esportives	Partits polítics
Clubs socials	institucions bancàries	Sindicats
-----tendència temporal----->		

Font: Layton-Henry (1990)

Taula 1. Residents estrangers a Catalunya. Distribució per nacionalitats d'origen. 1945-1995.

	1945	1955	1965	1975	1985	1991	1995*
Europa	10.214	13.886	15.235	23.724	27.219	22.300	24.592
Amèrica	2.072	3.518	5.680	10.200	12.980	17.101	24.901
Àsia	114	326	431	1.399	2.792	4.771	10.688
Àfrica	2	41	159	679	1.825	16.259	43.113
Oceania	0	1	17	69	148	174	93
altres	1.495	884	593	276	182	195	204
Total	13.897	18.656	22.115	36.365	45.146	60.800	103.593

Fonts: Per a les dades de 1945 a 1985, INE (diversos anys) Anuario Estadístico de España, Madrid; per a les dades de 1991, DGM (1994) Anuario de Migraciones 1993, Madrid; citat a Solana, M. (1996).

*Per a l'any 1995, dades no publicades facilitades en el transcurs d'aquesta recerca pel Govern Civil de Barcelona: Residentes extranjeros en Cataluña. diciembre 1995.

Taula 2. Residents estrangers a Catalunya, estoc a 31-XII de 1995. Principals nacionalitats de cada continent.

	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Catalunya
França	2224	1457	187	739	4607
Alemania	2121	1407	71	917	4516
G. Bret.	1538	1222	113	638	3511
Itàlia	1706	590	60	391	2747
<i>Europa</i>	<i>12118</i>	<i>7325</i>	<i>913</i>	<i>4372</i>	<i>24798</i>
Perú	5330	79	55	67	5531
R. Dominic.	3478	222	195	79	3974
Argentina	2944	444	172	188	3748
EEUU	1672	131	18	77	1898
<i>Amèrica</i>	<i>21893</i>	<i>1544</i>	<i>705</i>	<i>758</i>	<i>24901</i>
Marroc	24586	6193	1473	3116	35368
Gàmbia	1515	2401	299	28	4243
Senegal	421	290	103	143	957
Argèlia	359	40	238	71	708
<i>Àfrica</i>	<i>28079</i>	<i>9204</i>	<i>2420</i>	<i>3410</i>	<i>43113</i>
Filipines	2986	109	8	37	3140
Xina	2237	143	67	127	2574
Japó	1165	36	7	32	1240
Pakistà	1113	23	4	9	1149
<i>Àsia</i>	<i>9703</i>	<i>593</i>	<i>129</i>	<i>263</i>	<i>10688</i>
Austràlia	79	0	0	5	84
Nova Zelanda	8	0	0	1	9
<i>Oceania</i>	<i>87</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>6</i>	<i>93</i>
Total	71880	18736	4167	8809	103593

Font: Govern Civil de Barcelona. Dades no publicades.

Taula 3 . Característiques de la població activa estrangera. Catalunya. 1991.

	Catalunya	100
<i>Sexe</i>		
Homes	27.973	75,0
Dones	9.075	24,5
<i>Dependència laboral</i>		
Compte d'altri	32.945	88,9
Compte propi	4.103	11,1
<i>Sector d'activitat</i>		
Agrari	4.432	12,0
Indústria	6.622	17,9
Construcció	6.047	16,3
Serveis	19.596	52,9
No classificables	351	0,9
<i>Nacionalitat</i>		
Europa	9.196	24,8
CEE	7.961	21,5
resta Europa	1.235	3,3
Àfrica	16.842	45,5
Amèrica Nord	657	1,8
Amèrica Centre-Sud	6.714	18,1
Àsia	3.573	9,6
Oceania	55	0,1
Apàtrides	21	0,1

Font: Ministerio de Trabajo y Seguridad Social (1992),
Estadística de Permisos de Trabajo Concedidos a Extranjeros

Taula 4. Actius estrangers. Catalunya. 1991.

	Població activa
Catalunya	37.049
Barcelona	25.105
Girona	7.016
Lleida	1.653
Tarragona	3.275

Font: MTSS (1993) Estadística de permisos de Trabajo a Extranjeros 1991, Madrid.

Taula 5. Regularització de treballadors estrangers de 1991. Permisos de treball. Catalunya.

Província	Concedits	Denegats	%denegats/total	Totals
Barcelona	23.614	6.296	21,0	29.910
Girona	5.217	452	8,0	5.669
Tarragona	2.588	596	18,7	3.184
Lleida	1.229	139	10,1	1.368

Font: DGM (1994) Anuario de Migraciones 1994, Madrid. Percentatges, elaboració pròpia.

Taula 6. Nacionalitzacions d'estrangers a Espanya.

Nombre de concessions per països. 1991-1993.

	1991	1992	1993
<i>Àfrica</i>	577	779	1.315
Marroc	427	597	987
Guinea E	67	65	131
Argelia	12	20	39
<i>Amèrica</i>	2.017	2.816	4.449
Argentina	639	944	1.534
Colòmbia	175	246	433
Chile	249	344	425
Uruguay	145	190	268
<i>Asia</i>	511	780	1.182
Filipinas	188	283	381
India	71	121	157
Iran	45	54	126
<i>U.E.-12</i>	507	762	1.168
Portugal	234	447	726
França	108	114	151
G. Bret.	79	92	137
Itàlia	29	42	54
<i>resta Eur</i>	102	112	218
ex-URSS	14	9	30
Suïssa	21	17	46
<i>Oceania</i>	4	2	6
<i>Apàtridas</i>	34	29	78
Total	3.752	5.280	8.416

Font: DGM (1994) Anuario de Migraciones 1994,
MAS, Madrid.

Taula 7. Expulsions executades. Província de Barcelona.

1.1.96-8.3.96. Distribució per nacionalitats.

Argèlia	5
Brasil	3
Colòmbia	2
Ecuador	1
Gàmbia	1
Ghana	1
Guinea Bis.	1
Líban	1
Marroc	19
Perú	9
R. Dominicana	1
Rumania	8
Senegal	2
Tunis	1
Uruguay	1
Xile	1
Xina	4
Total	61

Font: Govern Civil de Barcelona.

Taula 10. Usuaris del CITE i d'AMIC segons nacionalitat, primer semestre 1995.

Treballadors estrangers a 31-XII-1994. Catalunya.

	CITE (%)	AMIC (%)	Treballadors estrangers (no-UE)
Marroc	823 (47,6)	48 (39,6)	(46,4)
Perú	145 (8,4)	7 (5,8)	(5,9)
Gàmbia	121 (7,0)	1 (0,8)	(5,9)
Argèlia	101 (5,8)	7 (5,8)	(1,0)
Senegal	71 (4,1)	1 (0,8)	(1,6)
R. Dominicana	67 (3,8)	2 (1,7)	(4,4)
Colòmbia	36 (2,1)	1 (0,8)	(1,5)
Uruguay	34 (1,9)	2 (1,7)	(1,6)
Guinea Ec.	27 (1,5)	5 (4,1)	(0,3)
Xile	27 (1,5)	3 (2,5)	(2,1)
Cuba	24 (1,4)	3 (2,5)	(0,3)
Brasil	22 (1,3)	2 (1,7)	(0,9)
Argentina	20 (1,1)	4 (3,2)	(5,2)
Egipte	18 (1,0)	1 (0,8)	(0,2)
Ecuador	17 (0,9)	3 (2,5)	(0,4)
Guinea Kon.	16 (0,9)	0 (0,0)	(sdd)
India	11 (0,6)	3 (2,5)	(1,0)
Pakistan	9 (0,5)	12 (9,9)	(1,4)
Xina	-	-	(3,7)
Filipines	8 (0,4)	1 (0,8)	(5,3)
altres	44 (2,5)	15 (12,4)	(11,0)
varis	92 (5,3)	- (-)	(-)
Total no-UE	1.727 (100)	121 (100)	(100) (32.546)
UE	29 (1,7)	2 (1,6)	
Total no-UE	1.727 (98,3)	121 (98,4)	
Total	1.756 (100)	123 (100)	

Font: CITE (1995) Recull Anual sobre immigració 1995, Barcelona, CCOO.;
 AMIC (1995) Anuari 1994-95, Barcelona, UGT.; DGM (1995) Anuario de
 Migraciones 1995, Madrid. Elaboració pròpia dels percentatges.